

HUMANITÁRIUS AKCIÓ GLOBÁLIS MÉRTEKBEN

A NEMZETKÖZI VÖRÖSKERESZT
ÉS AZ 1956-OS MAGYAR MENEKÜLTEK

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA

DISSERTATIONES

Redigunt

PÁL FODOR, ANTAL MOLNÁR

Institutum Historicum Sedis Centralis
Studiorum Philosophicorum
Budapestini, 2020

MAGYAR TÖRTÉNELMI EMLÉKEK

ÉRTEKEZÉSEK

KECSKÉS D. GUSZTÁV

Humanitárius akció globális
méretekben

A Nemzetközi Vöröskereszt
és az 1956-os magyar menekültek

Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézet
Budapest, 2020

A kiadvány megjelenését a Magyar Tudományos Akadémia támogatta.

© Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2020

© Kecskés D. Gusztáv, 2020

ISBN 978-963-416-228-5

ISSN 2063-3742

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás,
a nyilvános előadás, a rádió- és televízióadás, valamint a fordítás jogát,
az egyes fejezeteket illetően is.

Kiadja a Bölcsészettudományi Kutatóközpont

Történettudományi Intézet

Felelős kiadó: Fodor Pál főigazgató, Molnár Antal igazgató

A könyvsorozat logóját Szakács Imre festőművész készítette

Nyomdai előkészítés:

BTK Történettudományi Intézet

tudományos információs témacsoport

Vezető és kiadói szerkesztő: Kovács Éva

Borító: Böhm Gergely

Tördelés: Zsigmondné Balázs Ildikó

Képszerkesztő: Kocsis Gabriella

Térképek: Nagy Béla

Nyomdai munka: Séd Nyomda Kft., Szekszárd

Felelős vezető: Dránovits Anna

TARTALOM

Köszönetnyilvánítás	7
Előszó	9
A forrásokról	11
Bevezetés	15
A Nemzetközi Vöröskereszt előtörténete – a Vöröskereszt Társaságok Ligája	15
A magyar menekültválság kihívása	20
A Vöröskereszt Társaságok Ligájának szerepvállalása	25
A globális partner	25
Ausztria	25
Jugoszlávia	50
Gondoskodás az elszállítás során	53
Segítség a végleges letelepedés államaiban	57
Az akció mérlege	59
A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságának fellépése	69
Előzmények	69
Adatbank és keresőszolgálat	69
Hadifoglyok és menekültek hazatérésének elősegítése	72
Kiskorú menekültek és a családegyesítés	72
A fejlődés tényezői: belső értékrend és külső kihívások	74
A segélytevékenység megindulása	78
Központi adatbank és keresőszolgálat	82
Részvétel a magyar menekültek repatriálásában	88
Repatriálás és/vagy családegyesítés?	90
A siker megítélése: változó nemzetközi környezet és az elvek állandósága	95
Összefoglaló következtetések	107

TARTALOM

Felhasznált irodalom	109
Függelék	115
Rövidítések jegyzéke	117
Dokumentumok	119
1. A polgári lakosság háború idején való védelmére vonatközőn Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt nemzetközi egyezmény (IV. genfi egyezmény)	119
2. A Vöröskereszt 1952-ben, Torontóban tartott Nemzetközi Konferenciáján elfogadott Alapszabálya (Statutes)	126
3. A Magyar Vöröskereszt által a Külügyminisztérium számára készített dokumentum a kiskorúak repatriálásának nehézségeiről	132
4. R. A. család egyesítési ügye – két kapcsolódó irat.	138
Ábrák	141
Táblázatok, adatsorok	145
Térképek	161
Summary. Humanitarian Action on a Global Scale. The International Red Cross and the 1956 Hungarian Refugees	163
Személynévmutató	165
Helynévmutató	169

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Emesémnek

Ezúton fejezem ki köszönetemet mindazoknak, akik segítettek e könyv megszületését. Köszönetet mondok munkahelyem, a Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet vezetésének a mű elkészítéséhez biztosított kiváló szakmai és munkafeltételekért és a tudományos információs témacsoportnak a kiadás lelkiismeretes és szakmailag magas szintű előkészítéséért, valamint Kocsis Gabriellának a könyv képeinek körültekintő kiválasztásáért.

Megköszönöm a munkámat támogató történészek tanácsait, különösen intézeti kollégáim, Apor Péter, Horváth Sándor, Scheibner Tamás, Andreas Schmidt-Schweizer, továbbá Deák Nóra, Hegedűs Gyula, Illés Sándor, Máté Zsolt, Murber Ibolya, Nagy András, James P. Niessen, Palasik Mária és Somlai Katalin önzetlen támogatását.

Nagyban előrevitte munkámat a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága Levéltára, valamint a Vöröskereszt és Vörös Félhold Társaságok Nemzetközi Szövetsége Levéltára személyzetének az együttműködő hozzáállása. Hálásan köszönöm Fabrizio Bensi, Alessio Candolfi, Camille Meyre és Grant Mitchell levéltárosok nagyon hasznos segítségét.

A könyv alapjául szolgáló külföldi kutatásokat a *Magyarország és az ENSZ, 1945–1990* című OTKA-pályázat (azonosító: 68767), a Swiss National Science Foundation (SNSF), az ILO Century Project, az École des Hautes Études en Sciences Sociales és a Magyar Tudományos Akadémia ösztöndíjjal támogatta.

A könyv elkészítését a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) Ismeretterjesztés és Környezetkultúra Kollégiuma alkotói támogatásban részesítette (azonosító: A2021/N2373). A kézirat végső formába öntését segítette *Az 1956 utáni menekültválság és a magyar emigráns közösségek a hidegháború idején* című NKFI-pályázat (NKFI-1 FK-135586, Tsz: 72063).

Köszönettel gondolok feleségemre és gyermekeimre, akik szeretettel elviselték olykor hosszúra nyúlt külföldi kutatásaimat.

Kecskés D. Gusztáv

ELŐSZÓ

Az 1956-os forradalom szovjetek általi leverését követő magyar menekülthullám, illetve a befogadásukra szervezett nemzetközi segítségnyújtás a magyar és az egyetemes migrációtörténetnek egyaránt kiemelkedő fejezete. Az európai viszonylatban is jelentős, mintegy 200 ezer fős menekülttömeg ellátása, a befogadási országokba szállítása és letelepítése a nemzetközi menekültsegélyezés különleges sikere, amelyben az ENSZ-család intézményei mellett számos nem kormányzati szervezet, így a Nemzetközi Vöröskereszt mozgalom jelentős szerepet játszott. Az ekkoriban öt földrészen 74 nemzeti vöröskereszt-társaságot összefogó, több mint 100 millió embert egyesítő Vöröskereszt Társaságok Ligája, számos nemzeti vöröskereszt-társaság munkáját koordinálva és az ENSZ Menekültügyi Főbiztossággal, valamint az osztrák kormányzattal együttműködve felelősséget vállalt több tízezer magyar menekült táborokban való elhelyezésében és ellátásában, majd továbbutazásának és új hazájába telepítésének elősegítésében. A mai világunk legnagyobb humanitárius hálózatával rendelkező szervezet éppen az 1950-es évek második felétől, a magyar menekültválság tanulságait is levonva vált valóban globális nemzetközi intézménnyé. A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága pedig keresőszolgálattal („central card index”), a menekültek és családjaik közti kommunikáció elősegítésével, a kiskorú menekültek támogatásával – a Kádár-kormánnyal tárgyalva –, és a családgyesítések szervezésével folytatta hagyományos humanitárius tevékenységét.

E kismonográfia – a két genfi központú nemzetközi vöröskereszt-szervezet és a Francia Vöröskereszt Társaság levéltári anyaga, valamint amerikai, belga és magyar külügyi, továbbá a Magyar Vöröskereszttől származó dokumentumok és a nemzetközi szakirodalom felhasználásával – bemutatja a mozgalomnak a magyar menekültek érdekében végzett segítő tevékenységét, az ezzel kapcsolatos döntéshozatalt, részvételét a nemzetközi humanitárius akcióban, az intézményrendszer számára levont tanulságokat és az ügy jelentőségét a szervezet történetében. A bőséges és sokoldalú nemzetközi levéltári anyag lehetővé teszi, hogy a humanitárius ideák, valamint a nyugati és a szovjet blokk között dúló hidegháborús propagandaharc eredőjeként 1956–1957-ben végbement menekültsegélyezés vöröskeresztes vetületét árnyaltan elemezzük, és ezáltal hozzájáruljunk a nemzetközi humanitárius mozgalom, valamint a migráció történetének feltárása iránti növekvő nemzet-

ELŐSZÓ

közi tudományos érdeklődés kielégítéséhez. Bepillantást kapunk a menekültek tábori életének mindennapjaiba is. A könyv – amelyet a szaktörténészeken kívül az egyetemisták, a történelemtanárok és a művelt érdeklődő közönség egyaránt haszonnal forgathat – az 1956-os magyar forradalom nemzetközi összefüggéseiről szóló szakirodalmat is bővíti.

A FORRÁSOKRÓL

A források áttekinthető bemutatása érdekében a Vöröskereszt nemzetközi tevékenységének két fő pillérére vonatkozó dokumentációt két csoportra bontottuk.

A Vöröskereszt Társaságok Ligája

A Vöröskereszt Társaságok Ligájának (mai elnevezéssel Vöröskereszt és Vörös Félhold Társaságok Nemzetközi Szövetsége – International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies) a magyar menekültek érdekében végrehajtott nemzetközi segélyakcióban való részvételéről maga a szervezet készített kiválóan dokumentált és szerkesztett egykorú összefoglalót.¹ Tekintettel az 1956-os magyar menekültügy kiemelkedő jelentőségére az intézmény történetében, a vöröskeresztes mozgalom és a Liga általános történetével foglalkozó kézikönyvek és monográfiák rendszeresen említik,² noha mindmáig nem készült a kérdésről levéltári dokumentumokra támaszkodó összefoglaló tanulmány.

A Ligának a magyar menekültválság kapcsán betöltött szerepéről bőséges és változatos levéltári anyag áll rendelkezésünkre, amelyet tevékenységének rekonstruálásához felhasználtam. A Vöröskereszt és Vörös Félhold Társaságok Nemzetközi Szövetségének Levéltárában³ található a Liga ausztriai és jugoszláviai segélyezési munkáival összefüggő levelezés, az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságával (United Nations High Commissioner for Refugees, UNHCR), valamint az osztrák és a jugoszláv kormánnyal kötött szerződések; az ENSZ különféle szerveihez benyújtott jelentések; továbbá a Liga Végrehajtó Bizottsága (Executive Committee) és Kormányzó Tanácsa (Board of Governors) magyar menekültekkel foglalkozó üléseinek jegyzőkönyvei, azok mellékletei (így a döntéseket befolyásolni hivatott beadványok) és határozatai. Ezeket a dokumentumokat hasznosan egészítik ki a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága (International Committee of the Red Cross) Levéltárának⁴ anyagai, fő-

1 Hungarian Refugee Relief, 1957.

2 Haug, 1993. 106–107, 356; Harouel, 1999. 115. A Liga történetéről: Dunning, 1969. 76–78; Personnaz–Utheim, 1989. 13–14; Reid–Gilbo, 1997. 170–177.

3 Archives of the International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (Genf, a továbbiakban IFRC Archives. Lásd <https://media.ifrc.org/ifrc/who-we-are/archives/> (utolsó letöltés: 2018. november 7.).

4 Archives of the International Committee of the Red Cross (Genf, a továbbiakban ICRC Archives. Lásd <https://www.icrc.org/en/archives> (utolsó letöltés: 2018. november 7.). Bizonyos vonatkozó

ként a Liga ausztriai munkájáról szóló átfogó havi jelentések. A Francia Vöröskereszt levéltárában⁵ gyűjtöttem össze másolatban a Liga sajtóközleményeit és körleveleit, a Liga Titkársága és a Francia Vöröskereszt, valamint a Liga és az Európai Migráció Kormányközi Bizottsága (Intergovernmental Committee for European Migration, ICEM) közti levelezés iratait. Különösen fontosak a nemzeti vöröskereszt-társaságok, a Liga és a Nemzetközi Bizottság 1957. április 16-án Genfben tartott értekezletéről, valamint az 1957. július 22–24-én a Liga Titkársága által szervezett szemináriumról megőrzött beszámolók. Mindkét programot az ausztriai magyar menekültek érdekében végzett segélytevékenység részletes kiértékelése céljából rendezték.

A korabeli nemzetközi menekültsegélyezés legfőbb szponzora, az Amerikai Egyesült Államok külügyi iratai⁶ megvilágítják a Liga ausztriai és jugoszláviai lépéseinek nemzetközi hátterét, különös tekintettel a Washingtonnal fenntartott kapcsolatokra. Ezek közül kiemelendő a központ és a bécsi, valamint a belgrádi nagykövetség közti levelezés. A Belga Külügyminisztérium Levéltárában⁷ őrzött dokumentumok – a menekültbefogadásban részt vevő állami szervek és a Belgiumi Vöröskereszt iratai – esettanulmány gyanánt képet adnak arról, hogyan zajlott a magyar menekültek befogadása a Vöröskereszt részvételével valamely nyugat-európai országban.

A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága

A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságának (VNB) Levéltárában⁸ gondos szakszerűséggel megőrzött hatalmas mennyiségű releváns dokumentum lehetővé teszi, hogy a szervezetnek a magyarkérdés kapcsán végzett tevékenységét részletesen bemutassuk. Itt található a VNB genfi központja és küldöttei közötti (például Bécs) levelezés, telexanyagok és telefonbeszélgetések leiratai; a küldöttek jelentései útjaikról, tárgyalásaikról; a magyar menekültek ügyében más szervezetekkel, így a Vöröskereszt Társaságok Ligájával, nemzeti vöröskereszt-társaságokkal, az UNHCR-rel, a svájci külügyminisztériummal stb. folytatott kommunikáció dokumentumai – levelek, táviratok, telefonbeszélgetések leiratai; belső összefoglaló feljegyzések („note de dossier”) különféle

anyagok az ENSZ Genfi Hivatala Levéltárában (Archives of the United Nations Office in Geneva) maradtak fenn.

5 Service des archives de la Croix-Rouge française (Párizs, a továbbiakban SACRF). Lásd <https://www.archivistes.org/Service-des-archives-de-la-Croix> (utolsó letöltés: 2018. november 7.). Az 1956-os magyar menekültügygel foglalkozó doboz jelzete: 3 O 64 – Hongrie, insurrection, octobre 1956, Octobre 1956 - août 1957.

6 National Archives and Records Administration (Washington, a továbbiakban NARA, „National Archives at College Park, College Park, MD.”). Lásd <https://www.archives.gov/college-park> (utolsó letöltés: 2018. november 8.).

7 Archives du ministère des Affaires étrangères, du Commerce extérieur et de la Coopération au développement (Brüsszel, a továbbiakban AMACC). Lásd https://diplomatie.belgium.be/fr/documentation/archives/sections_et_collections/archives_diplomatiques (utolsó letöltés: 2018. november 8.).

8 ICRC Archives. Lásd 4. jegyzet.

ügyek alakulásáról; a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága⁹ üléseinek jegyzőkönyvei és az azokhoz csatolt függelék (például jelentések különféle miszsiókról), valamint a VNB Elnöki Tanácsa¹⁰ (Conseil de la Présidence) üléseinek jegyzőkönyvei. A szervezet szerteágazó tevékenységét részletesen dokumentálják a rendszeresen publikált évkönyvek is.¹¹

A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága magyar ügyekre vonatkozó tevékenységének rekonstruálását magyar források is segítik. A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában a Magyar Vöröskereszt anyagában¹² található jegyzőkönyvek a Magyar Vöröskereszt Országos Vezetősége és annak MSZMP-pártcsoportja értekezleteiről, a Magyar Vöröskereszt Elnökségének üléseiről. Itt van továbbá a VNB és az MVK közti levelezés, továbbá a tárgyalásokról készített feljegyzések. Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában hozzáférhető belügyminisztériumi dokumentumok további adalékul szolgálnak a magyar hatóságoknak a Nemzetközi Bizottság tevékenységéhez való hozzáállásáról és a Magyar Vöröskeresztben kialakított titkosügynöki jelenlétről.

A washingtoni Nemzeti Levéltárban¹³ őrzött amerikai külügyi dokumentumok – főként a bécsi amerikai nagykövetség, a budapesti követség és a genfi képviselő levelezése a washingtoni külügyminisztériummal – kiválóan dokumentálják a VNB és az amerikai külügy közti intenzív és bizalmas kapcsolatot, amely a nemzetközi szakirodalomban mindeddig kevésbé volt ismert, és a hidegháború-történeti kutatás számára új távlatokat nyit.

9 A Nemzetközi Bizottság a szervezet központi intézménye, amely szokás szerint minden hónap első csütörtökén tartja plenáris ülését. Erre a Bizottság minden tagja hivatalos. Ez határozza meg az intézmény általános politikáját, dönt a költségvetés és a számadás elfogadásáról, valamint felügyeli a többi szervet és az igazgatást. Lásd Rey-Schyr, 2007. 36.

10 Az Elnöki Tanács elvileg hetente egyszer ülésezik, és a szervezet folyamatban lévő ügyeit irányítja. Az elnökből, a két alelnökből és a Bizottság három további választott tagjából áll. Rey-Schyr, 2007. 36.

11 Annual Report of the ICRC, 1956, 1957, 1958 (Geneva, 1957, 1958, 1959).

12 MNL OL P.2130, Magyar Vöröskereszt, Országos Központ, 1922–1999.

13 NARA. Lásd 6. jegyzet.

BEVEZETÉS

A NEMZETKÖZI VÖRÖSKERESZT ELŐTÖRTÉNETE – A VÖRÖSKERESZT TÁRSASÁGOK LIGÁJA

1957-ben már a Vöröskereszt megalapítása 100. évfordulójának megünneplésére készültek. A szervezetnek az 1956-os magyar menekültválság megoldásában való aktív és hatékony részvételéhez szükséges intézményrendszere és jártasságai sok évtizedes szerves fejlődés eredményeként alakultak ki.

A Jean Henri Dunant svájci üzletember kezdeményezésére 1863-ban összehívott alapító konferencia nyomán a genfi székhelyű Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága központi összekötő testületként működött, amely információkkal látta el az egyre növekvő számú nemzeti vöröskereszt-társaságot, jóváhagyta azok megalakulását és időről időre nemzetközi konferenciákat hívott össze. Ezek a tanácskozások foglalkoztak a háborúk áldozatainak védelmével és megsegítésével, továbbá a béke idején végzendő vöröskeresztes munkával, így a természeti katasztrófák és a járványok idején szervezendő

1. kép.
Emléklap
a Vöröskeresztet
megalapító
Ötös Bizottság
tiszteletére.
Genf, 1863.
(ICRC Archives)

2. kép.
A Vöröskereszt
Társaságok Ligája
születése.
Párizs, 1919.
(ICRC Archives)

segítségnyújtással, valamint a szükség esetén mozgósítható ápoló személyzet képzésével. Az államok nagy része elfogadta a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságát mint semleges összekötő testületet, háború esetére pedig mint semleges közvetítőt, amely védelmet és segítséget nyújt a háború áldozatainak.¹⁴ Az első világháború a Vöröskereszt tevékenységének látványos kibővülését hozta, különösen a hadifoglyok megsegítése terén.¹⁵

A hosszú harc lezárulását követően a tartós béke reményében jött létre 1919-ben Párizsban a Vöröskereszt Társaságok Ligája, amely célul tűzte ki a nemzeti vöröskereszt-társaságok szorosabb együttműködését és a humanitárius tevékenység erősítését a béke idején. A politikai, faji vagy vallási kötődésektől független új intézmény és a Nemzetközi Bizottság között kezdettől konfliktus bontakozott ki. A Nemzetközi Bizottság a Liga alapítóinak a nemzeti vöröskereszt-társaságok összefogására irányuló törekvéseit – amelyek a megalakuló Nemzetek Szövetségét tekintették szervezeti mintának – egzisztenciális fenyegetésnek fogta fel. Nem alaptalanul. Az Amerikai Vöröskereszt Háborús Tanácsának elnöke, Henry Pomeroy Davison saját kezdeményezésére ugyanis éppen az első világháborúban győztes legfőbb hatalmak, az Egyesült Államok, Nagy-Britannia, Franciaország, Olaszország és Japán nemzeti vöröskereszt-társaságait hívta össze tanácskozásra. Az új szervezet első Alapszabálya megszegte a Vöröskereszt két alapelvét, nevezetesen a Vöröskereszt egyetemes jellegét és azt a tényt, hogy minden nemzeti társaság egyenlő státussal rendelkezik. Kivételezett helyzetet kívántak ugyanis biztosítani az öt alapítónak és ki akarták zárni a háborúban vesztes országok társaságait. A Bizottság és a Liga közti ellentétek főként abból fakadtak, hogy az alapító társaságoknak fontos volt, hogy legyen egy olyan nemzetközi szervezet,

14 Haug, 1993. 421–422. Lásd még Harouel, 1999. 5–35. A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságának korai történetéről: Boissier, 1985.

15 Harouel, 1999. 36–50.

3. kép. Henry Pomeroy Davison portréja, 1917 körül. (Library of Congress)

amelyben képvisellel rendelkeznek, és amelyek üzemeltetésében részt tudnak venni. Az amerikai kezdeményezők feltételezték továbbá, hogy a Woodrow Wilson által javasolt Nemzetek Szövetsége örökre távol tartja majd a háború veszedelmét. A VNB tagjai viszont meg voltak győződve arról, hogy a Nemzetközi Bizottságnak mint háború idején semleges közvetítőnek fenn kell maradnia. A két szervezet összeolvasztására irányuló nyomásgyakorlást mind a Liga, mind a Bizottság a léte elleni támadásként értékelte. Több mint nyolc éven át tartó kimerítő tárgyalások vezettek el végül a megegyezéshez, melynek lényege, hogy mindkét intézmény megőrzi összetételét és egymást kiegészítő jellegét, és összekapcsolódik egy szélesebb szervezetben.¹⁶ Ennek nyomán a Vöröskereszt Nemzetközi Konferenciája 1928-ban Hágában elfogadta a mozgalom új alapszabályát.

E dokumentum máig ható érvénnyel meghatározza a „Nemzetközi Vöröskeresztnek” nevezett mozgalom három fő elemének, vagyis a nemzeti vöröskereszt-társaságoknak, a Nemzetközi Bizottságnak és a Ligának a szerepét, és egymáshoz való viszonyát. Eszerint a kooptáció alapján kizárólag svájci állampolgárokból választott Nemzetközi Bizottság továbbra is végzi hagyományos feladatait: őrökdi a Vöröskereszt humanitárius elvei felett, elismeri a nemzeti vöröskereszt-társaságokat, és egészségügyi személyzet képzésével, valamint kiadványokkal támogatja azokat. Továbbá semleges közvetítőként segítséget nyújt nemzetközi háborúk és polgárháborúk esetén. A Liga pedig, mint a vöröskereszt-társaságok szövetsége, előmozdítja azok közös munkáját különösen béke idején, és képviseli érdekeiket a nemzetközi szinten. Az alapszabály előírja a két szervezet szoros együttműködését, főként jelentős katasztrófák esetére. Az 1951-ben aláírt átfogó egyezmény tovább erősítette az intézmények közti kapcsolatokat kiemelve, az 1939-től Genfben működő Liga segélyakciókat koordináló szerepét.¹⁷

A nemzetközi politikának a második világháborút követő években megfigyelhető új jelenségei erőteljesen hatottak a Vöröskereszt Társaságok Ligájának működési feltételeire. A szovjet blokk és a nyugati tömb államainak hidegháborús szembenállása a szervezet egyeztető fórumain, így a Végrehajtó Bizottság és a Kormányzó Tanács ülésein is megjelent.¹⁸ A gyarmati rendszer felbomlása nyomán nagy számban létrejövő afrikai és ázsiai országokban pe-

¹⁶ Bugnion, 2004. 43–44.

¹⁷ Haug, 1993. 423–426. A vöröskereszt-mozgalomról a két háború között lásd Harouel, 1999. 51–73.

A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságának 1914 és 1945 közti történetéről lásd Durand, 1984.

¹⁸ Reid–Gilbo, 1997. 159, 161–162.

dig új nemzeti vöröskereszt-társaságok alakultak, amelyek támogatására és integrálására a szövetség jelentős figyelmet szentelt.¹⁹ Az 1945-től működő Egyesült Nemzetek Szervezete, és annak intézményei, így az 1951-ben létrehozott Menekültügyi Főbiztosság (UNHCR) a Liga humanitárius akcióinak kulcsfontosságú partnereivé váltak.²⁰

A Liga Kormányzó Tanácsa 1954 májusában határozatban rögzítette a természeti katasztrófák esetén nyújtandó segélyezés nyolc alapelvét, amelyeket a magyar menekültválság kezelése során is megfigyelhetünk majd. Ezek szerint az ilyen válsághelyzetekben adandó segítség a nemzeti vöröskereszt-társaságok legfontosabb feladatai közé tartozik, amelyre szükséges előre készülniük (1.). Képesnek kell lenniük saját országukban a nemzetközi segélyakció céljaira szánt adományok központi beszédésére és továbbítására a Vöröskereszt csatornáin keresztül (2.). A katasztrófa sújtotta ország vöröskereszt társaságának segélykérését a Ligához kell benyújtania (3.). A Vöröskereszt elsődleges célja a sürgősségi segélyezés (4.). A vöröskeresztes segélyszállítmányokat ne terheljék levonások. A feleslegben megmaradt ellátmányok csak az adományozó vöröskereszt-társaságok beleegyezésével használhatók fel más segélyezési célra (5.). A Vöröskereszt emblémája alatt szállított nem vöröskeresztes eredetű segélyeket a Vöröskereszt elvei szerint osszák szét (6.). Az ifjúsági vöröskeresztes szervezetek segélyezési tevékenysége a nemzeti vöröskereszt-társaságokon keresztül menjen végbe (7.). Nemzetközi mértékű katasztrófa estén, miután az érintett ország vöröskereszt társasága segítséget kér, a Liga küldötte a helyszínre utazik a helyzet tanulmányozására, és a Liga Titkársága képviselőjében kapcsolatba lép az illetékes hatóságokkal. A Liga Titkársága közvetítő és központi szervező szerepet játszik (8.).²¹

A természeti katasztrófák – földrengések, vulkánkitörések, árvizek – áldozatainak megsegítésén kívül a Liga tevékenységének meghatározó területe az 1945-ben kezdődő több mint egy évtizedre a menekültválságok kezelésében való segítségnyújtás lett. A hidegháborús konfrontációval és a gyaratlan rendszer felszámolásával egyaránt összefüggő nemzetközi konfliktusok hatalmas hontalan és menekült tömegeket eredményeztek. Problémáik megoldását elősegítette, hogy a Liga kinyilvánítottan pártatlan intézményként nem tett megkülönböztetést a menekültek között nemzetiség, faj, vallás vagy politikai meggyőződés alapján. Fontosnak tartotta ezenkívül kihangsúlyozni, hogy akciói időben behatárolt jellegűek: vagyis nem tekintette feladatának, hogy végső megoldásokat keressen politikai vagy gazdasági problémákra. A Vöröskereszt Társaságok Ligája a sürgősségi segélyhelyzetek megoldásá-

19 Uo. 179–181, 192, 194.

20 Uo. 147, 155, 160; Dunning, 1969. 58–59, 67.

21 IFRC Archives: League of Red Cross Societies, Resolutions adopted by the XXIII Session of the Board of Governors of the League of Red Cross Societies, Oslo, May 24–29, 1954. Resolution No. 10. Red Cross Disaster Relief (1954. május 24–29.).

4. kép.
A Vöröskereszt
palesztin
menekültek ellátását
szolgáló raktára
Jeruzsálemben,
1949–1950 körül.
(ICRC Archives)

ban vállalt aktív szerepet. 1949–1950-ben az ENSZ felkérésére a palesztin menekültek ellátását végezte Libanonban, Szíriában és Irakban.²² Ez volt az első akció a szervezet történetében, hogy műveleti ügynökségként a segélyezés helyszínén is megjelent.²³ A Liga továbbá részt vett az India és Pakisztán 1948-as kettéválása, a kínai polgárháború 1949-es lezárulása és Franciaország indokínai háborújának 1954-es befejeződése nyomán kialakult menekültválságok kezelésében,²⁴ továbbá az 1950–1953-ban lezajlott koreai háború következményeinek enyhítésében is.²⁵ A Kelet-Németországból a Németországi Szövetségi Köztársaság területére menekülőket ellátása érdekében 1953-tól szintén fellépett.²⁶ Mindazonáltal a Vöröskereszt Társaságok Ligája legnagyobb visszhangot kiváltó menekültsegélyezési vállalkozása 1956. november 4. után kezdődött...²⁷

22 Reid–Gilbo, 1997. 155–158.

23 Dunning, 1969. 67–68.

24 Reid–Gilbo, 1997. 158–159, 162.

25 Personnaz–Uttheim, 1989. 13; Reid–Gilbo, 1997. 162.

26 Reid–Gilbo, 1997. 163.

27 A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságának 1956 előtti tevékenységéről lásd A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságának fellépése című fejezetet.

A MAGYAR MENEKÜLTVÁLSÁG KIHÍVÁSA

A magyar forradalom vérbe fojtása után – ebben a korabeli publikált nyugati és az 1989-ig titkosan kezelt magyar statisztikák is megegyeznek – mintegy 200 ezer ember hagyta el az ország területét, közülük 1957 nyaráig, élve a Kádár-kormány által meghirdetett amnesztiával, több mint 11 ezren hazatértek.²⁸ „A hirtelen és tömeges elvándorlásoknak az országban egyedülálló példája”-ként minősíti az 1956–1957-es menekülési hullámot Puskás Julianna 1985-ben publikált tanulmánya.²⁹ Az ország lakosságának a számítások szerint 1,5–1,7%-át érintő migráció demográfiai hatását jól érzékelteti, hogy az ennek nyomán előállt népességvesztés 70%-kal meghaladta az 1956. évi természetes szaporodást. Megváltozott a lakosság nemek szerinti összetétele: a távozók kétharmada ugyanis férfi volt, és a nőtöbblet elérte az 1949-es értéket. Érzékelhetően csökkent a fiatal generációk számaránya, mivel az országot elhagyók többségét ők adták.³⁰ Az Egyesült Nemzetek Menekültügyi Főbiztoságának 1957. március 11-én közzétett statisztikáiból arról értesülhetünk, hogy az emigránsok közül 1957 márciusáig mintegy 173 ezren kerültek első fogadóhely gyanánt Ausztriába és 18 600-an Jugoszláviába.³¹ Már 1956 novemberétől megkezdődött e két államban összezsúfolódottak továbbszállítása, mivel ezeket az országokat a menekültek nagy többsége csak első állomásnak tekintette, és tovább kívánt menni. 1957. április 1-ig az ENSZ menekültügyi hivatala által nyilvántartott 193 805 kivándorló közül 135 417 személyt (70%) már elszállítottak 29 különböző – 14 Európán kívüli – országba. 78 574 fő (40,5%) európai és 56 843 fő (29,3%) pedig Európán kívüli államokba került.³² 1957. december végéig új hazájába érkezett az Ausztriában nyilvántartásba vett menekülők mintegy 90%-a. A legtöbben az Egyesült Államokban (35 026), Kanadában (24 525), Nagy-Britanniában (20 590), az NSZK-ban

28 KSH-jelentés az 1956-os disszidálásokról, 1991. Egy osztrák belügyminisztériumi jelentés szerint 1957. április 6-ig 174 704 magyar menekült érkezett Ausztriába; a jugoszláv belügyminisztérium pedig úgy tudta, hogy 1957. május 26-ig 19 181 magyar menekült lépte át Jugoszlávia határát. Az 1961-ig Magyarországra visszatértek számát a magyar hatóságok kb. 40 ezerre teszik. („A pontos szám megállapíthatatlan, mivel az ellenforradalom utáni néhány hónapban a hazatérésekről nyilvántartás nem készült.”) MNL OL M-KS 288. f. 5/232. ő. e. Belügyminisztérium és a Külügyminisztérium előterjesztése az MSZMP KB Politikai Bizottsághoz, Jelentés az emigráció életének főbb vonásairól és javaslatok az emigráció felé irányuló propaganda javítására (1961. június 6.).

29 Puskás, 1985. 247; Puskás, 1996.

30 Valuch, 2001. 49. Lásd még Murber, 2004.

31 NATO Archives (Brüsszel): Report on Hungarian refugees, note by the Chairman of the Committee of Political Advisers, signed A. Casardi (1957. április 17.), C-M (57)65. Ez a tanulmány az ENSZ Menekültügyi Főbiztoságának 1957. március 11-én kiadott statisztikáira támaszkodik.

32 Nations Unies, Comité de l'UNREF (1957. május 8.), A/AC. 79/73.

5. kép. Magyar menekültek egy határhoz közeli osztrák befogadóállomáson, 1956.
(Fortepan/Kleyer Éva)

(14 270), Svájcban (11 962), Franciaországban (10 232) és Ausztráliában (9423) telepedtek le.³³

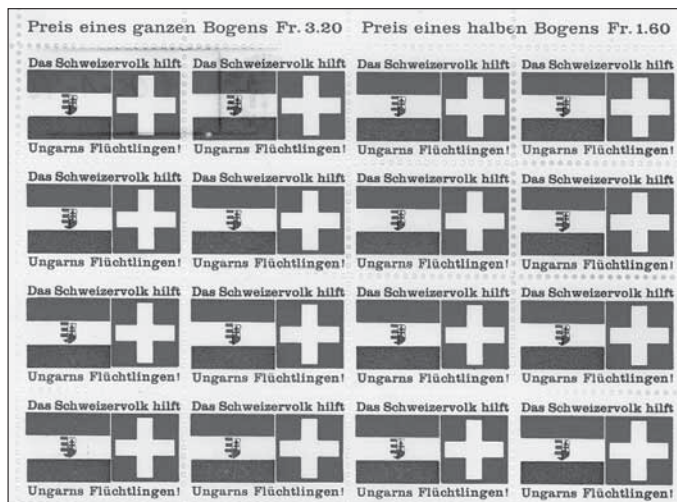
A magyar menekültválság megoldása a nemzetközi humanitárius segítségnyújtás kiemelkedő projektje volt. Ezek az új menekültek sokkal jobb bánásmódban részesültek, mint a korábbi magyar emigránsok³⁴ vagy a többi korabeli európai menekült. Néhány elszigetelt negatív példát leszámítva, az 1956–1957-es magyar menekülttömeg integrálása a nyugati társadalmakba nagyon eredményes akciónak tekinthető! Ennek becsült összköltsége több mint 100 millió akkori, vagyis több mint egymilliárd mai dollár, ami messze meghaladja az 1954-ben létrehozott ENSZ Menekült Alapba (UNREF) a második világháború utáni menekültprobléma megoldására befizetett összeget.³⁵ Pedig az 1950-es évek közepén még több mint 200 menekülttáborban

33 Report of the Intergovernmental Committee for European Migration on the Hungarian Refugee Situation (Ausztria, 1957. december 31.). USA Senate Report, n° 1815.1958, idézi Puskás, 1985. 249. Statisztikai adatok az 1956-os magyar menekültek kivándorlásáról, letelepedéséről és hazatéréséről az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának 1958. január 31-i összesítő adatai alapján: A forradalom és a magyar kérdés az ENSZ-ben, 2006. 185–187. A menekültek elszállításában az Európai Migráció Kormányközi Bizottsága (ICEM) döntő szerepet játszott. Erről lásd Kecskés D., 2018.

34 Borbándi, 1989. 408–409.

35 Loescher, 2001. 87.

6. kép.
Pénzgyűjtési
akció Svájcban
szolidaritásbélyeg
segítségével
a magyar forradalom
menekültjei
számára, 1956.
(Schweizerisches
Sozialarchiv)

mintegy 70 ezer „hard core” menekült volt Ausztriában, az NSZK-ban, Olaszországban és Görögországban az 1940-es évek vége óta.³⁶

Az 1956-os magyar menekültek nyugati befogadásának különleges sikerét számos tényező együttesen magyarázza.³⁷ A második világháború borzalmaira emlékező humanitárius érzület, ezzel összefüggésben a menekültek jogainak egyre pontosabb és határozottabb megfogalmazása éppúgy hozzájárult, mint a levert forradalommal mélyen együtt érző nyugati lakosság támogató hozzáállása. Az ’56-os emigráció munkaerőpiaci szempontból különlegesen kedvező összetétele találkozott a „csodákat” produkáló nyugati gazdasági fellendüléssel. A döntő elemnek mindazonáltal a NATO-kormányok politikai akaratát tekinthetjük, amely – a szovjetekkel vívott ideológiai csata miatt – a közvélemény érzelmi azonosulásának hanyatlása után is erőteljesen támogatta a magyar menekültprobléma felszámolását. A magyar menekültválság megoldásának pénzügyi alapja ugyanis túlnyomó részben kormányzati forrásokból, és elsősorban az Észak-atlanti Szövetség államaiból

36 Uo. 89. Az egyes európai országok második világháború utáni menekülthelyzetének részletes áttekintéséhez lásd Holborn, 1975. 331–346. Az 1946-tól működő Nemzetközi Menekültügyi Szervezet (IRO) a második világháború nyomán Németországba került, és haza nem szállított menekültek áttelepítését szervezte. A befogadó nyugat-európai és tengerentúli országok főként az azonnal munkába állítható kategóriák iránt érdeklődtek. Minden ország el akarta azonban kerülni a munkára nem fogható menekülteket: a betegeket, az időseket és a rokkantakat. Az ebbe a csoportba tartozó, „súlyos eseteknek” („hard core cases”) nevezett emberek – akiknek létszámát az IRO működésének lezárásakor az 1950-es évek elején 400 000 főre becsülték – többségükben továbbra is menekülttáborokban laktak Európa több országában. Botrányosan rossz életkörülményeik az 1960-as évek elejéig Nyugaton éles kritika tárgyát képezték. Lásd Loescher, 2001. 40.

37 A magyar menekültek sikeres nyugati befogadásának egyes tényezőiről lásd Kecskés D., 2010.

7. kép. „1956 – Ungarnhilfe”. A passai katolikus karitás pályaudvari missziót tartott fenn a magyar menekültek utazás közbeni ellátására. (Charitas Passau)

származott.³⁸ A kormányzati hozzájárulások jelentőségét jól érzékelteti, hogy a magyar menekültek ausztriai ellátásának költségeit döntően az egyes kormányok által az ENSZ-hez és más szervezetekhez befizetett összegek fedezték. A magánszervezetek felajánlásai, bár jelentősek voltak, az egészhez képest csupán járulékos jellegűek lehettek.³⁹ A pénzügyítési erőfeszítések nemzetközi jogi felhatalmazással (az ENSZ Közgyűlés határozatai) bíró koordinációja, a humanitárius szükségletek és tevékenységek szakszerű és megbízható dokumentálása, valamint a pénzügyítési felhívások támogatására professzionálisan megszervezett és lebonyolított médiakampány révén az ENSZ intéz-

38 A NATO szerepéről az 1956-os magyar menekültek nemzetközi befogadásában lásd Kecskés D., 2016a.

39 Archives of the United Nations Office in Geneva (Genf): G. I. 30/2 (Situation in Hungary, Relief measures, Refugees), Jacket n° 2 (11 January – 11 November 1957). United Nations General Assembly, UNREF Executive Committee, Fourth Session, Standing Programme Sub-Committee, Fourth Session, Report on the Fourth Session of the Standing Programme Sub-Committee, Geneva, 23–28 January 1957, general (1957. január 28.), A/AC.79/53, A/AC.79/PSC/5.

ményrendszere jelentősen hozzájárult a nyugati kormányzati akarat kifermálódásához és sikeres megvalósulásához.⁴⁰

Hogyan vette ki részét e példászerű nemzetközi együttmüködésből a Nemzetközi Vöröskereszt? Először a Vöröskereszt Társaságok Ligájának szerepét mutatjuk be.

⁴⁰ A magyar menekültek segélyezésére az ENSZ által szervezett pénzgyűjtési és médiakampányról lásd Kecskés D., 2012.

A VÖRÖSKERESZT TÁRSASÁGOK LIGÁJÁNAK SZEREPVÁLLALÁSA

A GLOBÁLIS PARTNER

A Vöröskereszt Társaságok Ligája, tagszervezeteivel együtt, a magyar menekültek érdekében szervezett nemzetközi humanitárius akció minden fázisában és szinte valamennyi helyszínén aktívan jelen volt: döntő mértékben hozzájárult a menekültek ellátásához az elsődleges befogadás államaiban, Ausztriában és Jugoszláviában; gondoskodott szükségleteikről elszállításuk során, és támogatta letelepedésüket a végleges befogadás államaiban is.

Ausztria⁴¹

A forradalom kitörése után, 1956 októberének utolsó hetében a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságának elnöke, Léopold Boissier és a Liga Kormányzó Tanácsának elnöke, Emil Sandström Genfben megállapodtak, hogy a Nemzetközi Bizottság mint semleges közvetítő szervezet fogja vezetni a nemzetközi Vöröskereszt magyarországi segélyezését, amit a Liga és a nemzeti vöröskereszt-társaságok támogatnak majd. Azt tervezték, hogy a két szervezet közös központot hoz létre Bécsben, valamint egy raktárt, amelyben a Magyarországra szánt adományokat gyűjtenék: a Liga végezné a raktározást, azzal a céllal, hogy a segélyellátmányokat a Bizottság budapesti raktárába küldik. Az első segélyfelhívást október 27-én a Magyar Vöröskereszt segélykérelmére alapozva a Bizottság adta ki a Ligával együttműködve. Amint fentebb adatokkal alátámasztva utaltunk rá, a forradalom november 4-én kezdődő leverését követően tömegesen jelentek meg magyar menekültek Ausztriában. A Bizottság és a Liga képviselőinek tárgyalásai során a segélyezés hatékonysága érdekében elhatározták, hogy kettéválasztják a feladatokat: a Bizottság lett felelős a Magyarországon belüli segélyezésért,⁴² míg a Liga a magyar menekültek

41 Az 1956-os magyar menekültek ausztriai befogadásáról lásd Murber–Weber, 2001; Murber, 2002a; Murber, 2006a; Murber, 2007; Murber, 2011; Murber, 2016; Cseresnyés, 2007.

42 A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága Magyarországon folytatott segélymunkájáról lásd Vonèche Cardia, 1998.

8. kép. A Magyar Vöröskereszt Országos Központjának épülete, 1956. október–november.
(Fortepan/Nagy Gyula)

ausztriai megsegítéséért. A két szervezet közös központja és raktára viszont megmaradt.

1956. november elején 14 ország – Belgium, Kanada, Dánia, Finnország, Franciaország, az NSZK, Nagy-Britannia, Liechtenstein, Olaszország, Hollandia, Norvégia, Portugália, Svédország és Svájc – vöröskereszt-társaságának volt képviselője Bécsben. E küldöttek tevékenységének összehangolása érdekében a Liga Henrik Beert, a Svéd Vöröskereszt Társaság főtitkárát főképviseelőjének nevezte ki.⁴³ 1956. november közepére már mintegy ötmillió dollár értékű segélyellátmány halmozódott fel a Vöröskereszt bécsi raktárában. Mivel a magyarországi segélytevékenység még nem kezdődhetett meg, a szállítmány egy részét a magyar menekültek ellátására irányították.⁴⁴

Az Ausztriában lévő magyar menekültek számának gyors növekedését látva 1956. november 27-én a Bizottságnak és a Ligának a feladatfelosztásra vonatkozó korábbi megállapodását felülvizsgálták, és elhatározták, hogy a Bizottság ezután a Magyarországra küldendő segélyek célba juttatásán és szétosztásán kívül a Bécsben erre a célra halmozódó segélyek adminisztrálását is biztosítani fogja, míg a Liga az Ausztriában lévő magyar menekülteknek

43 IFRC Archives: A 0789, 3 Ex Comm – 15–17 April 1957 (Hung. ref.) – 1957. League of Red Cross Societies, 76th Session of the Executive Committee, Geneva, 15–17 April 1957. Item 5 of the Provisional Agenda. League operation in behalf of Hungarian refugees, P. 7025 (1957. április 6.).

44 Uo.

szánt segélyek nyilvántartását végzi. Eldöntötték továbbá, hogy a nem címkézett adományokat közös megegyezéssel a szükségletek szerint osztják fel a két szervezet tevékenységi területe között.⁴⁵ A Liga azonban nem volt elégedett a Bizottság által erre a célra alkalmazott munkatárs tevékenységével, mivel úgy ítélte meg, hogy számos, kifejezetten a Ligának szánt küldeményt a Bizottsághoz irányítottak. Ezért 1957. január elején újra tárgyalások zajlottak a két szervezet között. Ennek eredményeként január 9-től felállítottak egy koordinációs irodát, amely a Liga és a Bizottság egy-egy munkatársából állt, és döntött a nem pontosan címzett segélyküldemények sorsáról a két szervezet szükségleteinek figyelembevételével.⁴⁶

A Vöröskereszt Társaságok Ligájának a magyar menekültek érdekében Ausztriában végzett segélytevékenysége – szoros összefüggésben a menekülttömegek mozgásával, vagyis az érkezők és a továbbutazók létszámának alakulásával – három időszakra osztható: a válságkezelés, a hosszabb távra való berendezkedés és a lezárás szakaszára. A Liga felelősségvállalásának alakulása az osztrák kormánnyal és az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságával kötött szerződése alapján világosan nyomon követhető.

Az 1956. novemberétől 1957. januárig tartó periódust a menekültek hatalmas tömegű beáramlása jellemzi, amellyel az elszállítás csak részben tudott lépést tartani. November 5-én az Osztrák Vöröskereszt beleegyezett, hogy elsősegély-nyújtó pontokat létesít az osztrák–magyar határ mentén Burgenlandban, és az osztrák belügyminisztériummal együttműködve keresőszolgálatot szervez.⁴⁷ Az érkező magyar menekültek már a határnál kapcsolatba kerültek az Osztrák Vöröskereszt helyi képviselőivel. Az osztrák rendőrök rövid regisztráció után az ő gondjaikra bízta a menekülteket. A segélymunkások meleg itallal és szendvicsekkel kínálták őket, és orvosi vizsgálatot tartottak számukra.⁴⁸ November 7-én az osztrák kormány kérésére a Liga felelősséget vállalt 10 ezer újonnan érkezett magyar menekült alapvető szükségleteinek ellátására 30 napra. Az osztrák kormány ebben az időben három nagy tábort nyitott (Traiskirchenben, Judenauban és Grazban), amelyeket külföldi vöröskeresztes személyzetnek adott át.⁴⁹ November 15-én az osztrák kormány sürgős kéréssel a Ligához fordult, hogy duplázza meg vállalását, és gondoskodjon 20 ezer menekültről 60 napig. A szervezet beleegyezett, hogy

45 SACRF: 3 O 64 – Hongrie, insurrection, octobre 1956, Octobre 1956 - août 1957. Action de secours en faveur des Hongrois, Réunion des sociétés nationales de la Croix-Rouge, du Comité international de la Croix-Rouge et de la Ligue des sociétés de la Croix-Rouge, Genève, Compte rendu des séances (1957. április 16.).

46 SACRF: 3 O 64 – Hongrie, insurrection, octobre 1956, Octobre 1956 - août 1957. P. J. Brouwer, a koordinációs iroda munkatársának feljegyzése az iroda munkájáról (1957. július 20.).

47 Hungarian Refugee Relief, 1957. 16.

48 ICRC Archives: B AG 234 094-008, Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Exposé des opérations entreprises par la Ligue en faveur des réfugiés hongrois en Autriche au 31 décembre 1956, P.6885/mle/31.1.57. Az ausztriai befogadás első heteinek drámai nehézségeiről: Menekültdráma és szolidaritás, 2015. Lásd még Murber, 2011. 460.

49 Hungarian Refugee Relief, 1957. 16.

9. kép.
Magyar menekültek
tartanak az osztrák
határ felé, 1956.
(Fortepan/Kleyer Éva)

10. kép.
Magyar menekültek,
osztrák határőrök és az Osztrák
Vöröskereszt segélymunkásai
a közös határ közelében, 1956.
(Fortepan/Kleyer Éva)

11. kép.
Forró itallal fogadják
a magyar menekülteket
a traiskirchener menekülttáborban,
1956. november. (ICRC Archives)

biztosítja e menekültek ételmezését, ruházatát, orvosi szükségleteinek ellátását, és javítja a táborok felszereltségét ágyakkal, takarókkal, tábori konyhakkal és evőeszközökkel. Ekkoriban mintegy 25 ezer magyar menekült volt Ausztriában,⁵⁰ így a Liga 20 000 fős vállalása a magyar menekültek akkori létszámának négyötöd részét érintette.⁵¹ A több tízezer újabb menekült érkezésére tekintettel november 29-én sor került a Liga felelősségvállalásának további kiterjesztésére. A segélyszervezet és az osztrák kormány újabb egyezménye értelmében az előbbi vállalta 10 tábor, 20 ezer menekült ellátásához szükséges segély és megfelelő személyzet biztosítását december 15-től, valamint 5000 fő befogadására alkalmas újabb négy tábor fenntartását 1957. január 1-jétől. Néhány nappal később a Menekültügyi Főbiztosság (UNHCR) arra kérte a Ligát, hogy az ENSZ költségére vállaljon újabb 10 000 menekültet 10 újabb táborban szintén 1957. január 1-jétől.⁵² A táborokat általában korábban más célokat szolgáló épületekből, így laktanyákból, fegyverraktárakból, iskolákból és kórházakból alakították ki.⁵³ 1956. december 12-én az osztrák kormány, a Liga és az UNHCR aláírta az újabb bővítést magában foglaló szerződést (összesen 35 ezer menekült, 24 táborban), amelynek hatálya 1957. február végéig tartott. Az osztrák belügyminisztérium továbbra is felelősséget vállalt a tábori épületek kiválasztásáért, felszereléséért, fenntartásáért és higiéniájáért, a közüzemi szolgáltatásokért, a rendőri és biztonsági szolgálatért és a kórházi kezelést igénylő menekültek egészségügyi ellátásáért. A Liga vállalta az ételmezést (2400 kalória naponta), a ruházat, valamint az orvosi és ápolási szolgálat biztosítását.⁵⁴ A Menekültügyi Főbiztosság 413 ezer dollár adományt tett, ami 0,7 dollár napi költséggel számolva 10 ezer menekült ellátását tette lehetővé két hónapra.⁵⁵

1957. februártól június 30-ig számítható a Vöröskereszt Társaságok Ligája ausztriai tevékenységének második időszaka, amelyet a hosszabb távra való berendezkedés jellemezett. A menekültek létszámának stabilizálódását az okozta, hogy egyrészt az osztrák–magyar határ szoros lezárása következté-

50 Uo.

51 IFRC Archives: A 0789, 3 Ex Comm – 15–17 April 1957 (Hung. ref.) – 1957. League of Red Cross Societies, 76th Session of the Executive Committee, Geneva, 15–17 April 1957. Item 5 of the Provisional Agenda. League operation in behalf of Hungarian refugees, P. 7025 (1957. április 6.).

52 Hungarian Refugee Relief, 1957. 16.

53 ICRC Archives: B AG 234 094-008, Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Exposé des opérations entreprises par la Ligue en faveur des réfugiés hongrois en Autriche au 31 décembre 1956, P.6885/mle/31.1.57.

54 Archives of the United Nations Office in Geneva: Agreement on assistance to Hungarian refugees in Austria [between the Federal Ministry for the Interior on the one hand, and the UNHCR and the Ligue of Red Cross Societies on the other hand] (1956. december 12.). G. I. 30/2 (Situation in Hungary, Relief measures, Refugees), Jacket n° 1 (29 October – 14 December 1956).

55 IFRC Archives: Agreement between the League of Red Cross Societies and the UNHCR to aid for Hungarian refugees, Geneva (1956. december 10.).

12. kép.
Magyar menekültek
a burgenlandi
Mosontarcsán, 1956.
(Fortepan/Kleyer Éva)

13. kép. A magyar menekülteket tovább szállító autóbuszok Mosontarcsán, 1956.
(Fortepan/Kleyer Éva)

ben jelentősen csökkent az Ausztriába belépő menekülő magyarok száma, másrészt – amint azt a Liga is érzékelte – 1957. januárban lelassult a menekültek elszállítása Ausztriából, mivel számos befogadó ország elérte a maga által meghatározott menekültlétszámot.⁵⁶ 1957. február 28-án került sor a Liga, az UNHCR és az osztrák kormány közötti újabb megállapodás megkötésére,

⁵⁶ ICRC Archives: B AG 234 094-008, Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Exposé des opérations entreprises par la Ligue en faveur des réfugiés hongrois en Autriche, janvier 1957 (1957. január 31.).

amely az 1957. március 1-től június 30-ig tartó időszakra vonatkozott. Ennek értelmében a Liga 1957. március–áprilisban újabb 9 tábort vállalt, így 44-re emelkedett a Liga által üzemeltetett táborok száma (ebből 41 az 500 fős vagy annál nagyobb befogadóképességű tábor), amely összesen 50 ezer fő elszállásolására volt alkalmas. 1957. február elején érte el a Liga által egy időben ellátott menekültek létszáma a maximális szintet: 34 táborban 35 ezer főről gondoskodtak.⁵⁷ Az új szerződés a tapasztalatok fényében több pontosítást tett az előző megállapodásokhoz képest: így írásba foglalták, hogy az osztrák kormány felelős minden táborhelyiség fűtéséért, vagyis nem csupán a konyhákért és az alvóhelyiségekért, hanem a raktárakért, irodákért és szabadidős helyekért is, továbbá minden szakorvosi ellátásért a fogorvosi és a szemészeti kezelést is beleértve.⁵⁸ A „jóléti szolgáltatások” kérdését szintén részletesebben kifejtették. A Liga magára vállalta a szabadidős tevékenységek szervezését is. A korábbi szerződésekben ezt a kérdést nem szabályozták, mert az osztrák kormány számára az volt a prioritás, hogy a menekültek mielőbb továbbmenjenek.⁵⁹

Az 1957. július 1-től szeptember 30-ig tartó harmadik szakasz már főként a Liga ausztriai segélytevékenységének lezárásáról szólt. A június végén aláírt szerződés alapján a Liga átadta a felelős szervezet („operating agency”) státust az Osztrák Vöröskereszt Társaságnak, amelyet azonban pénzzel, ellátmánnyal, valamint szükség esetén a nemzeti vöröskereszt-társaságoktól a Liga kérésére küldendő személyzettel továbbra is támogatott.⁶⁰ Az osztrák szervezet képviselői ugyanis a tárgyalások során az utóbbit is nagy nyomattal kérték, hangsúlyozván, hogy nincs elegendő személyzetük a táborok igazgatásához.⁶¹ 1959 őszén az Osztrák Vöröskereszt több nemzeti társaság anyagi és személyzeti támogatásával végső erőfeszítést tett a még táborokban

57 Hungarian Refugee Relief, 1957. 19–20.

58 ICRC Archives: B AG 234 094-008, Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Exposé des opérations entreprises par la Ligue en faveur des réfugiés hongrois en Autriche, février 1957 (1957. február 28.).

59 ICRC Archives: B AG 234 094-008, Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Exposé des opérations entreprises par la Ligue en faveur des réfugiés hongrois en Autriche, février 1957 (1957. február 28.). E célt szolgálta az első hónapokban a táborok tervezett túlszűfélése is. Eszerint 2,5 m² területet terveztek egy személy ágyának és 1,3 m²-t a felső ágyaknak, harminc személyre számoltak egy WC-t... Lásd erről: ICRC Archives: B AG 234 094-008, Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Exposé des opérations entreprises par la Ligue en faveur des réfugiés hongrois en Autriche, janvier 1957 (1957. január 31.). Murber Ibolya tanulmányában idézi Ferdinand Graf honvédelmi miniszternek az osztrák kormány 1956. november 13-i ülésén elhangzott szavait: „tartózkodnunk kell attól, hogy a lakásokat túlságosan otthonosan rendezzük be, mert akkor az emberek nem akarnak továbbállni és ’néhányuktól’ nem tudunk megszabadulni”. Lásd Murber, 2011. 460.

60 Hungarian Refugee Relief, 1957. 22.

61 SACRF: 3 O 64 – Hongrie, insurrection, octobre 1956, Octobre 1956 - août 1957. Action de secours en faveur des Hongrois, Réunion des sociétés nationales de la Croix-Rouge, du Comité international de la Croix-Rouge et de la Ligue des sociétés de la Croix-Rouge, Genève, Compte rendu des séances (1957. április 16.).

lakó, ekkor már csekély számú magyar menekült problémájának végleges rendezésére, emigrációjuk vagy az osztrák gazdaságba való beilleszkedésük elősegítésére. Igyekeztek felkészíteni őket a helyi közösségekben adódó munkalehetőségek betöltésére.⁶²

A Vöröskereszt Társaságok Ligája ausztriai szerepvállalásának mértékére vonatkozó döntések erőteljes külső ösztönzések és a szervezet saját szempontrendszerének érvényesítésére irányuló törekvései eredményeként születtek. A Liga tevékenységét irányító testületekre, így a genfi központú Titkárságra és a Végrehajtó Bizottságra ugyanis érezhető nyomás nehezedett felelősségvállalásának növelése és fenntartása érdekében, főként az osztrák és az amerikai kormány, valamint az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága részéről.

Az osztrák kormány a segélyezés első hónapjaiban szerzett pozitív tapasztalatai alapján nagyra értékelte a Liga és az egyes nemzeti vöröskereszt-társaságok munkáját, ezért újabb és újabb táborokat kívánt a Liga igazgatása alá helyezni.⁶³ 1957 márciusában az Osztrák Vöröskereszt Társaság Ausztria terheinek könnyítése érdekében a Liga Végrehajtó Bizottságának 76. üléséhez fordult. Kérte, hogy amennyiben június 30-tól az osztrák társaságot kinevezik a Liga helyett felelős szervezetnek („operating agency”), ezzel egyidejűleg kérjék fel a nemzeti vöröskereszt-társaságokat, hogy biztosítsák az osztrák testvér-szervezetnek mindazt az anyagi és pénzügyi segítséget, valamint személyzetet, amelyre szüksége van feladatának teljesítéséhez. Azt is kérelmezték, hogy a Liga bécsi központjában lévő tapasztalt vezetői csoport továbbra is maradjon.⁶⁴ 1957. április 16-án pedig az osztrák kormány genfi ENSZ-missziója küldött levelet a Liga Végrehajtó Bizottságához, hogy az felhívja a nemzeti vöröskereszt-társaságokat „értékes tevékenységük” folytatására az ausztriai menekült-táborokban.⁶⁵ A washingtoni kormányzat szintén a Liga felelősségvállalását és közreműködését kívánta, és ehhez biztosítani szándékozott a szükséges anyagi eszközöket is.⁶⁶ 1957 márciusában az amerikai külügyminisztériumban tárgya-

62 IFRC Archives: A0801/3 Board of Governors, September 25 to October 1, 1959, Athens, 25th meeting. XXVth Session of the Board of Governors, Athens, 21 September – 1 October 1959. Report of the Executive Committee to the Board of Governors on the League's activities since the previous session of the Board (1959. szeptember 21. – október 1.).

63 ICRC Archives: B AG 234 094-008, Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Exposé des opérations entreprises par la Ligue en faveur des réfugiés hongrois en Autriche, janvier 1957 (1957. január 31.).

64 IFRC Archives: A 0789/3. Letter from Dr. Hans Lauda, president of the Austrian Red Cross to the 76th Session of the League of Red Cross Societies Executive Committee, Request by the Austrian Red Cross Society, P.7064/glo (1957. március).

65 IFRC Archives: A 0789/3. Communication from the Permanent Delegation of Austria accredited to the European Office of the United Nations to B. de Rougé, Secretary General, League of Red Cross Societies, P.7072/glo (1957. április 16.).

66 NARA: RG 469 Records of the US Foreign Assistance Agencies, 1948–1961, Office of the Director. Subject Files Relating Primarily to Hungarian Refugees, 1956–1961. Hungarian Refugee Relief Program Excess Property to Loose-Unfiled Papers, box 2, ARC ID 3000028, Entry P 216. International Cooperation Administration, Incoming cablegram from Llewellyn E. Thompson,

14. kép.
A magyar menekültek segélyezésében számos nem kormányzati szervezet is részt vett, köztük az Egyházak Világtanácsa és a Tolstoy Alapítvány is. (UNHCR Archives)

lásokat folytattak Alfred Gruentherrel, az Amerikai Vöröskereszt Társaság elnökével a Liga ausztriai tevékenységének esetleges meghosszabbításáról 1957. június 30. utánra is. Abban állapodtak meg, hogy marad a június 30-i határidő, de április közepén újra megvizsgálják a kérdést.⁶⁷ Az amerikai illetékesek a meghosszabbítás melletti érvként hozták fel, hogy ha csökken a Liga által fenntartott táborokra jellemző magas színvonal, az kaotikus helyzethez vezethet.⁶⁸

Az ENSZ 1956. decemberben megválasztott menekültügyi főbiztosa, August Rudolph Lindt 1957. január 18-án levelet írt Bonabes de Rougénak, a Liga főtitkárának. Ebben kifejezte hivatala teljes elkötelezettségét, hogy „minden lehetséges eszközzel” támogatja a szervezet ausztriai missziójának kiterjesztését legalább 1957. június 30-ig. Ennek érdekében kérte az ENSZ Menekült Alap (UNREF) Végrehajtó Bizottságát, hogy hagyja jóvá javaslatát, mely szerint az UNHCR-hez ezután befolyó minden hozzájárulást erre a célra fordítsanak.⁶⁹ Az UNREF Végrehajtó Bizottsága, amely az abban jelen lévő

US ambassador in Vienna, subject: Hungarian refugees in Austria, n° TOICA 189, confidential (1956. december 27.).

67 NARA: RG 469 Records of the US Foreign Assistance Agencies, 1948–1961, Office of the Director. Subject Files Relating Primarily to Hungarian Refugees, 1956–1961. Hungarian Refugee Relief Program Excess Property to Loose-Unfiled Papers, box 2, ARC ID 3000028, Entry P 216. Department of State, Outgoing telegram to US Embassy in Vienna, n° 4077, official use only (1957. március 8.).

68 NARA: RG 469 Records of the US Foreign Assistance Agencies, 1948–1961, Office of the Director. Subject Files Relating Primarily to Hungarian Refugees, 1956–1961. Hungarian Refugee Relief Program Excess Property to Loose-Unfiled Papers, box 2, ARC ID 3000028, Entry P 216. Department of State, Memorandum of Conversation, official use only (1957. március 7. [a dátum olvashatatlan]).

69 IFRC Archives: A 1023, box 3, dossier 22-1-2 Hongrie, UNHCR, 1956–1960. Letter from A. R. Lindt, UNHCR to Count B. de Rougé, secrétaire-général, Ligue of Red Cross Societies (1957. január 18.).

országok képviselője révén kifejezte szinte az egész nyugati világ felhatalmazását, 1957. január 31-én Genfben tartott ülésén egyhangúan felkérte a Ligát, hogy folytassa a magyar menekültek érdekében végzett segélytevékenységét Ausztriában június 30. után is.⁷⁰ Lindt főbiztos a Liga Végrehajtó Bizottságához címzett április 12-i levelében megismételte az UNREF egyhangú kérését.⁷¹

A Vöröskereszt Társaságok Ligája azonban már 1957. január 25-i, az UNREF Végrehajtó Bizottságához eljuttatott jelentésében határozottan leszögezte, hogy június 30-i hatállyal be kívánja szüntetni ausztriai segélytevékenységét: „Sürgősségi segélyezésre hivatott szervezetként nem lehet 1957. június 30. után is felelős [operational] szervezet Ausztriában, tekintetbe véve számos más elkötelezettségét világszerte.” Kilátásba helyezték azonban, hogy amíg a magyar menekültek problémája Ausztriában létezik, a Liga szükség esetén lehetőségeihez mérten segíteni fog étellel, ruházattal és orvosi ellátmánnyal egyaránt.⁷² A Liga vezetői ezen szándékukat az 1957. április 16-án a vöröskereszt-társaságokkal és a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságával közösen tartott értekezleten is megerősítették.⁷³ A később tárgyalandó jugoszláviai segélyezés esetében már az akciót tervező megbeszélés során leszögezték, hogy a Liga tevékenysége 1957. június 30. utánra nem lesz meghosszabbítva.⁷⁴ Az Amerikai Vöröskereszt Társaság és a washingtoni külügyminisztérium 1957. márciusi megbeszéléseiről készült összefoglalóból kiderül, hogy a Liga vezetőiben megmaradt az 1949–1950-es közel-keleti humanitárius akció rossz emléke, amikor nem tudták megfelelő időben befejezni tevékenységüket. Ennek megismétlődését mindenképpen el kívánták kerülni.⁷⁵ Végül 1957. április 15–17-én Genfben a Liga Végrehajtó Bizottságának ülése – a Liga

70 IFRC Archives: A 0789, 3 Ex Comm – 15–17 April 1957 (Hung. ref.) – 1957. League of Red Cross Societies, 76th Session of the Executive Committee, Geneva, 15–17 April 1957. Item 5 of the Provisional Agenda. League operation in behalf of Hungarian refugees, P. 7025 (1957. április 6.).

71 IFRC Archives: A 0789/3. Letter from A. R. Lindt, UNHCR to Emil Sandström, League of Red Cross Society, P.7065/glo (1957. április 12.).

72 IFRC Archives: A 1023, box 3, dossier 22/1/2, Report on action by the League of Red Cross Societies in favour of Hungarian refugees in Austria to UNREF Executive Committee, Fourth Session, United Nations General Assembly, distribution general, A/AC.79/52 (1957. január 25.).

73 SACRF: 3 O 64 – Hongrie, insurrection, octobre 1956, Octobre 1956 - août 1957. Action de secours en faveur des Hongrois, Réunion des sociétés nationales de la Croix-Rouge, du Comité international de la Croix-Rouge et de la Ligue des sociétés de la Croix-Rouge, Genève, Compte rendu des séances (1957. április 16.).

74 IFRC: A 091712, Mission en Yougoslavie, 6, Reports 1957. Action de secours en faveur des réfugiés hongrois en Yougoslavie, Rapport de Dr. Z. S. Hantchev, délégué spécial de la Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Genève (1957. március 1.).

75 NARA: RG 469 Records of the US Foreign Assistance Agencies, 1948–1961, Office of the Director. Subject Files Relating Primarily to Hungarian Refugees, 1956–1961. Hungarian Refugee Relief Program Excess Property to Loose-Unfiled Papers, box 2, ARC ID 3000028, Entry P 216. Department of State, Memorandum of Conversation, official use only (1957. március ? [a dátum olvashatatlan]).

15. kép.
A Vöröskereszt
bécsi raktára,
1956–1957. (ICRC
Archives)

Titkársága koncepciójának megfelelően – úgy döntött, hogy a Liga osztrák testvérszervezetét segítve folytatja a magyar menekültek érdekében Ausztriában kifejtett tevékenységét 1957. június 30. után még három hónapig.⁷⁶ De nem tovább.

A Vöröskereszt Társaságok Ligájának ausztriai tevékenységében a szervezet akcióira gyakran jellemző gondos, szakszerű, elszámoltatható hozzáálláson túl megfigyelhetjük a vöröskereszt-mozgalom ekkor még formálódó alapelveinek – különösen az emberiségnek, a pártatlanságnak, a semlegeségnek, az önkéntességnek és az egyetemességnek – a megvalósulását.⁷⁷

Ami a Liga ausztriai missziójának irányítását illeti, még a magyar menekültválság kezdete előtt, 1956. november 3-án érkezett a szervezet küldöttjeként Bécsbe Henrik Beer, a Svéd Vöröskereszt Társaság főtitkára. Feladata a Magyarországra irányuló segélyek raktározásának és elosztásának koordinálása, valamint a vöröskereszt-társaságok által küldött személyzet elhelyezésének elősegítése volt. Amint fentebb kifejtettük, a Liga jelentősebb szerepvállalása november 4. után, a magyar menekültek tömeges érkezése nyomán kezdődött. Mivel Beer svédországi feladatai miatt nem tudta hosszabb időre vállalni a Liga képviselőjének szerepét, Raymond T. Schaeffer, az

76 IFRC Archives: A 0789, 3 Ex Comm, 15-17 April 1957, Geneva, Proceedings. League of Red Cross Societies, 76th Session of the Executive Committee, Geneva, 15-17 April 1957, Proceedings (1957. április 15-17.).

77 Pictet, 1955. Az ebben a műben megfogalmazott koncepció vált a Vöröskereszt 1965. októberben Bécsben tartott XX. Nemzetközi Konferenciája által elfogadott és ma is érvényes alapelveinek forrásává. Lásd Palmieri, 2015; Barnett, 2011. 136-137.

16. kép.
A Vöröskereszt
segélymunkásai
a gyógyszeradományt
rendezik.
Bécs, 1956–1957.
(ICRC Archives)

Amerikai Vöröskereszt katasztrófaelhárítási szakértője lépett a helyére, akivel együtt dolgozták ki a segélyezés hosszú távú tervét és működését. Az irányítás központja a humanitárius akcióban részt vevő 13 vöröskereszt-társaság által küldött segélyezési szakértőből állt össze.⁷⁸

Az egyes táborokban egy adott vöröskereszt-társaság által küldött csapatok dolgoztak, amelyben volt csoportvezető, adminisztratív asszisztens, ápolónő, szociális munkás, valamint ételmezési, szállási és ruházati szakértők. A személyzet átlagosan hét tagból állt. A Liga feladata volt a táborokban maga a segélyezési ellátás.⁷⁹ Az osztrák kormány által kinevezett táborvezetők voltak felelősek a táborok általános igazgatásáért. Ők kaptak először tájékoztatást a menekültek érkezéséről és távozásáról, valamint tervezték a szállásukat. Egyes táborokban ők voltak megbízva a kiegészítő személyzet foglalkoztatásával és a táborokban dolgozó önkéntes szervezetek koordinálásával is.⁸⁰ A táborok megoszlása a vöröskeresztes csapatok nemzetisége szerint a következő volt: az osztrákok 7, az amerikaiak 5, a britek és a kanadaiak 3, a finnek és a franciák 2, míg a svédek és a svájciak 3 tábort tartottak fenn. A külföldi társaságok mintegy 650 munkást küldtek Ausztriába a Liga vezetése alá. 1957. március 1-én volt a legmagasabb a létszám: 350 fő. 1957. június 30. után 112 segélymunkás maradt az Osztrák Vöröskereszt irányítása alatt. Egy személy átlagosan valamivel több, mint három hónapig szolgált. A vöröskereszt-társaságok által küldött személyzet szolgálatait pénzben kifejezve 700 ezer dollárra (mai árfolyamon körülbelül 7 millió dollár) becsülték.⁸¹

78 Hungarian Refugee Relief, 1957. 24.

79 ICRC Archives: B AG 234 094-008, Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Exposé des opérations entreprises par la Ligue en faveur des réfugiés hongrois en Autriche au 31 décembre 1956, P.6885/mle/31.1.57.

80 Hungarian Refugee Relief, 1957. 28.

81 Uo. 25.

A Liga fő küldöttének irányítása alatt az ausztriai akció vezetésében részt vett a műveleti igazgató, annak helyettese, és egy igazgatóhelyettes az Osztrák Vöröskereszttől, aki az osztrák kormánnyal és a gazdaság képviselőivel való kapcsolattartással volt megbízva. Közvetlenül az igazgatónak számolt be a tisztí főorvos és a főnővér, valamint a sajtótisztviselő. Az igazgatóhelyettes alárendeltségében dolgozott a helyszíni felügyelő (field supervisor), aki a Liga programjának végrehajtásáért volt felelős a táborokban, valamint az ellátási és szállítási tisztviselő, aki a küldemények raktározását és elosztását felügyelte.⁸² A bécsi műveleti központ felelősei rendszeresen látogatták a táborokat. A tábori csoportvezetők havi értekezletei alkalmat adtak a Liga adott időszakokra vonatkozó programjának ismertetésére és a táborokban felmerült problémák megbeszélésére. Rendszeres naprakész információkkal látták el a táborok személyzetét a segélykészletekről és a magyar menekültek hosszú távú lehetőségeiről. A kapcsolattartás egésze a helyszíni felügyelő irodáján keresztül bonyolódott. A tájékoztató anyagokat németül és angolul, a művelet két hivatalos nyelvén küldték. A kapcsolattartást megkönnyítette, hogy minden táborba telexrendszert telepítettek.⁸³

A táborok személyzete jó kapcsolatok kialakítására törekedett a menekültekkel. Igyekeztek alkalmazni a magyar szakképzett menekülteket, így orvosokat, ápolónőket, tanárokat is. A szakképzett menekültek napidíjat kaptak, míg a kétkezi munkások napidíjat vagy felemelt élelmiszer-fejadagot és cigarettát.⁸⁴ A táborok többségében a vöröskeresztes csoportok és a táborvezetők közti rendszeres értekezleteken a menekültek képviselői is jelen voltak. A menekültek képviselőivel is rendszeres megbeszéléseket tartottak. További kapcsolódási lehetőséget jelentett, hogy sok vöröskeresztes csoport a táborokban lakott, és ugyanazt az ételt ette, mint a menekültek.⁸⁵

A menekültek ellátásához szükséges szállítmányok több forrásból érkeztek. A Liga ausztriai segélyezési tevékenységéhez való természetbeni hozzájárulás 12 millió akkori dollárra becsülhető és mintegy 19 ezer tonnát nyomott. Ennek értékben több mint háromnegyede, súlyban több mint a fele a nemzeti vöröskereszt-társaságoktól származott. Az Európai Szén- és Acélközösség ezer tonna lignit brikettet küldött a Ligának az ausztriai táborok fűtésére.⁸⁶ Az alapvető élelmiszereket (liszt, tej, rizs, sajt, lencse) a Liga kérésére közvetlenül a Nemzetközi Együttműködési Igazgatóság (International Cooperation Administration, ICA), a külső segélyprogramok ügyében illetékes amerikai

82 Uo. 26.

83 Uo. 26, 28.

84 Uo. 29.

85 ICRC Archives: B AG 234 094-008, Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Exposé des opérations entreprises par la Ligue en faveur des réfugiés hongrois en Autriche, janvier 1957 (1957. január 31.).

86 Hungarian Refugee Relief, 1957. 29.

17. kép. A Vöröskereszt
ötven teherautóból álló
segélykonvoja visszaérkezett
Bécsbe, 1956–1957.
(ICRC Archives)

18. kép. A magyar menekültek
számára küldött amerikai élelmiszer-
szállítmány vonata Matzleinsdorfnál,
1956–1957.
(ICRC Archives)

19. kép. A nyugatnémet segélyszállítmány vonata Bécs határában, 1957. január 13.
(ICRC Archives)

kormányügynökség biztosította a Liga segélytevékenysége számára.⁸⁷ Az amerikai kormányzati részvétel döntő fontossága miatt a bécsi amerikai nagykövetség szorosán követte a segélyezési szükségletek alakulását.⁸⁸ A nagykövet különösen a természetbeni adományozást javasolta az élelmiszerfeleslegből és a katonai ellátmány többletkészleteiből.⁸⁹ Ezeket az alapvető élelmiszereket egészítették ki a nemzeti vöröskereszt-társaságok küldeményei. A Liga genfi Segélyezési Irodájának (League Relief Bureau) külön felhívásaira nagy mennyiségű húst, halat, cukrot és zsírt küldtek Bécsbe, és olyan kiegészítő élelmiszereket, mint a bébiétel, a lekvár, a kávé, a tea, a csokoládé, a zöldség és a gyümölcs.⁹⁰ A nemzeti vöröskereszt-társaságok adományainak köszönhetően a segélyek szállításához mintegy 30 teherautóból álló flotta jött létre, amelyet később megvásárolt pótkocsik egészítettek ki. A segélyek vasúti szállítása a tranzitországokban és Ausztriában 1957. áprilisig ingyenes volt, ettől kezdve az osztrák határtól az osztrák kormány fizette.⁹¹

A Vöröskereszt Társaságok Ligájának vezetői a tájékoztatást kulcsfontosságú tevékenységnek tekintették a kormányokkal, valamint a kormányzati és kormányközi szervezetekkel, továbbá a nem kormányzati szervezetekkel (NGO) való sikeres kapcsolat és a nemzetközi közvélemény mozgósítása érdekében. A Liga körlevelekben adott helyzetjelentéseket a nemzeti vöröskereszt-társaságoknak az ausztriai magyar menekülthelyzet állásáról és az ezzel összefüggő aktuális segélyszükségelekről,⁹² hogy beszámolhassanak országaik közvéleményének a pénzsegélyek felhasználásáról.⁹³ A szervezet táboraikat és bécsi központját folyamatosan látogatták vezető államférfiak,

87 NARA: RG 469 Records of the US Foreign Assistance Agencies, 1948–1961, Office of the Director. Subject Files Relating Primarily to Hungarian Refugees, 1956–1961. Hungarian Refugee Relief Program Excess Property to Loose-Unfiled Papers, box 2, ARC ID 3000028, Entry P 216. International Cooperation Administration, Airgram, subject: Refugee Food Requirements, n° TOICA/Washington A-168, unclassified (1957. január 18.).

88 Például beszámoló az osztrák kormány élelmezési szakembereivel és a Ligával folytatott tárgyalások eredményeiről: NARA: RG 469 Records of the US Foreign Assistance Agencies, 1948–1961, Office of the Director. Subject Files Relating Primarily to Hungarian Refugees, 1956–1961. Hungarian Refugee Relief Program Excess Property to Loose-Unfiled Papers, box 2, ARC ID 3000028, Entry P 216. International Cooperation Administration, Incoming cablegram from Llewellyn E. Thompson, US ambassador in Vienna, n° TOICA 163, official use only (1956. december 14.).

89 NARA: RG 469 Records of the US Foreign Assistance Agencies, 1948–1961, Office of the Director. Subject Files Relating Primarily to Hungarian Refugees, 1956–1961. Hungarian Refugee Relief Program Excess Property to Loose-Unfiled Papers, box 2, ARC ID 3000028, Entry P 216. International Cooperation Administration, Incoming cablegram from Llewellyn E. Thompson, US ambassador in Vienna, subject: Hungarian refugees in Austria, n° TOICA 189, confidential (1956. december 27.).

90 Hungarian Refugee Relief, 1957. 29, 31.

91 Uo. 31–32.

92 SACRF: 3 O 64 – Hongrie, insurrection, octobre 1956, Octobre 1956 - août 1957. Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Bureau des secours, Circulaire No 56, Genève, Assistance aux réfugiés hongrois en Autriche (1956. november 16.).

93 Hungarian Refugee Relief, 1957. 47.

miniszterek és diplomaták, így például az USA alelnöke, Észak-Írország fő-kormányzója és a menekültügyi főbiztos is. Az Ausztriában szolgáló vöröskereszt-társaságok vezetői és a Japán, a Dél-afrikai Köztársaság, a Venezuelai Vöröskereszt és a Török Vörös Félhold vezetői szintén eljöttek. Sok újságíró főként Nyugat-Európából és Észak-Amerikából, filmforgató-csoportok Kanadából és az Egyesült Államokból, televíziós csoportok az USA-ból és Olaszországból ugyancsak a helyszínre érkeztek. Az UNHCR által szervezett nemzetközi újságírócsoport szintén.⁹⁴ 1957. február–márciusban filmoperatőrök látogatták meg a táborokat, melynek alapján 13,5 perces dokumentumfilm készült a Liga ausztriai akciójáról.⁹⁵ Rendszeresen küldtek sajtóközleményeket a nemzetközi hírügynökségeknek, időről időre sajtóértekezletet tartottak (például az első, Vöröskereszt által szervezett magyar menekültcsoport Ausztriából Svájcba érkezéséről,⁹⁶ híradás a Liga és az osztrák kormány által 1956. november 29-én aláírt újabb megállapodásról⁹⁷).

A magyar menekültek érdekében folytatott ausztriai segélytevékenység jelentős pénzügyi tételt jelentett a Liga számára. Egy hónap alatt kétszer annyi pénzt költött el Bécsben, mint amennyi a genfi központ egész éves költségvetése volt. Az első időszak anyagi nehézségeit átmenetileg megoldotta a Menekültügyi Főbiztosság 413 ezer dolláros adománya. Később a nemzeti vöröskereszt-társaságok annyi pénzt küldtek, hogy 1957. március–szeptemberben lehetséges volt csupán a Vöröskereszt pénzét felhasználni,⁹⁸ sőt – amint látni fogjuk – tekintélyes pénzügyi maradvány is keletkezett. Közel 2 650 000 dollárt költött a Liga ausztriai segélyező munkája során. A legtöbb pénzt műveleti költségekre szánták. Ennek egyharmadát friss élelmiszerekre fordították. A költségek 10%-a új ruházatra és orvosi ellátmányra ment. A szállítási költségek, beleértve 80 jármű megvételét, 15%-ot vitt el, míg a raktározás 7%-ot. Az adminisztrációs költségek – köszönhetően annak, hogy a kulcsfontosságú személyzet nagy részét a nemzeti vöröskereszt-társaságoktól

94 Uo. 46.

95 Uo. 47. A rövid dokumentumfilm címe: *Humanity's Crusade* (1957). Itt megnézhető: <https://www.youtube.com/watch?v=ydN43QQdU-4> (utolsó letöltés: 2018. október 12.).

96 SACRF: 3 O 64 – Hongrie, insurrection, octobre 1956, Octobre 1956 - août 1957. Nouvelles Press Internationales, Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Genève – Suisse, Communiqué de presse No 1956-55, Le premier convoi de réfugiés hongrois organisé par la Croix-Rouge arrive aujourd'hui d'Autriche – De nouveaux secours de la Croix-Rouge destinés à la population hongroise sont en route pour Vienne (1956. november 9.).

97 ICRC Archives: B AG 234 094-001, Nouvelles Presse Internationales, Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Genève. Communiqué de presse n° 1956-67, Selon un accord conclu avec le gouvernement autrichien la Croix Rouge assume la responsabilité de dix camps de réfugiés hongrois en Autriche (1956. november 29.).

98 Hungarian Refugee Relief, 1957. 32. Például: a Francia Vöröskereszt Társaság elnöke 1956. november 19-én levélben tájékoztatta a Liga főtitkárát, hogy a Francia Vöröskereszt Társaság 10 millió francia frankot küldött az Ausztriában lévő magyar menekültek segélyezésére. Lásd SACRF: 3 O 64 – Hongrie, insurrection, octobre 1956, Octobre 1956 - août 1957. Lettre du Président de la Croix-Rouge Française au Secrétaire Général de la Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Paris (1956. november 19.).

20. kép.
Magyar menekültek
barakktábora
az ausztriai
Haidban, 1957 körül.
(UNHCR Archives)

21. kép. Magyar menekültek
egy kezdetleges osztrák befogadó
állomáson, 1956.
(Fortepan/Kleyer Éva)

kölcsönözték – csupán 10%-ot jelentettek.⁹⁹ A Liga 1957. februárról szóló jelentése beszámol arról, hogy a menekülteknek nyújtott segítség egységesítése érdekében költségvetési ellenőrzést vezettek be a Liga minden táborában.¹⁰⁰

A Vöröskereszt Társaságok Ligájának segélytevékenysége kiterjedt a tábori gondoskodás minden elemére: a szállásra, az étkezésre, a ruházati szolgálatra, az egészségügyi ellátásra és a szociális segítségnyújtásra egyaránt.

A Liga által üzemeltetett 44 táborból 16 faházakból, 15 kőbarakokból állt, volt továbbá három kastély, 3 kórház, 3 üdülőszálló, 2 árvaház, 1 étterem és 1 tisztviselői blokk.¹⁰¹ A szálláskörülmények nagy változottságot mutattak aszerint, hogy az épületeket előzőleg mire használták:

⁹⁹ Hungarian Refugee Relief, 1957. 32–33.

¹⁰⁰ ICRC Archives: B AG 234 094-008, Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Exposé des opérations entreprises par la Ligue en faveur des réfugiés hongrois en Autriche, février 1957 (1957. február 28.).

¹⁰¹ Hungarian Refugee Relief, 1957. 34.

22. kép.
Az alapszükségletek
mellett a magyar ízlést
is igyekeznek követni
a táborlakók étkeztetésében.
Eisenstadt, 1956–1957.
(ICRC Archives)

így egy hálóteremben 6 vagy 60 személy egyaránt el lehetett helyezve. A családokat igyekeztek külön, kisebb helyiségekben elszállásolni.¹⁰² A menekültek eleinte szalmazsákokon aludtak, később minden hálólhelyre kétszintes ágyak kerültek. 1957. januártól préselt papírlémezekkel felosztották a hálóterem területét. Gyakran a menekültek segítségével kifestették a falakat.¹⁰³ A menekültek által készített asztalok és székek is kényelmesebbé tették a tábori életet.¹⁰⁴

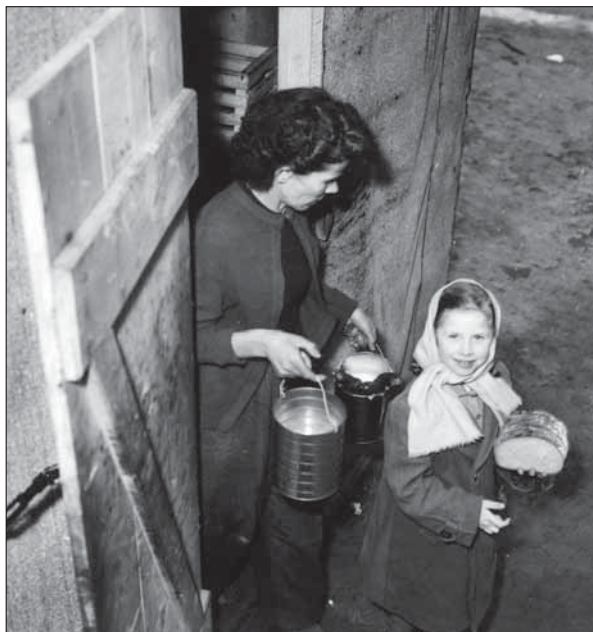
A vöröskeresztes segélyakció szervezői az ételmezésben különösen igyekeztek kifejezni a gondoskodást és a meleg fogadtatást. Egyszerre törekedtek a menekültek megfelelő minőségű táplálására és a sajátos magyar ízlés figyelembevételére. A menekültek kezdettől fogva napi 2658 kalória értékű ellátásban részesültek, ami 258 kalóriával meghaladta a szerződésekben meghatározott szintet.¹⁰⁵ Az ételek magyar ízlés szerinti elkészítésében 1957. január elején jelentős fejlődés figyelhető meg. A Kanadai Vöröskereszt Társaság étke-

102 ICRC Archives: B AG 234 094-008, Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Exposé des opérations entreprises par la Ligue en faveur des réfugiés hongrois en Autriche au 31 décembre 1956, P.6885/mle/31.1.57.

103 Hungarian Refugee Relief, 1957. 34–35.

104 ICRC Archives: B AG 234 094-008, Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Exposé des opérations entreprises par la Ligue en faveur des réfugiés hongrois en Autriche, janvier 1957 (1957. január 31.).

105 Hungarian Refugee Relief, 1957. 35. Murber Ibolya osztrák források alapján számol be a menekültekről való gondoskodásról: Murber, 2011. 461–462.

23. kép.
Ételosztás az eisenstadti
menekülttáborban,
1956–1957.
(ICRC Archives)

zési szakértője, a Liga utazó küldöttjeként a tábori helyszíneken adott erre vonatkozó gyakorlati tanácsokat, segítve a menük tervezését is.¹⁰⁶ A 14 év alatti gyermekek plusz tejet kaptak, a négy évnél fiatalabbak friss tejet. A gyermeket váró és szoptató anyák speciális ételmezésben részesültek.¹⁰⁷ Minden magyar menekült hetente háromszor friss húsból készült ételt kapott, és az évszaknak megfelelően bőséges salátát és zöldséget. Süteményt és kekszet kétszer kaptak hetente. A Liga által készített összefoglaló jelentés szerint: „Aligha kétséges, hogy a menekültek jobban táplálkoztak, mint az átlag osztrákok.” A háromhetes egységes menü tervezésekor igyekeztek figyelembe venni a magyarok ízlését. A hét öt napján naponta kétszer meleg étel volt, vasárnaponként marha- vagy sertéssült. Tekintetbe vették, hogy a magyarok szeretik az erősen fűszeres ételeket. Minden tábori konyhán volt „kóstoló” a magyarok közül, sok táborban pedig külön ételmezési bizottság alakult. Igyekeztek a magyar ízlésnek megfelelően főzni: citromot tettek a teába, gyakran használtak köménymagot. Különleges alkalmakkor sajátos magyar ételeket szolgáltak fel: karácsony szenteste sült halat, húsvétvasárnap és -hétfőn főtt füstölt sonkát. Különleges menüt adtak március 15-én az 1848-as forrada-

106 ICRC Archives: B AG 234 094-008, Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Exposé des opérations entreprises par la Ligue en faveur des réfugiés hongrois en Autriche, janvier 1957 (1957. január 31.).

107 ICRC Archives: B AG 234 094-008, Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Exposé des opérations entreprises par la Ligue en faveur des réfugiés hongrois en Autriche au 31 décembre 1956, P.6885/mle/31.1.57.

24. kép.
Nadrágpróba
az eisenstadti
menekülttáborban,
1956–1957.
(ICRC Archives)

lom megünneplésére. Péntekenként, amennyire lehetséges volt, halat adtak, és 18 táborban Bécs közelében friss halat a Norvég Vöröskereszt helyi szervezése jóvoltából.¹⁰⁸ A kóser étkeztetés lehetővé tétele érdekében az osztrák hatóságok Bad Kreuzenbe csoportosították az ortodox zsidó menekülteket.¹⁰⁹ Az osztrák kormány napi hat szál cigarettát biztosított minden férfinak – a kiégésztést a Vöröskereszt készleteiből fedezték.¹¹⁰

A ruházati ellátás az étkeztetésnél nehezebb feladatnak bizonyult. Amint a humanitárius akciót később kiértékelő fórumokon a vöröskeresztes segélyakció résztvevői nagy nyomattal felhívták a figyelmet, a segélyekben küldött ruhák és cipők nagy részét válogatni kellett: mintegy egyharmad teljesen használhatatlan volt, egyharmadot javítani kellett, és csak egyharmad volt új vagy jó állapotú. Hiány volt alsóneműkből, cipőkből és férfinadrágokból. Egyes nemzeti vöröskereszt-társaságok küldeményei (például a Kanadai Vöröskeresztől új gyermekruhák, a Nyugatnémet Vöröskeresztől új női alsóneműk, a Brit Vöröskeresztől új cipők) és központi vásárlások enyhítették a problémákat. A ruhák elosztása kártyarendszerrel történt: az egyes menekültek ruhakártyájára ráírták, hogy milyen ruházatot kaptak.¹¹¹ A Liga 1957. februári jelentése beszámol arról, hogy a magyar menekültek jelentős

108 Hungarian Refugee Relief, 1957. 35–37.

109 ICRC Archives: B AG 234 094-008, Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Exposé des opérations entreprises par la Ligue en faveur des réfugiés hongrois en Autriche, janvier 1957 (1957. január 31.).

110 ICRC Archives: B AG 234 094-008, Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Exposé des opérations entreprises par la Ligue en faveur des réfugiés hongrois en Autriche au 31 décembre 1956, P.6885/mle/31.1.57.

111 Hungarian Refugee Relief, 1957. 37–38. Lásd még Murber, 2011.

25. kép.
Cipőválasztás
az eisenstadti
menekülttáborban,
1956–1957.
(ICRC Archives)

mennyiségű új alsó- és felsőruházatot, valamint cipőt kaptak az amerikai hadsereg feleslegéből is.¹¹²

A magyar menekültek általános egészségi állapotát a Vöröskereszt orvosai, akárcsak az Európai Migráció Kormányközi Bizottsága (ICEM) és az Egészségügyi Világszervezet (World Health Organization, WHO) illetékes szakemberei, kiválónak találták. Ezért a Liga által delegált orvosok inkább a megelőzéssel, mint a gyógyítással foglalkoztak. Idejük nagy részében a mosdók, WC-k, konyhák, szobák tisztaságát, fertőtlenítését ellenőrizték.¹¹³ Jelentős nehézséget okozott, hogy a segélyezésre küldött sok gyógyszer szavatossági ideje lejárt vagy nem volt rajta dátumbélyegző. Számos esetben nem volt adagolási útmutató, vagy csupán az orvos számára ismeretlen nyelven. Az akció kezdetén főként a legszükségesebb gyógyszerek (például a fej-, a mellkas- vagy a gyomorfájdalom kezelésére) hiányoztak. A későbbiek során minden táborban létrehoztak egy jól összeválogatott minimális gyógyszerkészletet és egészségügyi felszerelést. A legtöbb táborban volt gyengélkedő, valamint diétás konyha. A betegegyak nagyrészt üresek voltak. A leggyakoribb felmerülő problémát a menekülés okozta depresszió, illetve a műveleti időszak vége felé a várandós és szoptató anyák ellátása jelentette. A Norvég Vöröskereszt háromfős stábbal és felszerelt autóval a táborok közt járva fogászati segítséget nyújtott. A magyar menekültek fogazata ugyanis nagyon rossz

112 ICRC Archives: B AG 234 094-008, Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Exposé des opérations entreprises par la Ligue en faveur des réfugiés hongrois en Autriche, février 1957 (1957. február 28.).

113 ICRC Archives: B AG 234 094-008, Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Exposé des opérations entreprises par la Ligue en faveur des réfugiés hongrois en Autriche au 31 décembre 1956, P.6885/mle/31.1.57.

26. kép.
Az eisenstadti tábor
gyengélkedője, 1956–1957.
(ICRC Archives)

27. kép.
A Vöröskereszt segélymunkása
egy magyar csecsemővel
az eisenstadti menekült-
táborban, 1956–1957.
(ICRC Archives)

28. kép.
A menekülés sokkját,
a tétlen várakozást
és a bizonytalan jövő okozta
depressziót
egyaránt kezelni kellett
a táborokban.
Traiskirchen, 1956–1957.
(ICRC Archives)

általános állapotban volt.¹¹⁴ A Liga 1957. februári jelentése említi először a tábori pszichózis egyik tünetének megjelenését, az idegesség növekedését, amit a kivándorlási lehetőségek beszűkülése nyomán fellépő csalódottsággal magyaráztak, illetve azzal, hogy egyesek nem találnak megfelelő munkalehetőséget maguknak. Ennek kezelésére az Osztrák Vöröskereszt több mentálhigiéniai csoportot szervezett, amelyek körbejárták a táborokat.¹¹⁵ Az egészségügyi szolgálatba intenzíven bekapcsolódtak osztrák és menekült magyar orvosok és ápolónők is.¹¹⁶

A Vöröskereszt Társaságok Ligája a szociális munkát kezdettől fogva a magyar menekültsegélyezés szerves részének tekintette, amelybe az Ifjúsági Vöröskereszt (Junior Red Cross) szervezeteit is aktívan bevonták. 1956. december 7-én felhívást bocsátottak ki, hogy pénzádományt gyűjtsenek 5000 magyar menekült gyermek fejéenként 20 dollár értékű ruházati adományára. A bőkezűséget és a lelkesedést mutatta, hogy öt nappal a felhívás után már 6000 gyermekre tudták kiterjeszteni az adományt.¹¹⁷ Az 1956. karácsonyi és az 1957. újrakezdés felhívásaira 22 országból válaszoltak ifjúsági vöröskereszt-szervezetek: 135 ezer dollár készpénzt gyűjtöttek, és közel 200 ezer nyugatnémet márka természetbeni adományt. 1956 decemberében fiatal vöröskeresztesek már annyi pénzt gyűjtöttek, hogy minden ausztriai táborban lévő magyar menekült gyermeknek (több mint 6000) új melegruha-készletet (egy pár cipő, harisnya, kesztyű, sál, gyapjúsapka, téli öltöny) adományozhattak karácsonyra. Adománykuponokat adtak, amivel a gyermekek a boltokban kiválthaták a ruhákat. 1957. áprilistól az újabb adományok eredményeképpen mosó- és varrógépek kerültek minden táborba az Amerikai Ifjúsági Vöröskeresztől, művészeti alkotáshoz szükséges anyagok Belgiumból, játékok Indiából, hangszerek Svédországból, valamint futball és sportruházat Nagy-Britanniából.¹¹⁸

Az oktatással összefüggő projektek a menekültek lelkierejének megőrzését és a kivándorlásra való felkészítést egyaránt szolgálták. Ennek szellemében óvodákat létesítettek a táborokon belül.¹¹⁹ Amelyik táborból a gyermekek nem mehettek a helyi iskolákba, elemi iskolai és középiskolai osztályokat is létrehoztak. A felnőttek számára nyelvi kurzusokat szerveztek, gyakran az

114 Hungarian Refugee Relief, 1957. 38–39.

115 ICRC Archives: B AG 234 094-008, Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Exposé des opérations entreprises par la Ligue en faveur des réfugiés hongrois en Autriche, février 1957 (1957. február 28.).

116 ICRC Archives: B AG 234 094-008, Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Exposé des opérations entreprises par la Ligue en faveur des réfugiés hongrois en Autriche, janvier 1957 (1957. január 31.).

117 ICRC Archives: B AG 234 094-008, Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Exposé des opérations entreprises par la Ligue en faveur des réfugiés hongrois en Autriche au 31 décembre 1956, P.6885/mle/31.1.57.

118 Hungarian Refugee Relief, 1957. 40–41.

119 Uo. 41.

YMCA Világszövetség¹²⁰ segélymunkásaival együtt. Sok vöröskereszt-társaság többnyelvű szójegyzékeket is biztosított. Mivel a magyarok kétharmada angol nyelvű országba készült, az angol nyelv tanítására helyezték a legnagyobb hangsúlyt. Amikor 1957. január–februárban világossá vált, hogy a magyar menekültek nagy tömegei várhatóan hosszabb ideig maradnak táborokban, szakmai tanfolyamokat is szerveztek. Így például a kísérő nélküli fiatal menekültek számára Reidben és Kaiser-Ebersdorfban a Francia Vöröskereszt által üzemeltetett táborokban autóvezetést, gépészetet, varrást és gépelést oktattak.¹²¹

A munkával kapcsolatos tevékenységek szintén a menekültek moráljának fenntartását célozták. A Liga műveleti ideje alatt mindvégig mintegy 3000 magyar menekült táboron kívüli rendszeres munkát vállalt, míg sokan időszaki munkákat végeztek (hóeltakarítás, mezőgazdasági idénymunka stb.). A táboron belül pedig – mint egészségügyi asszisztensek, ápolók, tolmácsok, szakácsok, raktárosok, tanárok – segítettek a táborok üzemeltetésében. Egyes képzett szakembereknek szerszámokat adtak, hogy gyakorolják mesterségüket (például fodrászok, szabók, cipészek). A legnagyobb hangsúlyt a csoportos munkákra helyezték. Így a nők számára például varrás-, hímzés-, kötés- és horgolásoztályokat állítottak fel.¹²²

Ugyancsak a menekültek lelki egyensúlyának, önbecsülésének leépülését volt hivatva meggátolni a szabadidős tevékenységek tudatos szervezése. Ebben kiemelt szerepet kapott a sport. A legnépszerűbb a futball és más labdajátékok voltak, továbbá az atlétika. Egyes táborokban lehetőség volt síelésre, szánkózásra, illetve súlylökésre is. Versenyeket tartottak táborokon belül és táborok között. A díjakul szolgáló cigarettát a vöröskereszt-társaságok küldték. A klubszobákban lemezjátszó, kevés magyar nyelvű könyv, néhány helyen televízió volt elhelyezve. A menekültek között viszonylag nagy számban voltak színészek, varietéművészek és cigányzenészek, akik rendszeresen tartottak előadásokat. Hetente egy-két táncos este is a program része volt. Nyáron az alpesi környezetet kihasználva kirándulásokat szerveztek.¹²³ Számos táborban néptánc- és klasszikus tánc tanfolyamokat tartottak.¹²⁴

A katolikus misékre a menekültek közel eső településekre járhattak, míg a protestáns istentiszteletekre a táborokban került sor.¹²⁵ A nagyobb táborokban ugyancsak volt katolikus mise. A menekültek közt lévő papok minden

120 YMCA Világszövetség (World Alliance of YMCA): világméretű, keresztény gyökerű ifjúsági mozgalom nemzeti szervezeteinek szövetsége. Központja 1878 óta Genfben van.

121 Hungarian Refugee Relief, 1957. 42.

122 Uo. 42–44.

123 Uo. 44–45.

124 ICRC Archives: B AG 234 094-008, Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Exposé des opérations entreprises par la Ligue en faveur des réfugiés hongrois en Autriche, janvier 1957 (1957. január 31.).

125 ICRC Archives: B AG 234 094-008, Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Exposé des opérations entreprises par la Ligue en faveur des réfugiés hongrois en Autriche au 31 décembre 1956, P.6885/mle/31.1.57.

29. kép.
Misesátor
az eisenstadti
menekülttáborban,
1956–1957.
(ICRC Archives)

lehetőséget megkaptak szolgálatuk gyakorlásához.¹²⁶ Szintén a menekültek méltóságának megőrzését, a róluk való gondoskodás érezhetővé tételét szolgálta az ünnepek, különösen a karácsony gondos megszervezése, így a betlehemes játékok gyermekekkel. Schloss Liechtensteinben, az egyetlen olyan táborban, ahol nagy arányban voltak elszállásolva családok, a karácsonyi ajándékokat odaadták a szülőknek, hogy ők nyújthassák át a gyermekeiknek.¹²⁷

A postai szolgáltatás biztosítása is hozzájárult a lelkierő megőrzéséhez, az otthon maradottakkal való kapcsolatok ápolásához. Minden menekült családnak lehetősége volt a Liga költségén hetente egy közös levelet és havonta egy légipostai levelet feladni.¹²⁸

126 ICRC Archives: B AG 234 094-008, Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Exposé des opérations entreprises par la Ligue en faveur des réfugiés hongrois en Autriche, janvier 1957 (1957. január 31.).

127 ICRC Archives: B AG 234 094-008, Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Exposé des opérations entreprises par la Ligue en faveur des réfugiés hongrois en Autriche au 31 décembre 1956, P.6885/mle/31.1.57.

128 ICRC Archives: B AG 234 094-008, Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Exposé des opérations entreprises par la Ligue en faveur des réfugiés hongrois en Autriche, janvier 1957 (1957. január 31.).

Jugoszlávia¹²⁹

Noha a Liga már 1956. november 5-én felajánlotta segítségét a jugoszláv kormánynak a magyar menekültek befogadásához, Belgrád csak az 1957. januári nagyobb menekülthullám érkezése nyomán vette igénybe az újra megerősített ajánlatot.¹³⁰ A Jugoszláv Vöröskereszt ekkor táviratban kérte, hogy küldjenek ruházatot, ágyneműt, szappant és fertőtlenítőszeret. Ennek nyomán 1957. január 21-én 40 tonna ruhát és 5000 takarót küldtek a bécsi segélyraktárból Belgrádba.¹³¹ A Liga képviselői megkérdezték az Egyesült Államok bécsi nagykövetségét, hogy az amerikai hadseregnek az ausztriai magyar menekülteknek szánt ellátmánytöbbletéből küldenének-e Jugoszláviába is.¹³² 1957. február 5-én a Jugoszláv Vöröskereszt Társaság főtitkára, Olga Milošević a Liga központjában, Genfben értekezleten vett részt. Azt javasolták neki, hogy a Jugoszláv Vöröskereszt vállaljon felelősséget meghatározott számú, például 10 ezer menekült ellátásáért. 1957. február második felében a Liga képviselőjében Z. S. Hantchef, a Liga Titkárság Orvosi-Szociális Irodájának igazgatója Jugoszláviába látogatott. Február 16-án fogadták a jugoszláv kormány illetékesei. Felkeresett számos menekülttábor és központot, ahol szabadon beszélhetett a menekültekkel is. Megállapította, hogy a menekültek elhelyezése változatos körülmények között történt a tengerparti hotelektől a primitív körülményeket biztosító táborokig. A menekültek csak kísérelővel hagyhatták el a táborok területét, amelyeket a kormány által kinevezett igazgatók vezetnek.¹³³

A jugoszláv kormány felkérte a Jugoszláv Vöröskeresztet, hogy vállalja 17 ezer magyar menekült gondozását ételmezés, ruházat, orvosi és egészségügyi ellátás tekintetében.¹³⁴ E kérés teljesítése érdekében a Jugoszláv Vöröskereszt Társaság a Ligához fordult támogatásért. A három fél, vagyis a jugoszláv kormány, a Jugoszláv Vöröskereszt és a Liga képviselőinek tárgyalásai során megegyeztek, hogy a Jugoszláv Vöröskereszt, a Liga segítségével vállalja minden magyar menekült ételmezésének biztosítását, az orvosi és az egészségügyi ellátásukban való részvételt a táborokban, valamint a keresőszolgálat

129 Az 1956-os magyar menekültek jugoszláviai befogadásáról lásd Murber, 2006b; Kovačević, 2006; Hegedűs, 2010; „Hova megyünk bajtársak?“, 2006.

130 Hungarian Refugee Relief, 1957. 8.

131 Uo. 1957. 52.

132 NARA: RG 469 Records of the US Foreign Assistance Agencies, 1948–1961, Office of the Director. Subject Files Relating Primarily to Hungarian Refugees, 1956–1961. Hungarian Refugee Relief Program Excess Property to Loose-Unfiled Papers, box 2, ARC ID 3000028, Entry P 216. International Cooperation Administration, Incoming cablegram from Llewellyn E. Thompson, US ambassador in Vienna, n° TOICA 237, confidential (1957. január 21.).

133 IFRC: A 091712, Mission en Yougoslavie, 6, Reports 1957. Action de secours en faveur des réfugiés hongrois en Yougoslavie, Rapport de Dr. Z. S. Hantchef, délégué spécial de la Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Genf (1957. március 1.).

134 Uo.

megszervezését¹³⁵ 1957. március 1-től.¹³⁶ Ennek elősegítésére 1957. március 14-én a Liga Segélyezési Irodája (Bureau des secours) körlevelet küldött a nemzeti vöröskereszt-társaságoknak, amelyben kérte, hogy támogassák a jugoszláviai segélyakciót áru- és pénzküldeményekkel.¹³⁷ A Svéd Vöröskereszt Társaságtól jövő Louis Willimann ezredest nevezték ki a Liga küldöttének. 1957. február 28-án kezdte meg tevékenységét Belgrádban. Helyettesével együtt biztosították az összeköttetést a jugoszláv hatóságok és a Liga központja között. Nem a Liga volt a felelős szervezet („operating agency”), hanem a Jugoszláv Vöröskereszt Társaság. A Liga delegáltjai technikai tanácsadóként is szolgáltak. Február 21-én ült össze első ízben a Menekültsegélyező Koordinációs Bizottság (Comité de Coordination de l’aide aux réfugiés), amelyben jelen voltak a jugoszláv kormány, az ENSZ Menekültügyi Főbiztosság és a Vöröskereszt (a Jugoszláv Vöröskereszt és a Liga) képviselői.¹³⁸

A Liga képes volt biztosítani a Jugoszláv Vöröskereszt számára 1957. március 1. és június 30. között minden alapvető élelmiszert (liszt, rizs, zsír, lencse, sajt és tejpor) a magyar menekültek ellátásához az amerikai Nemzetközi Együttműködési Igazgatóság (ICA)¹³⁹ és a nemzeti vöröskereszt-társaságok támogatása révén. A Liga vállalta, hogy biztosítja a kiegészítő élelmiszereket, a ruházatot és ágyneműt, orvosi eszközöket, a tábort berendezéseket, közlekedési eszközöket, valamint a Jugoszláv Vöröskereszt műveleti és adminisztrációs költségeit. De az ausztriai akcióval ellentétben nem jöttek segítőcsapatok más vöröskereszt-társaságoktól, csupán a Liga küldötte volt jelen az ellátmányok fogadásának és elosztásának koordinálására.¹⁴⁰ Összesen 2900 tonna élelmiszer, 300 tonna ruha, 100 tonna orvosi eszköz és 33 jármű érkezett. A Vöröskereszt-

135 Uo.

136 SACRF: 3 O 64 – Hongrie, insurrection, octobre 1956, Octobre 1956 - août 1957. Action de secours en faveur des Hongrois, Réunion des sociétés nationales de la Croix-Rouge, du Comité international de la Croix-Rouge et de la Ligue des sociétés de la Croix-Rouge, Genève, Compte rendu des séances (1957. április 16.).

137 IFRC: A 091712, Mission en Yougoslavie, 6, Reports 1957. Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, lettre-circulaire du Bureau des secours, Action de secours de la Croix-Rouge en faveur des réfugiés hongrois en Yougoslavie, n° 67 (1957. március 14.).

138 IFRC Archives: A 0789, 3 Ex Comm – 15–17 April 1957 (Hung. ref.) – 1957. League of Red Cross Societies, 76th Session of the Executive Committee, Geneva, 15–17 April 1957. Item 5 of the Provisional Agenda. League operation in behalf of Hungarian refugees, P. 7025 (1957. április 6.).

139 Ennek kapcsán a Liga megállapodást írt alá az ICA-val, hogy az bizonyos alapvető élelmiszereket térítésmentesen biztosít. Lásd NARA: RG 469 Records of the US Foreign Assistance Agencies, 1948–1961, Office of the Director. Subject Files Relating Primarily to Hungarian Refugees, 1956–1961. Hungarian Refugee Relief Program Excess Property to Loose-Unfiled Papers, box 2, ARC ID 3000028, Entry P 216. Instructions for Colonel Louis Willimann concerning his mission to Yugoslavia, signed by Henry W. Dunning, Under Secretary General of the League of Red Cross Societies, Geneva (1957. március 6.) annex to Foreign Service Despatch from Oliver M. Marcy, First Secretary of Embassy in Belgrade, subject: LICROSS Mission to Yugoslavia: Hungarian Refugees, n° 494, official use only (1957. március 14.).

140 Hungarian Refugee Relief, 1957. 51–52.

30. kép.
A Bonabes de
Rougé, a Liga
főtitkára által
vezetett delegáció
a jugoszláv kormány
képviselőjével,
Svetislav Stefanović
belügyminiszterrel
tárgyal a magyar
menekültekről.
Belgrád,
1957. június.
(ICRC Archives)

ellátmány értéke hozzávetőleg kétmillió dollár volt, további 300 ezer dollárt költöttek műveleti költségekre, főként friss élelmiszer vásárlására.¹⁴¹

Egyes vöröskereszt-társaságok küldeményeik révén egész táborokat szeltek fel: a Brit Vöröskereszt például ágyakat és konyhai felszereléseket biztosított Ecka tábor számára 1500 főig. Ausztrália, Ecuador, az NSZK, Norvégia, Svédország és Nagy-Britannia ifjúsági vöröskereszt-szervezetei külön segítyt – új alsóneműket, sportruházatot, ingeket, öltönyöket és cipőket – küldtek a Bela Crkvában lévő, kísérő nélküli fiatakorúak számára berendezett gyermekotthonnak.¹⁴² A Jugoszláv Vöröskereszt minden menekültet regisztrált a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága által küldött regisztrációs ívek mintájára készített nyomtatványokon. Három példány készült: egyet magával vitt a menekült utazásai során, egyet a Jugoszláv Vöröskereszt központjába küldtek Belgrádba és egyet a Nemzetközi Bizottsághoz Genfben.¹⁴³

1957. április 16-án a Jugoszláv Vöröskereszt Társaság kérésére a Liga Végrehajtó Bizottságának ülésén meghosszabbították a jugoszláviai segélyakció idejét három hónappal, szeptember 30-ig. Az ülésen jelen lévő Olga Milošević főtitkár azt kérte, hogy az ausztriai döntéshez hasonlóan járjanak el.¹⁴⁴

141 Uo. 52, 54.

142 Uo.

143 IFRC: A 091712, Mission en Yougoslavie, 6, Reports 1957. Action de secours en faveur des réfugiés hongrois en Yougoslavie, Rapport de Dr. Z. S. Hantchef, délégué spécial de la Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Genf (1957. március 1.).

144 IFRC Archives: A 0789, 3 Ex Comm, 15-17 April 1957, Geneva, Proceedings. League of Red Cross Societies, 76th Session of the Executive Committee, Geneva, 15-17 April 1957, Proceedings (1957. április 15–17.).

1957. szeptemberben a jugoszláv kormány Washingtonhoz fordult, hogy segítsen a még Jugoszláviában lévő magyar menekültek ellátásában.¹⁴⁵

Ha a Vöröskereszt Társaságok Ligájának a magyar menekültekkel kapcsolatos ausztriai és jugoszláviai segélytevékenységét vetjük össze, hasonlóságokat és különbségeket egyaránt megfigyelhetünk. Hasonló vonás mindkét ország esetében az USA szoros együttműködése a Ligával. Willimann ezredesnek, a Liga jugoszláviai képviselőjének instrukcióiban is előírták, hogy szorosan dolgozzon együtt az amerikai nagykövettel és az ICA ottani Missziójával.¹⁴⁶ Mindkét esetben a Liga, és azon keresztül az ICA és a vöröskereszt-társaságok segítsége a humanitárius akcióban alapvető jelentőségű volt. A ruházati küldeményekkel is hasonló problémák adódtak. A menekültek általános egészségi állapotát Jugoszláviában szintén kiválónak találták.

Ugyanakkor a jugoszláviai segélyezésre volt csupán jellemző, hogy a külföldi vöröskereszt-társaságok munkásai az országban nem voltak jelen: az orvosi ellátást jugoszláv és magyar menekült orvosok biztosították. A Jugoszláv Vöröskereszt munkatársai nem tudtak ott lenni minden táborban. A menekültek szociális gondozásához nem voltak szakemberek Jugoszláviában. Ennek megoldására két háromfős csoportot küldtek 1957. július–szeptemberben a Liga és a Brit Vöröskereszt költségén tanulmányútra Ausztriába. Bizottságokat állítottak fel menekültekből a tartósabban üzemelő táborokban a higiénia, az ételkészítés, valamint a játékok és szociális tevékenységek szervezésére. A Bela Crkva-i gyermekotthon igazi bemutatóhellyé vált. A táborvezető és a Jugoszláv Vöröskereszt útmutatásai alapján a lakók szinte önmagukat igazgatták.¹⁴⁷

Gondoskodás az elszállítás során

A nemzeti vöröskereszt-társaságok és a Liga egyaránt kivették részüket a menekültek ellátásából a végleges letelepedés országaiba szállításuk során, nyilvánvalóvá téve az intézmény valóban globális jellegét. A szervezettség mértéke alapján a segítőmunka két időszakát különböztethetjük meg.

145 NARA: RG 469 Records of the US Foreign Assistance Agencies, 1948–1961, Office of the Director. Subject Files Relating Primarily to Hungarian Refugees, 1956–1961. Hungarian Refugee Relief Program Excess Property to Loose-Unfiled Papers, box 2, ARC ID 3000028, Entry P 216. International Cooperation Administration, cablegram from John Hollister, director of ICA to US Embassy in Belgrade, n° 88, confidential (1957. szeptember 9.).

146 NARA: RG 469 Records of the US Foreign Assistance Agencies, 1948–1961, Office of the Director. Subject Files Relating Primarily to Hungarian Refugees, 1956–1961. Hungarian Refugee Relief Program Excess Property to Loose-Unfiled Papers, box 2, ARC ID 3000028, Entry P 216. Department of State, Incoming telegram from Gowen, US consul in Geneva, n° 858, official use only (1957. március 8.).

147 Hungarian Refugee Relief, 1957. 55–56.

31. kép.
Magyar menekültek
továbbutaztatása
a befogadó országokba,
1956.
(UNHCR Archives)

32. kép.
Camp Kilmerbe érkező
magyar menekültek
egy csoportja,
1956–1957 körül.
(NARA Archives –
OSA Archívum)

33. kép. Magyar menekültek fogadása a charlestoni légi bázison, 1956. december.
(Charleston Air Force Base, Photos)

34. kép.
Magyar menekültek
megérkezése
Kanadába, 1957.
(Archives of Ontario)

Az első fázisban, 1956. november–decemberben a szállítási útvonalakon érintett vöröskereszt-társaságok spontán segítséget nyújtottak. Így 1956. november 7. és december 12. között a Svájci Vöröskereszt Társaság által küldött személyzet részt vett 10 ezer magyar menekült Svájcba szállításában 19 vonatút során.¹⁴⁸ November 17-től a Brit Vöröskereszt által bérelt repülőgépek elszállítottak négy hét alatt 7500 magyar menekültet Nagy-Britanniába. December elejétől az Egyesült Államok felemelte a befogadható menekültek kvótáját 21 500-ra. Ebből mintegy 7000 fő három nagy tengeri szállítmánnyal került az USA-ba, amelyeket az Amerikai Vöröskereszt Társaság csoportjai kísérték.¹⁴⁹ A Dél-afrikai Vöröskereszt 3000, hajón Ausztráliába utazó magyar menekültet látott el nyári ruházattal.¹⁵⁰ A repülővel Ausztráliába szállított magyarok a ciprusi és a singapore-i repülőtéren segítséget kaptak a Brit Vöröskereszt munkatársaitól betegek gondozásához. Az Észak-Borneón lévő brit vöröskeresztesek újságokat és magazinokat adtak a magyaroknak, és postázták leveleiket. Melbourne-ben az Ausztrál Vöröskereszt Társaság önkéntes munkásai várták ezeket a menekülteket, hogy a Bonegilla központban lévő szállásukhoz vezető hétérás úton kísérik őket.¹⁵¹

A második periódus 1956. december végén kezdődött. December 22-én az Európai Migráció Kormányközi Bizottsága (ICEM) a Liga Titkárságához fordult. Kérte, hogy a magyar menekülteket szállító vonatokon mindig legyen friss víz és tej biztosító vöröskeresztes személyzet. December 29-én és 31-én Bécsből induló két vonaton kísérleti jelleggel bevezették ezt a szolgáltatást. Ennek kedvező eredményei láttán¹⁵² az 1957. január 5-én kötött megállapodásban a Liga beleegyezett, hogy kísérszemélyzetet küld ezekhez a főként vasúti szállítmányokhoz. Vállalta, hogy toalettszereket és elsősegélynyújtó felszerelést, valamint közvetlenül az indulás előtt friss vizet és meleg tejet biztosít a vonatokon. Azt is rögzítették, hogy a Liga értesíti a tranzitországok vöröskereszt-társaságait minden egyes szállítóvonat újáról, megállóiról, továbbá a menekültek, és ezen belül a csecsemők számáról. A telexrendszer nagyon hasznosnak bizonyult a feladat végrehajtásához. Így 1957. januártól elszállítása során szinte minden magyar menekült részesült a Vöröskereszt segítségével.¹⁵³

148 Lásd Kecskés D., 2016b. 87–88.

149 Hungarian Refugee Relief, 1957. 59.

150 Reid–Gilbo, 1997. 176.

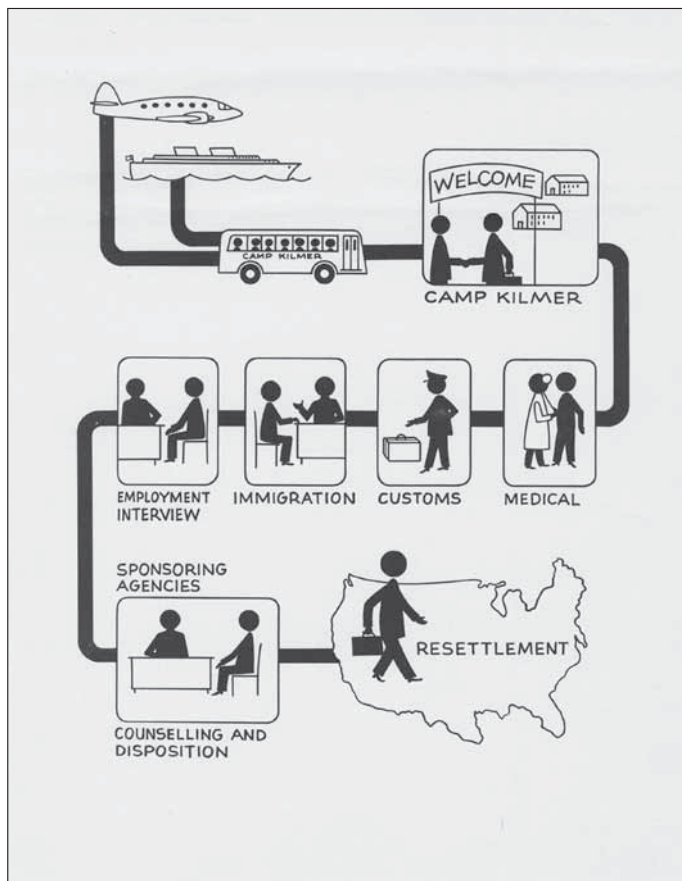
151 Hungarian Refugee Relief, 1957. 60.

152 SACRF: 3 O 64 – Hongrie, insurrection, octobre 1956, Octobre 1956 - août 1957. Lettre du Dr. Z.S. Hantchef, Directeur du Bureau Médico-Social du Secrétariat de la Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge à André François-Poncet, Président de la Croix-Rouge Française, Genève (1957. január 11.).

153 ICRC Archives: B AG 234 094-008, Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Exposé des opérations entreprises par la Ligue en faveur des réfugiés hongrois en Autriche, janvier 1957 (1957. január 31.).

Segítség a végleges letelepedés államaiban

A nemzeti vöröskereszt-társaságok jelentős szerepet játszottak a magyar menekültek fogadásában a végleges letelepedés államaiban is.¹⁵⁴ Íme néhány példa. Az első 4000 menekült svájci befogadásakor a Svájci Vöröskereszt elszállásolta őket, és egy hónapra való pénzt adott nekik a megélhetésre az első fizetésig. 400 önkéntesével 80 tonna ruhát és toalettszereket osztott szét mintegy 150 ezer dollár értékben. Az Egyesült Államokban hozzávetőleg 1 350 000 dollárt költöttek 35 750 magyar menekült befogadása során az Amerikai Vöröskereszt Társaságon keresztül. Camp Kilmerbe (New Jersey), ahol a ma-

35. kép.
Folyamatábra
a magyar
menekültek
Camp Kilmerbe
érkezésének és
távozásának menet-
rendjéről, 1956.
(NARA Archives)

154 Például: részletes beszámoló a magyar menekültek érkezéséről és elhelyezéséről a belgiumi Spában a Belgiumi Vöröskereszt helyi szervezetének koordinálásával és közreműködésével: AMACC: 18.746/III, C2/250/6/9. Croix-Rouge de Belgique, Rapport – Accueil des réfugiés hongrois en Belgique, n° 2, Organisation du Centre d'accueil de Spa (1956. november 25.).

36. kép. Az Amerikai Vöröskereszt segélymunkásai Camp Kilmer bejáratánál, 1956–1957.
(NARA Archives – OSA Archívum)

gyar menekültek nagy többségét szállásolták el, mintegy 1600 amerikai vöröskeresztes önkéntes ment segíteni.¹⁵⁵ Chilében a nemzeti vöröskereszt-társaság elnöke vezette a magyar menekültek befogadásáért és letelepítéséért felelős bizottságot. Dániában 250, Luxemburgban 100 magyar menekült több hónapig vöröskeresztes központokban volt elszállásolva. Az Izland által befogadott mintegy 50 menekültet az Izlandi Vöröskereszt szállította, és a Társaság költségén lakhattak, amíg nem találtak munkát.¹⁵⁶

A nemzeti vöröskereszt-társaságok számos országban aktívan részt vettek a menekültek letelepítésében is. Izlandon izlandi nyelvet oktató osztályokat szerveztek, és speciális szótárt adtak ki. A Dél-Afrikába érkező menekültek ágyneműt kaptak, és hitellevelet háztartási cikkek vásárlásához. Az NSZK-ban, Rajna-vidék, Pfalz tartományban heti ötven órában vöröskeresztes ápolónők vigyáztak a munkába menő magyar nők gyermekeire. Svájcban a nemzeti vöröskereszt-társaság felelősséget vállalt minden 21 éven aluli kísérő nélküli fiatalért és gyermekért. A nemzeti vöröskereszt-társaságok saját országaikban részt vettek a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága által szervezett

155 Hungarian Refugee Relief, 1957. 64.

156 Uo. 63.

keresőszolgálat létrehozásához szükséges adatgyűjtésben és a családegyesítésekben egyaránt.¹⁵⁷

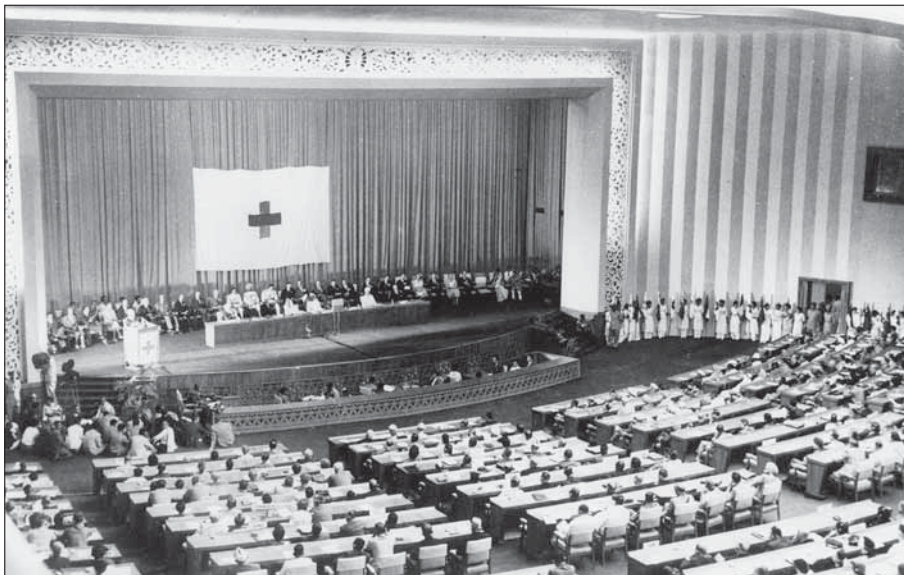
AZ AKCIÓ MÉRLEGE

A Vöröskereszt Társaságok Ligájának a magyar menekültek érdekében kifejtett segélytevékenysége mérlegének megvonásához, előbb felidézünk, melyek a szervezet működése során már korábban is megfigyelhető elemek, és melyek azok az újdonságok, amelyek a magyar menekültválság megoldásában való részvétele kapcsán jelentek meg. Majd elemezzük, mennyiben tekinthető ez az akció a genfi központú intézmény számára sikeresnek, és miért. Végül pedig kísérletet teszünk arra, hogy meghatározzuk az ügy jelentőségét a Liga történetében.

A Liga munkájára – ahogyan fentebb megjegyeztük – addig is többnyire jellemző volt a tervszerűség, a gondos szakszerűség, az elszámoltathatóság és a humanitárius hozzáállás, továbbá hogy sürgősségi segélyszervezetként akciói hangsúlyozottan időben behatároltak és politikamentesek voltak. A hidegháborús konfrontáció jelenléte a szervezet egyeztető és döntéshozó fórumain a magyar menekültek kérdésében szintén nem tekinthető nóvumnak; mint ahogyan az sem, hogy a vasfüggöny két oldaláról érkező vöröskeresztes delegációk a tárgyalások során a kapcsolatok fenntartása érdekében, a közös értékek hangsúlyozásával önmérsékletet tanúsítanak, és kerülnek a konfliktusok esetleges szakítással járó kiélezését. Így 1957 áprilisában a Végrehajtó Bizottság genfi ülésén Fái Boris, a Magyar Vöröskereszt Társaság képviselője felvetette a kiskorú magyar menekültek családegyesítésének kérdését.¹⁵⁸ A Lengyel Vöröskereszt képviselője – a magyar álláspontot erősítve – azt javasolta, hogy a Vöröskereszt aktívan vegyen részt a magyar menekültek repatriálásában, informálva őket a hazatérési lehetőségekről. A Magyar Vöröskereszt küldötte – a magyar kormányzat szokásos érvelését alkalmazva – felhívta a figyelmet arra, hogy sem erkölcsileg, sem jogilag nem feleltethető meg egymásnak a kiskorú menekültek hazatérésének és a családtagok Magyarországról való kiengedésének ügye. A magyar delegáció határozati javaslatot is benyújtott a repatriálás–családegyesítés témakörben, mely szerint az egyes nemzeti vöröskereszt-társaságok segítsék az országuk területén lévő magyar menekültek, különösen a gyermekek hazatérését; küldjék el a kísérő nélküli gyermekekről készült listákat a Magyar Vöröskeresztnek; segítsenek a menekülteknek tájékozódni a magyarországi helyzetről és a hazatérésük lehetőségeiről; és nyújtsanak anyagi segítséget a hazautazáshoz. A szovjet blokk kép-

157 Uo. 64–65. A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága által szervezett keresőszolgálathoz és a családegyesítési tárgyalásokhoz lásd a következő fejezetet.

158 A repatriálás kontra családegyesítés kérdéséről a magyar menekültügy kapcsán részletesen lásd Kecskés D., 2017.

37. kép. A Vöröskereszt XIX. nemzetközi konferenciája Újdelhiben, 1957.
(ICRC Archives)

viselői, a Vöröskereszt humanitárius elveire hivatkozva, felsorakoztak a magyar indítvány mellett, de mindig visszafogottan, a provokációt kerülve érveltek. Még a csehszlovák küldöttség ment el a legmesszebb, de még az sem nevezte néven a menekültek Nyugatra csábításáért felelősnek tartott Szabad Európa Rádiót. A nyugati álláspontot a török képviselő fejtette ki először, amikor határozati javaslatot terjesztett be, amely az üggyel már foglalkozó Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságához irányította a Magyar Vöröskeresztet. A kanadai és a svéd felszólaló is ezt támogatta, és végül a Végrehajtó Bizottság szintén emellett döntött.¹⁵⁹ A Liga Kormányzó Tanácsának 1957 őszén Újdelhiben tartott ülésén a Magyar Vöröskereszt főtitkára, Kárpáti József még élesebben hozta fel a repatriálás ügyét, és vádlóan számonkérte a Liga állítólagos mulasztásait. A szovjet felszólaló azonban sokkal mérsékeltebben fogalmazott. Úgy vélekedett, hogy „a Liga sokat tett, és munkája tiszteletet érdemel”. A „Vöröskereszt ideáljaira” hivatkozva mindazonáltal kérte, hogy a testület támogassa az e fórum elé is beterjesztett újabb magyar határozati javaslatot.¹⁶⁰

159 IFRC Archives: A 0789, 3 Ex Comm, 15–17 April 1957, Geneva, Proceedings. League of Red Cross Societies, 76th Session of the Executive Committee, Geneva, 15–17 April 1957, Proceedings (1957. április 15–17.).

160 IFRC Archives: A0801/3 Board of Governors – October and November 1957, New Delhi Proceedings, 24th meeting. League of Red Cross Societies, Board of Governors, XXIVth Session (New Delhi, 26 October, 4, 5 and 7 November, 1957). Proceedings, P.7602/mlo (1957. október 26. – november 4., 5. és 7.).

Volt azonban több új fejlemény is. Az ausztriai magyar menekültsegélyezés idején fordult elő először a Liga történetében, hogy nemzetközi humanitárius válságsegélyezésben az egyes menekülttáborokban egy-egy nemzeti vöröskereszt-társaság által küldött csoport szolgált.¹⁶¹ Az ebben rejlő előnyök kihasználását az tette lehetővé, hogy a nemzeti társaságok a személyzet küldése tekintetében is igen bőséges támogatást nyújtottak.¹⁶² Szintén újdonságnak számított, hogy 1957. februárban minden táborban a költségvetési műveletek egészére rendszert vezettek be, ami egyfelől a vezetőség ellenőrzése alá vonta ezt a területet, másfelől új és értékes tapasztalatnak bizonyult a tábori személyzetek többsége számára.¹⁶³ Valószínűleg az ausztriai magyar menekültsegélyezés volt az első segélyakció, amelynek során a telexgépeket széleskörűen használták, amely gyorsaság és feljegyzés [recording] tekintetében ideálisnak bizonyult.¹⁶⁴

Szintén új jelenségként tartható számon a humanitárius akciók esetén ritkán előforduló pénz- és ellátmánybőség. 1957. április elején 1,5 millió dollárnyi pénztartaléka volt a Ligának az ausztriai magyar menekültügy megoldására. Úgy vélték, ez lehetővé fogja tenni, hogy június 30-ig folytassák a tevékenységüket anélkül, hogy újabb felhívással fordulnának a nemzeti vöröskereszt-társaságokhoz.¹⁶⁵ A Liga által támogatott ausztriai segélyezés 1957. szeptember 30-i lezárása után pedig annyi ellátmány és eszköz maradt, hogy ennek későbbi kezelésére külön bizottságot hoztak létre. A megmaradt élelmiszer túlnyomó részét az osztrák kormánynak adták át, míg az Osztrák Vöröskereszt Társaságnak egy kisebb sürgősségi tartalékot hagytak.¹⁶⁶ A Liga Kormányzó Tanácsának 1957. őszi, Újdelhiben tartott ülésén tárgyaltak a magyar menekültsegélyezés kapcsán maradt pénzfelesleg ügyéről. De Rougé főtitkár azt javasolta, hogy a fennmaradó összeget juttassák a Liga Titkárságának, hogy megerősítse tevékenységét. Az erre vonatkozó döntést azonban későbbre halasztották, hogy előzetesen konzultálhassanak az adományozó

161 Az 1949–1950-es palesztin menekültsegélyezés idején a nemzeti vöröskereszt-társaságok által küldött segélymunkásokat képzettségük alapján többnemzetiségű csapatokba osztották be. Lásd Reid–Gilbo, 1997. 174.

162 Hungarian Refugee Relief, 1957. 25.

163 ICRC Archives: B AG 234 094-008, Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Exposé des opérations entreprises par la Ligue en faveur des réfugiés hongrois en Autriche, février 1957 (1957. február 28.).

164 Hungarian Refugee Relief, 1957. 28.

165 IFRC Archives: A 0789, 3 Ex Comm – 15–17 April 1957 (Hung. ref.) – 1957. League of Red Cross Societies, 76th Session of the Executive Committee, Geneva, 15–17 April 1957. Item 5 of the Provisional Agenda. League operation in behalf of Hungarian refugees, P. 7025 (1957. április 6.).

166 IFRC Archives: A0801/3 Board of Governors – October and November 1957, New Delhi Proceedings, 24th meeting. League of Red Cross Societies, Seminar on the Red Cross Relief Operation in Aid of Hungarian Refugees in Austria, Vienna 19–21. oldala: Report on the Special Liquidation Committee on Surplus Supplies and Equipment Remaining from the Operation on behalf of Hungarian Refugees in Austria, on September 30, 1957 (1957. július 22–23.).

vöröskereszt-társaságokkal.¹⁶⁷ 1958 szeptemberében a Liga Végrehajtó Bizottsága Genfben tartott ülésén határozott az ausztriai magyar menekültek segélyezésére a vöröskereszt-társaságoktól gyűjtött segélyből megmaradt mintegy 900 ezer dollár felhasználásáról.¹⁶⁸ Ennek értelmében az összegből a Liga Titkárságának eredeti javaslata alapján segélyezési művelati tervek és kézikönyvek készítését és frissen tartását finanszírozták, rendkívüli sürgősségi segélyezési műveletek kezdetére korlátozott mennyiségű előleg folyósítására tették félre, továbbá rendkívüli nehézség (extreme hardship) esetén utazási költségek biztosításával magyar családok egyesítésének elősegítésére szánták.¹⁶⁹ Amint a Liga Kormányzó Tanácsa 1959. őszi, athéni ülésének irataiból kiderül, az azt megelőző hónapokban 40 repatriálási vagy családegyesítési ügy utazási költséggel való támogatására irányuló kérelem érkezett a Liga Titkárságára. Ezekből hat esetet találtak elfogadhatónak.¹⁷⁰

Bár voltak bizonyos előzményei, mégis újdonságnak számít a magyar menekültsegélyezés mint humanitárius akció tapasztalatainak mélyreható, többlépcsős kiértékelése a szervezet módszereinek és eszközeinek fejlesztése érdekében. 1952–1954-ben a Liga kilenc nagyobb természeti katasztrófa hatásának elhárításában vett részt 13 országban, így a hollandiai, belgiumi és angliai áradások áldozatainak megsegítésében is. Az ezen akciók során szerzett tapasztalatokat a Végrehajtó Bizottság által kinevezett Különleges Tanulmányozó Csoport (Special Study Group) elemezte 1953 májusában, és a Kormányzó Tanácsnak nyolc alapelv elfogadását javasolta.¹⁷¹ A Kormányzó Tanács 1954. májusi, oslói ülése, amely a nemzetközi segélyezés sztenderdizálásáról tárgyalt – amint fentebb is láthattuk –, valóban elfogadta a természeti katasztrófák esetén nyújtandó segélyezés alapelveit.¹⁷² A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága, a Liga és egyes nemzeti vöröskereszt-társaságok 1957. április 16-án

167 IFRC Archives: A0801/3 Board of Governors – October and November 1957, New Delhi Proceedings, 24th meeting. League of Red Cross Societies, Board of Governors, XXIVth Session (New Delhi, 26 October, 4, 5 and 7 November, 1957). Proceedings, P.7602/mlo (1957. október 26. – november 4., 5. és 7.).

168 IFRC Archives: A0801/3 Board of Governors – September-October 1959, Report Ex Comm. League of Red Cross Societies, Board of Governors, 25th Session, Athens, 25th September – 1st October 1959. Complement to the report of the Executive Committee to the Board of Governors (1959. szeptember 25. – október 1.).

169 IFRC Archives: A0801/3 Board of Governors – September-October 1959, Report Ex Comm. League of Red Cross Societies, Board of Governors, 25th Session, Athens, 25th September – 1st October 1959 (1959. szeptember 25. – október 1.).

170 IFRC Archives: A0801/3 Board of Governors – September-October 1959, Report Ex Comm. League of Red Cross Societies, Board of Governors, 25th Session, Athens, 25th September – 1st October 1959. Complement to the report of the Executive Committee to the Board of Governors (1959. szeptember 25. – október 1.).

171 Dunning, 1969. 73.

172 SACRF: 3 O 64 – Hongrie, insurrection, octobre 1956, Octobre 1956 - août 1957. Action de secours en faveur des Hongrois, Réunion des sociétés nationales de la Croix-Rouge, du Comité international de la Croix-Rouge et de la Ligue des sociétés de la Croix-Rouge, Genève, Compte rendu des séances (1957. április 16.).

tartott közös értekezletén fogalmazódott meg a magyar menekültek segélyezése során szerzett technikai, személyzeti és pszichológiai tapasztalatok alapos elemzésének igénye. Már ekkor problémaként említik a nem igényelt segélyküldemények, különösen a gyógyszerek és a használhatatlan állapotú ruhák tömegét, valamint azt a kívánságot, hogy a Vöröskereszt – a szükséges speciális ismeretek, tapasztalatok és szervezethez egyedüli birtokosaként – ellenőrizze az egész segélyakciót kezdettől a végéig.¹⁷³ A Svéd Vöröskereszt Társaság főtitkára, Henrik Beer ezen a fórumon javasolta, hogy folytassák tovább a segélyakció részletes vizsgálatát, és ennek érdekében hívjanak össze a művelet lezárása (1957. június 30.) után szemináriumot.¹⁷⁴ Az ausztriai magyar menekültek segélyezésében személyzet küldésével is részt vett vöröskereszt-társaságok szintén kérték erre a Liga Titkárságát. Az elemző megbeszélésekre 1957. július 22–24-én Bécsben került sor (seminar on the Red Cross Relief Operation in Aid of Hungarian Refugees in Austria). Ennek során az elmélyült feldolgozás érdekében plenáris üléseken kívül négy munkacsoportban dolgoztak (szervezés és igazgatás, természetbeni segélyezés, pénzügyek, egészségügyi és szociális munka).¹⁷⁵ A vizsgálat eredményei a Liga Kormányzó Tanácsának 1957 őszén, Újdelhiben tartott ülése elé kerültek, amely annak legfontosabb tanulságait határozatokban is rögzítette. Elfogadták a javaslatot, hogy az 1954-ben a természeti csapások esetén a Liga által alkalmazandó nyolc alapelv hatályát a magyar menekültsegélyezéshez hasonló helyzetekre is kiterjesszék. Továbbá kimondták, hogy „bizonyos körülmények között, és az érintett nemzeti társaság beleegyezésével, a Liga Titkársága felelős szervezetként (operating agency) és koordináló szervezetként (coordinating agency) egyaránt működik”. Valamint „hogy megfelelően betöltsen ezt a szerepet, a Liga Titkársága előzetesen készüljön fel a katasztrófa-helyzetre, és létesítsen munkacsoportot a Liga központjában széles körű nemzetközi segélyakcióra vonatkozó szervezett terv kialakítására, amely magában foglalja a kulcsfontosságú kinevezendő személyzet és áruellátmányok listájának, valamint egy terepen azonnal alkalmazható, műveleti formulákkal ellátott eljárási kézikönyvnek a kialakítását”.¹⁷⁶ A kézikönyv 1958–1959-ben valóban elkészült.¹⁷⁷ E fejlődési irány jól illeszkedik abba a Michael Barnett által leírt trendbe, amely szerint a második világháború után kialakuló „új humanitárius rendszerben” (neo-humanitarianism) az államokkal egyre szo-

173 Uo.

174 Uo.

175 IFRC Archives: A0801/3 Board of Governors – October and November 1957, New Delhi Proceedings, 24th meeting. League of Red Cross Societies, Seminar on the Red Cross Relief Operation in Aid of Hungarian Refugees in Austria, Vienna (1957. július 22–23.).

176 IFRC Archives: A0801/3 Board of Governors – October and November 1957, New Delhi Proceedings, 24th meeting. League of Red Cross Societies, Board of Governors, XXIVth Session (New Delhi, 26 October, 4, 5 and 7 November, 1957). Proceedings, P.7602/mlo (1957. október 26. – november 4., 5. és 7.)

177 Dunning, 1969. 78.

38. kép. A Nansen-medál átadása a Liga képviselőjének. Genf, 1957. szeptember 13.
(ICRC Archives)

rosabb függőségi kapcsolatba kerülő humanitárius szervezetek mindinkább bürokratizálódnak, permanens intézménnyé válnak, amelyekben növekvő hangsúlyt helyeznek a hosszú távú tervezésre.¹⁷⁸

A Vöröskereszt Társaságok Ligájának a magyar menekültek érdekében végzett tevékenységét széles körű nemzetközi elismertség övezte. A segélyezés legfontosabb résztvevőinek – az osztrák, a jugoszláv és az amerikai kormányoknak, valamint az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának – az egybehangzó véleménye szerint a Liga és a vöröskereszt-társaságok kimagaslóan eredményes munkát végeztek.¹⁷⁹ Ennek jeleként a Liga főtitkára magas kitüntetésekkel vehetett át az osztrák és a jugoszláv államtól, valamint 1957. szeptember 13-án a Nansen-medált, amelyet az UNHCR első ízben ítelt oda egy szervezetnek.¹⁸⁰ A főbiztos ezáltal kívánta elismerni azt „a gyors, hatékony és humanitárius módot, amellyel a Liga tagtársaságai válaszoltak arra az erőtel-

178 Barnett, 2011. 107–108.

179 NARA: RG 469 Records of the US Foreign Assistance Agencies, 1948–1961, Office of the Director. Subject Files Relating Primarily to Hungarian Refugees, 1956–1961. Hungarian Refugee Relief Program Excess Property to Loose-Unfiled Papers, box 2, ARC ID 3000028, Entry P 216. Department of State, Memorandum of Conversation, official use only (1957. március ? [a dátum olvashatatlan]), valamint Department of State, Incoming telegram from Llewellyn E. Thompson, US ambassador in Vienna, n° 3616, official use only (1957. április 10.).

180 Hungarian Refugee Relief, 1957. 68.

jes szükségre, ami oly hirtelen érte azokat a magyar menekültek beáramlása nyomán, amivel bizonyították a nemzetközi szolidaritás hatalmát”.¹⁸¹

Melyek voltak a siker okai? A Liga gyors reagálását és hatékony munkáját számos tényező elősegítette. A vállalkozás kezdetétől a nemzeti vöröskereszt-társaságok „gyors és bőkezű” támogatást nyújtottak. Az osztrák kormány az összetett segélyezési művelet lebonyolítása során inkább egyetlen szervezettel kívánt közvetlen kapcsolatban lenni. A Liga vezető szerepét ebben a helyzetben sok nemzeti vöröskereszt-társaság gyorsan elismerte.¹⁸² Számos kormány úgy vélekedett, hogy a Liga az előállt feladat ellátására leginkább felkészült szervezet. Elismerte ezt a nemzetek feletti intézményként működő Európai Szén- és Acélközösség is.¹⁸³ A hatalmas anyagi és pénzügyi eszközöknek a Liga rendelkezésére bocsátásával az amerikai kormányzat is kifejezte bizalmát.

Az akció eredményességét növelte, hogy a Liga bécsi központjába a nemzeti vöröskereszt-társaságok által delegált szakértők már korábbról jelentős nemzetközi segélyezési tapasztalattal rendelkeztek. Többen részt vettek a Liga egykori segélyakciójában a Közel-Keleten és Koreában. A szervezet bécsi képviselőjének kinevezett amerikai Schaeffer a palesztin menekülteket segélyező misszió helyettes vezetője volt. Az 1956-ban mellette szolgáló segítője, C. F. Page már a palesztinai misszió idején is asszisztenseként dolgozott. A főnövér, Barry kisasszony a Francia Vöröskeresztől szintén szolgált Palesztinában.¹⁸⁴ A Liga és a nemzeti vöröskereszt-társaságok által Ausztriába delegált személyzetnek a kiváló előképzettsége óriási buzgósággal, lelkesedéssel párosult. A beszámolók szerint többen alig tudták elhatározni, hogy szolgálati idejük lejártával elhagyják hivatalukat.¹⁸⁵

Kiváló munkakapcsolat alakult ki a nemzetközi segélyezésben részt vevő többi szereplővel. Lindt menekültügyi főbiztos 1957. január 18-i levelében fejezte ki elismerését az „együttműködés csodálatos szelleme” kapcsán, amely a két szervezet között létrejött.¹⁸⁶ A kialakuló bizalom tettekben is megnyilvánult.

181 IFRC Archives: A0801/3 Board of Governors – October and November 1957, New Delhi Proceedings, 24th meeting. League of Red Cross Societies, Board of Governors, XXIVth Session (New Delhi, 26 October, 4, 5 and 7 November, 1957). Proceedings, P.7602/mlo (1957. október 26. – november 4., 5. és 7.).

182 Hungarian Refugee Relief, 1957. 24.

183 ICRC Archives: B AG 234 094-008, Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Exposé des opérations entreprises par la Ligue en faveur des réfugiés hongrois en Autriche au 31 décembre 1956, P.6885/mle/31.1.57.

184 Uo.

185 SACRF: 3 O 64 – Hongrie, insurrection, octobre 1956, Octobre 1956 - août 1957. Action de secours en faveur des Hongrois, Réunion des sociétés nationales de la Croix-Rouge, du Comité international de la Croix-Rouge et de la Ligue des sociétés de la Croix-Rouge, Genève, Compte rendu des séances (1957. április 16.).

186 IFRC Archives: A 1023, box 3, dossier 22-1-2 Hongrie, Office du Haut commissaire pour les réfugiés, 1956-1960. Letter from A. R. Lindt, UNHCR to Count B. de Rougé, secrétaire-général, League of Red Cross Societies (1957. január 18.).

nult: a két humanitárius szervezet közti levelezésből kiderül, hogy a Liga kérésére a Főbiztosság kész volt egymillió dollárt is tartalékolni arra az esetre, ha a Ligának az akció befejezése előtt elfogy a pénz.¹⁸⁷ Lindt részt vett a nemzeti vöröskereszt-társaságok, a Nemzetközi Bizottság és a Liga által 1957. április 16-án Genfben tartott értekezleten is, ahol nagy tisztelettel köszöntötték őt, és fel is szólalt.¹⁸⁸ Gyümölcsöző együttműködés jellemezte az osztrák kormánnyal, nevezetesen annak belügyminisztériumával,¹⁸⁹ valamint a bécsi amerikai nagykövetséggel fenntartott kapcsolatokat is. Az egyes nemzeti vöröskereszt-társaságok segélymunkáját, amelyet a magyar menekültek érdekében országaikban végeztek, szintén megkönnyítette a széles körű társadalmi és kormányzati támogatottság.

A magyar menekültválság megoldásában való részvétel nagy jelentőségű ügyként vonult be a Liga segélytevékenységének történetébe, erős nyomot hagyva az intézményi emlékezetben.¹⁹⁰ Amint fentebb kifejtettük, a szervezet döntő szerepet vállalt a magyar menekültek segélyezésében Ausztriában és Jugoszláviában is. Minden négy, Ausztriában ellátott magyar menekültből három Vöröskereszt által üzemeltetett táborban volt.¹⁹¹ A vöröskereszt-társaságok és a Liga az egyes menekültek befogadásának minden fázisánál jelen voltak a határátkelés utáni élelmezéstől és pihenési lehetőség biztosításától a hosszabb-rövidebb ideig tartó tábori elhelyezésen át a továbbszállításig és a végleges letelepedés államaiba való befogadásig.¹⁹² A Liga ausztriai és jugoszláviai segélymunkájának pénzben kifejezett értéke 19 200 000 dollárra (22 200 tonna segélyszállítmány, 14 200 000 dollár értékben, és 4 300 000 dollár készpénz-hozzájárulás) becsülhető. Valószínűsíthető, hogy a végösszegnek még mintegy felét a menekültek fogadására költötték a végleges letelepedés országaiban.¹⁹³ A Liga által készített összefoglaló jelentés szerint ez volt a szervezet addigi történetének legnagyobb volumenű segélyakciója, amelynek során a Vöröskereszt forrásait is felhasználták.¹⁹⁴ E fontos kortárs dokumen-

187 IFRC Archives: A 1023, box 3, dossier 22-1-2 Hongrie, Office du Haut commissaire pour les réfugiés, 1956-1960. Letter from A. R. Lindt, UNHCR to B. de Rougé, secrétaire-général, Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge (1957. március 5.).

188 SACRF: 3 O 64 – Hongrie, insurrection, octobre 1956, Octobre 1956 - août 1957. Action de secours en faveur des Hongrois, Réunion des sociétés nationales de la Croix-Rouge, du Comité international de la Croix-Rouge et de la Ligue des sociétés de la Croix-Rouge, Genève, Compte rendu des séances (1957. április 16.).

189 Uo.

190 Personnaz-Utheim, 1989. 13–14. Az intézmény kiadásában a Liga 70 éves jubileumára készített 24 oldalas rövid könyv szerzői három bekezdést szentelnek a magyar menekültügyben való részvételnek, és a Liga legnagyobb műveletének nevezik az 1950-es években.

191 Hungarian Refugee Relief, 1957. 20.

192 ICRC Archives: B AG 234 094-008, Ligue des Sociétés de la Croix-Rouge, Exposé des opérations entreprises par la Ligue en faveur des réfugiés hongrois en Autriche au 31 décembre 1956, P.6885/mle/31.1.57.

193 Hungarian Refugee Relief, 1957. 67.

194 Uo. 1–2.

tum összegzése arra jut, hogy „ez volt a Vöröskereszt legeggyetemesebb megnyilvánulása egy szerencsétlenséget szenvedett nép felé, és bizonyosan a legnagyobb, Liga által végrehajtott művelet [1957-ig]”. 52 országból, öt földrészről jöttek az adományok, és sok gyarmati területről is, ahol a Brit Vöröskereszt jelen volt (Jamaica, Szváziföld, Salamon-szigetek stb.).¹⁹⁵ A Liga Kormányzó Tanácsának elnöke úgy vélte, hogy a magyar menekültügyben végzett szolgálata eredményeképpen „a Liga megerősödött, és a Vöröskereszt tekintélye megnövekedett az egész világon”.¹⁹⁶

195 Uo. 67.

196 Uo. 3.

A VÖRÖSKERESZT NEMZETKÖZI BIZOTTSÁGÁNAK FELLÉPÉSE

ELŐZMÉNYEK

Melyek voltak a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságának az 1950-es évekre már hagyományosnak tekintett szerepei, amelyeket a magyar menekültek ügyében is intenzíven gyakorolt? A szervezet 1956-ra immár sok évtizedes tapasztalatot szerzett adatbank és kereső-, valamint üzenetküldő szolgálat létrehozásában, hadifoglyok és menekültek repatriálásának szervezésében, továbbá kiskorú menekültek hazasegítésében és a családegyesítési ügyekkel összefüggő eljárásokban egyaránt.

Adatbank és keresőszolgálat

Már a Vöröskereszt 1867-ben, Párizsban és 1869-ben, Berlinben tartott első nemzetközi konferenciái megbízták a Nemzetközi Bizottságot, hogy háború esetén – az áldozatok lelki szenvedéseinek enyhítése érdekében – létesítsen levelezési kapcsolatot, továbbá az adatokat központilag gyűjtő irodát az üzenetváltás és a segélyküldés megkönnyítésére, mely feladat jelentősen kiszélesedett az 1870–1871-es francia–porosz háború kitörése nyomán.¹⁹⁷ A Balkán-háborúk idején létrehozott Belgrádi Ügynökség (Agence de Belgrade) (1912–1913) ennek példáját felhasználva szintén már nemcsak a sebesült és a beteg hadifoglyok ügyével foglalkozott, hanem az egészségesekekkel is, sőt már a civilek egyes kategóriáinak is segítséget nyújtott.¹⁹⁸ Adatbankja 87 778 nevet tartalmazott.¹⁹⁹ Az első világháború alatt működő Hadifoglyok Nemzetközi Ügynöksége (Agence internationale des prisonniers de guerre) (1914–1918) a hadban álló országok vöröskereszt-társaságaival együttműködve igyekezett központosítani a hadifoglyokra vonatkozó információkat. A mintegy hétmillió tételből álló adatbankra támaszkodva több mint egymillió tájékoztatást adtak keresési kérelemmel hozzájuk forduló családoknak. Részt vettek levelek, csomagok és utalványok

197 Bugnion, 2009. 691, valamint: Djurović, 1981. 243; Harouel, 1999. 18.

198 Djurović, 1981. 279; Harouel, 1999. 35.

199 Harouel, 1999. 35.

továrbításában is.²⁰⁰ Az ügynökség – a rendelkezésére álló nemzetközi jogi kereteken túllépve – határozottan fellépett a civil áldozatok érdekében is.

A Nemzetközi Bizottság által üzemeltetett keresőszolgálat az 1935–1936-ban lezajlott abesszíniai háború idején is nagyon hasznosnak bizonyult.²⁰¹ A VNB Ügynöksége az 1936-ban kitört spanyol polgárháborúban mindkét szemben álló félnek segített,²⁰² mintegy 120 ezer nevet tartalmazó adatbázist létrehozva.²⁰³ A második világháború idején a Hadifoglyok Központi Ügynöksége (Agence centrale des prison-

39. kép.
Francia sérültek és német hadifoglyok adatait tartalmazó gyűjtemény a porosz–francia háború idejéből. Genf, 1870–1871.
(ICRC Archives)

40. kép.
A Hadifoglyok Nemzetközi Ügynöksége hadifoglyoknak szóló leveleket továbbít az első világháború idején. Genf, 1914–1918.
(ICRC Archives)

niers de guerre) 39 millió tételből álló, gigantikus méretű adatbázist készített a fogva tartó hatalmak által közölt hadifogolylisták és a családoktól érkező keresési kérelmek alapján; hozzávetőleg egymillió egyéni keresést folytatott le, és 13 millió üzenetet közvetített a hadifoglyok és hozzátartozóik között,

200 Uo. 39–40, 47.

201 Uo. 71.

202 Djurović, 1981. 279–280.

203 Harouel, 1999. 73.

Kriegsgefangenenlager (Nur Nummer) 177 Datum 13.9.45
 Internment Camp or Hospital (Number only) Date

Name BESEL Vorname JOHANN
 Surname (Druckschrift) Christian Name

Dienstgrad u. Truppteil SAN. OBBFR. SAN. KOMP. 149
 Rank and Service Number

Beschriftung u. Nummer der Erkennungsmarke 7 GEB. JÄG. E. BTL 98
 Particulars on Identity Disc

Geburtsdatum 3.10.1914 Geburtsort ROTTLAUBSBERG
 Date of Birth Place of Birth

Name u. Adresse meiner Angehörigen Cilli EICHINGER
 Home Address ROTTLAUBSBERG WECH

Unverwundet — Leicht verwundet — In englische Kriegsgefangenschaft geraten
 Unwounded — Slightly Wounded — Prisoner of War in British Hands

Befinde mich wohl
 In Good Health

(Nichtzutreffendes ist zu streichen)
 (Delete what is inappropriate)

Signature

41. kép.
 A Hadifoglyok
 Központi
 Ügynökségének úrlapja
 egy elfogott német
 szanitéc adataival.
 Genf, 1939–1945.
 (ICRC Archives)

42. kép.
 A Hadifoglyok
 Központi
 Ügynöksége
 a második
 világháború idején.
 Genf, 1939–1945.
 (ICRC Archives)

valamint 24 millió üzenetet polgári személyek között.²⁰⁴ A Bizottságnak a szétszórt családok ügyével foglalkozó szerve (service des familles dispersées) adatbankot hozott létre az egymást kereső személyek kérelmeinek és adatainak összegyűjtésére. Az Ügynökség távirati és gyorsüzenet-közvetítő szolgálatot is létesített.²⁰⁵

A háború során az Ügynökség által a civileknek nyújtott értékes segítség az 1949. évi IV. genfi egyezmény révén nemzetközi jogi megerősítést nyert (140. Cikkely). Az ekkor elfogadott négy genfi egyezményben közös 3. Cikkely pedig kimondta, hogy a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága és így annak Ügynöksége is felléphet nem nemzetközi fegyveres konfliktusok esetében is.²⁰⁶ Az egyezmények előirányozták „ad hoc” ügynökségek létrehozását minden újabb konfliktus esetére. Így adatbankot állítottak fel Genfben az 1946-ban kezdődött görög polgárháború során külföldre került görög gyer-

204 Rey-Schyr, 2007. 42.

205 Harouel, 1999. 90.

206 Djurović, 1981. 280.

mekek nyilvántartására is.²⁰⁷ A Nemzetközi Bizottság azonban nem volt képes további információs ügynökségeket alapítani az újabb válságok kezelésére, ezért a feladatokat a Hadifoglyok Központi Ügynöksége látta el, amely ennek nyomán a Nemzetközi Bizottság állandó osztályává alakult.²⁰⁸ Az 1949-es egyezmények kifejezetten elismerték a VNB különleges helyzetét nem csupán segély-, hanem információs intézményként is.²⁰⁹

Hadifoglyok és menekültek hazatérésének elősegítése

Az első világháborút követően, 1919-ben a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága több alkalommal kérte a Szövetségesek Legfelsőbb Tanácsától (Conseil suprême interallié) az egykori központi hatalmak hadifoglyainak hazatelepítését. A szervezet összesen 425 550 fő repatriálásában segített.²¹⁰ 1921-ben a Vöröskereszt Nemzetközi Konferenciáján határozat született, amely felkérte a kormányokat, hogy fogadjanak el egyezményt a hadifoglyokon, deportáltakon és kitelepítettekén kívül a menekültekkel kapcsolatban is.²¹¹ A második világháború után a Nemzetközi Bizottság igyekezett közreműködni görög katonák, civilek és kiskorú gyermekek hazatelepítésében a lengyel, a magyar, a jugoszláv és a román vöröskereszt-társaságok közreműködésével – igen csekély eredménnyel.²¹² A Bizottság a Szovjetunió Vöröskereszt és Vörös Félhold Társaságainak Szövetsége segítségét kérve a Szovjetunióban lévő hadifoglyok azonosítására és repatriálására szintén több kísérletet tett, amelyek ugyancsak hiábavalónak bizonyultak.²¹³

Kiskorú menekültek és a családgyegetítés

Az ENSZ Közgyűlése 1948. novemberétől több határozatában kérte a görög polgárháború nyomán a hazájuktól távol került görög gyermekek repatriálását Görögországba. Ennek elősegítésében az érintett vöröskereszt-társaságo-

207 Rey-Schyr, 2007. 626.

208 Djurović, 1981. 235–236.

209 Harouel, 1999. 106.

210 Uo. 48.

211 Uo. 58.

212 ICRC Archives: Comité international de la Croix-Rouge, procès-verbal de la séance plénière du 1er mai 1958 à 14 heures 30, MBB/GH, no. 7/1958 (1958. május 1.), annexe: Bilan sommaire des principales activités du CICR en Europe orientale et en URSS, 1945–1958, JPM (1958. április 29.) 365–366.

213 1950-ben a VNB mindössze három választ kapott információkérésre a szovjet szervezettől, majd 1955-től néhány újabbat. ICRC Archives: Comité international de la Croix-Rouge, procès-verbal de la séance plénière du 1er mai 1958 à 14 heures 30, MBB/GH, no. 7/1958 (1958. május 1.), annexe: Bilan sommaire des principales activités du CICR en Europe orientale et en URSS, 1945–1958, JPM (1958. április 29.) 361.

kon és a Ligán kívül a Nemzetközi Bizottságnak is döntő szerepe volt. A zömében szovjet befolyási övezetbe került kelet-közép-európai országok hatóságai politikai okokból csekély együttműködési készséget mutattak a nyugati befolyás alá került Görögországba való hazatelepítés kapcsán. Gyakran kétségbe vonták a Görögországban benyújtott szülői kérelmek hitelességét. 1950-től Jugoszláviából, majd 1953-tól a térség többi kommunista államából is meg-

43. kép.
Menekült görög kislány hazatérése
Magyarországról Görögországba,
1954. február.
(ICRC Archives)

44. kép. A Magyarországon lévő görögök repatriálásában segédkező
vöröskeresztes segélymunkások, 1954. március. (ICRC Archives)

kezdődött a gyermekek hazaszállítása, amelynek eredményeként 1957-ig több mint 9280 görög állampolgár kerülhetett családtagjaihoz Görögországban vagy Ausztráliában.²¹⁴ A VNB a görög polgárháború nyomán külföldre került felnőtt személyek családgyesítési ügyeiben is igyekezett közreműködni. Így lépéseket tett annak érdekében, hogy a Jugoszláviában lévő görög állampolgárságú gyermekek csatlakozhassanak Kelet-Közép-Európa más országaiban lévő szüleikhez.²¹⁵ Az 1949. évi IV. Genfi Egyezmény 26. Cikkelye kimondta, hogy a hadviselő feleknek elő kell segíteniük a szétszakadt családtagok kapcsolatfelvételét, és ha lehetséges, újra egyesülését. Támogatniuk kell az ezzel foglalkozó szervezetek munkáját, mely rendelkezés nemzetközi jogi alapot teremtett a VNB Ügynökségének, hogy eljárjon családgyesítési ügyekben. Ennek fontos előzménye volt, hogy a második világháború idején a Hadifoglyok Központi Ügynöksége révén több millió ember megtalálta családtagjait.²¹⁶ 1948 és 1958 között pedig mintegy 200 ezer német eredetű etnikai kisebbségi (Volksdeutsche) Kelet-Európa minden országából (Bulgáriát kivéve), továbbá keletnémet személyek a VNB segítségével kivándorolhattak, és egyesíthették családjaikat különböző nyugati országokban.²¹⁷

A FEJLŐDÉS TÉNYEZŐI: BELSŐ ÉRTÉKREND ÉS KÜLSŐ KIHÍVÁSOK

Az 1949-ben elfogadott négy genfi egyezmény és azok közös 3. paragrafus a nemzetközi jogilag megerősítette a Nemzetközi Bizottságot, és valódi jogot biztosított a szervezetnek a hadifoglyok és a civil internáltak eléréséhez, továbbá a humanitárius jog fejlesztésére vonatkozó kezdeményezési jogát kiterjesztették a belső fegyveres konfliktusokra is.²¹⁸ A Vöröskereszt 1952-ben Torontóban tartott Nemzetközi Konferenciáján elfogadott új alapszabály VI. Cikkelye a Nemzetközi Bizottságot olyan független és semleges intézményként határozza meg, amely „örködik a Vöröskereszt alapvető és állandó elvei felett, amelyek a következők: pártatlanság, bármiféle faji, politikai, vallási vagy gazdasági megfontolásoktól független fellépés, a Vöröskereszt egyetemessége és a nemzeti vöröskereszt-társaságok egyenlősége”.²¹⁹ Etikai téren a

²¹⁴ Rey-Schyr, 2007. 619–625.

²¹⁵ Uo. 622.

²¹⁶ Harouel, 1999. 108.

²¹⁷ ICRC Archives: Comité international de la Croix-Rouge, procès-verbal de la séance plénière du 1er mai 1958 à 14 heures 30, MBB/GH, no. 7/1958 (1958. május 1.), annexe: Bilan sommaire des principales activités du CICR en Europe orientale et en URSS, 1945–1958, JPM (1958. április 29.) 362.

²¹⁸ Rey-Schyr, 2007. 31.

²¹⁹ Perret-Bugnion, 2009. Lásd a Függelékben: 2. dokumentum: A Vöröskereszt 1952-ben, Torontóban tartott Nemzetközi Konferenciáján elfogadott Alapszabály, VI. Cikkely, 2. szakasz.

VNB két alapelvet igyekezett érvényesíteni: a „cselekvő segítséget” (secours agissant) és az „abszolút pártatlanságot” (impartialité absolue).²²⁰

A második világháború és az 1940-es évek második felében kialakuló új nemzetközi rendszer egyaránt erőteljes hatást gyakorolt a Nemzetközi Bizottság működési feltételeire. A náci Németország és Japán kapitulációja után a VNB-t erőteljes vádak érték főként a szovjetek és szövetségeseik részéről. Felelőssé tették a németek fogságába került szovjet hadifoglyok sorsáért, akik közül mintegy hárommillió életét veszítette. Azt hirdették, hogy a szervezet semmit sem tett a tengelyhatalmak kezébe került partizánok és szabadságharcosok védelme érdekében, továbbá nem tiltakozott a koncentrációs táborok és a népiirtás ellen sem. Erre alapozva az alapszabály revízióját követelték a Nemzetközi Bizottság megszüntetése és felelősségi körének a Ligára való átruházása céljából. A támadások semlegesítése érdekében a Bizottság a genfi egyezmények felülvizsgálatára kívánt koncentrálni, annál is inkább, mivel tagjai úgy vélekedtek, hogy küszöbön áll a harmadik világháború kitörése. Törekvésük sikerrel járt, és az 1948 augusztusában, Stockholmban tartott nemzetközi konferencia valóban a genfi egyezmények VNB által készített új tervezeteivel foglalkozott, és az alapszabályok felülvizsgálatát a következő nemzetközi konferenciára halasztották. Az 1952-ben Torontóban tartott konferenciára azonban teljesen megváltoztak a nemzetközi viszonyok: az addigra már elfogadott 1949-es újabb genfi egyezmények megerősítették a Bizottság helyzetét. Helyi konfliktusokban, főként az 1948–1949-es arab–izraeli háború során újra megmutatkozott a VNB semleges közvetítői szerepének hasznosága. Végül a hidegháborús frontvonalak megmerevedésével a nyugati hatalmaknak már nem volt érdekük, hogy a Szovjetunióval való együttműködés érdekében engedjék a Nemzetközi Bizottság elleni támadást.²²¹

A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága a nyugati hatalmak közül Franciaországgal és Nagy-Britanniával nagy múltra visszatekintő szoros kapcsolatot ápolt, amelyre az 1950-es években is számíthatott. Noha a második világháború után az Egyesült Államok nehezményezte a Nemzetközi Bizottság általa túlságosan szorosnak tartott kapcsolatát a svájci állammal – amelynek a náci Németországgal való gazdasági együttműködést is felrótta –, a hidegháború kibontakozásával enyhült a feszültség.²²² A VNB elnökét, Paul Rueggert 1948. júniusi washingtoni látogatása során Harry S. Truman elnök is fogadta.²²³ Az 1950–1953-ban lezajlott koreai háború kitörésétől kezdve az USA a Nemzetközi Bizottságot kérte az észak-koreai és kínai fogságba esett amerikai katonák megsegítésére. Az 1952-ben megválasztott Dwight D. Eisenhower el-

220 Rey-Schryr, 2007. 32.

221 Bugnion, 2009. 699–700. A VNB második világháború utáni válságáról és az abból való kilábalásról részletesen lásd Rey-Schryr, 2007. 37–48, 711–716. A Nemzetközi Bizottságnak az első arab–izraeli háború idején mutatott sikeres humanitárius fellépéséről lásd Forsythe, 2005. 55–57.

222 Rey-Schryr, 2007. 44.

223 Perret–Bugnion, 2009. 29.

45. kép.
A Vöröskereszt
Nemzetközi
Bizottságának
elnöke,
Paul Ruegger és
küldöttei Kairóban,
az arab–izraeli
háború idején,
1948. június.
(ICRC Archives)

nők a szövetséges európai expedíciós hadtest egykori parancsnokaként hálás volt a Nemzetközi Bizottságnak a szövetséges, különösen az amerikai hadifoglyoknak a háború idején nyújtott védelemért. 1955-ben a VNB vezetői már úgy ítélték meg, hogy az amerikaiakkal való kapcsolataik helyreálltak.²²⁴

A Nemzetközi Bizottság szívós erőfeszítéseket tett a Szovjetunióval és szövetségeseivel való kapcsolatainak javítása érdekében is. A második világháború idején a Bizottságnak nem volt lehetősége, hogy delegátust küldjön a Szovjetunióba, és nem gyakorolhatta hagyományos tevékenységeit sem. A moszkvai vezetők mély bizalmatlansággal viszonyultak a genfi Bizottsághoz:²²⁵ tagjainak svájci állampolgársága és polgári származása alapján úgy vélték, hogy a szervezet a nyugati táborhoz tartozik. A Nemzetközi Bizottság által hangoztatott semlegesség fogalma idegen volt marxista felfogásuknak.²²⁶ A viszony rendezése céljából a VNB már 1946-ban több csatornán keresztül meghívta a Szovjetunió Vöröskereszt és Vörös Félhold Társaságai Szövetségének küldöttségét Genfbe, amelyre az érintettek nem is válaszoltak. A Sztálinnak 1948-ban küldött táviratra a berni szovjet követ azt felelte, hogy „nem látják elérkezettnek az időt” a tárgyalásokra. 1949 decemberében – szembesülve a nagyszámú eltűnt személy problémájával és a harmadik világháború kitörésének lehetőségével – a Bizottság újra próbálkozott. A Sztálinnak küldött újabb távirat eredményeként 1950. novemberben a Bizottság elnöke Moszkvába látogatott, a kapcsolatok rendezésére azonban ekkor sem került sor.²²⁷

224 Uo. 29–30.

225 Rey-Schyr, 2007. 29.

226 Uo. 48.

227 Uo. 46–47.

46. kép.
Paul Ruegger
látogatása
Moszkvában, 1950.
(ICRC Archives)

Kína képviselőinek kérdése a Vöröskereszt Nemzetközi Konferenciáin visszatérő problémának bizonyult. A polgárháború lezárulása nyomán 1949-ben létrejött a kínai szárazföldi területeken a Kínai Népköztársaság, míg a Kínai Köztársaság kormánya Tajvan szigetére menekült. Mivel mindkét államalakulat Kína kizárólagos képviselőjének tekintette magát, és szándékait szuperhatalmi szövetségeik, a Szovjetunió, illetve az Egyesült Államok is támogatták, a Vöröskereszt 1952-es torontói és 1957-es újdélhi konferenciáján a résztvevőket erősen megosztó nyílt konfrontáció alakult ki a szemben álló felek között. A feszültség fennmaradása következtében a következő nemzetközi konferenciára csak 1965-ben kerülhetett sor.²²⁸

Sztálin 1953-ban bekövetkezett halála, melynek nyomán enyhülés indult a kelet–nyugati kapcsolatokban, nem hozott gyors érdemi javulást a VNB és a Szovjetunió viszonyában.²²⁹ A hidegháború légköre a vizsgált időszakban a Bizottság minden tevékenységére hatással volt, a háborús övezetekben, a kormányokkal és a vöröskereszt-társaságokkal fenntartott kapcsolatokban és a vöröskereszt mozgalom hivatalos fórumain egyaránt.²³⁰ Megfigyelhetők azonban pozitív fejlemények is: 1950 és 1957 között valamennyi, szovjet blokkban lévő ország és Jugoszlávia ratifikálta az 1949-es genfi egyezményt, viszonylag rendszeresen anyagilag is hozzájárultak a Bizottság tevékenységéhez, és rendszertelen időközönként ugyan, de a VNB több küldöttsége járt a térségben.²³¹ A gyarmati rendszer felbomlása nyomán létrejövő új államokban megalakuló vöröskereszt-társaságokkal való kapcsolatfelvétel, a hivatalos elismerésükhöz vezető folyamat során nyújtott támogatás, majd a vörös-

228 Bugnion, 2009. 677, 681–683.

229 Perret–Bugnion, 2009. 31.

230 Uo. 588.

231 ICRC Archives: Comité international de la Croix-Rouge, procès-verbal de la séance plénière du 1er mai 1958 à 14 heures 30, MBB/GH, no. 7/1958 (1958. május 1.), annexe: Bilan sommaire des principales activités du CICR en Europe orientale et en URSS, 1945–1958, JPM (1958. április 29.) 366–368.

kereszt mozgalomba való integrálásuk jelentős kihívást jelentett a Nemzetközi Bizottságnak az 1950-es évek közepén.²³² Ahogyan az Egyesült Nemzetek Szervezetével való kapcsolatok fejlesztése is, mivel a világszervezet igényelte ugyan a VNB-vel való együttműködést, főként az olyan konfliktusos területeken, ahol ENSZ-békefenntartók bevetésére is sor került, mindazonáltal a Bizottság attól tartott, hogy sérülhet semlegessége és függetlensége, ha túlságosan szoros kapcsolatot ápol egy lényegileg politikai felhatalmazással bíró intézménnyel.²³³

1945 és 1955 között a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága a második világháború áldozatainak megsegítésén túl számos nemzetközi konfliktus hatásainak enyhítésében szerepet vállalt, így az indonéziai (1945) és az indokínai (1947) függetlenségi háborúban, az első kasmíri háborúban (1947 végén, 1948 elején), az első arab–izraeli háborúban (1948 elejétől) és a koreai háborúban (1950-től). Catherine Rey-Schyrer alapműve szerint a VNB azokban a konfliktusokban tudta betölteni semleges közvetítői szerepét, amelyeket nem, vagy csak kismértékben érintett a hidegháború hatása, vagyis Indonéziában, Palesztinában és Kasmírban. Indokínában és főként Koreában tevékenységét a kommunista oldal ellenállása miatt csak a nyugati oldalon tudta kifejteni. A Bizottságnak módja volt lépéseket tenni a görögországi (1946), a paraguayi (1947), a kínai (1948 vége) és burmai (1949), a guatemalai (1954) és a Costa Rica-i (1955) polgárháború esetében is.²³⁴ A maga eszközeivel az 1956-os magyar forradalom leverése nyomán kialakult menekültválság megoldásából is kivette a részét.

A SEGÉLYTEVÉKENYSÉG MEGINDULÁSA

Az ENSZ Közgyűlése már az 1956. november 4-i szovjet invázió utáni napokban felhívott „a magyar nép humanitárius megsegítésére”, ami a magyarországi lakosság és a magyar menekültek segélyezését egyaránt magában foglalta. Amint az előző fejezetben részletesen bemutatottuk, a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága és a Vöröskereszt Társaságok Ligája november 27-én kötött szerződésében szabályozta, hogy az előbbi a Magyarországon belüli segélyezésért, míg az utóbbi a magyar menekültek ausztriai megsegítéséért lesz felelős. Szintén a hatáskörök elhatárolásának szándékával a Bizottság ausztriai delegáltja, Roger Gallopin, a VNB ügyvezető igazgatója a Liga képviselőinek még 1956. novemberben értésére adta, hogy noha a menekültek segélyezésének terhére letették, továbbra is teljes mértékben illetékesnek tekintik magukat

²³² Perret–Bugnion, 2009. 34.

²³³ Uo. 35.

²³⁴ Rey-Schyrer, 2007. 714. Lásd még Bugnion, 1995. 232–250. A koreai háborúval kapcsolatos humanitárius fellépés nehézségeiről lásd Forsythe, 2005. 58–59.

47. kép.
A Vöröskereszt
első
szállítmányának
megérkezése
Budapestre, 1956.
(ICRC Archives)

48. kép.
Élelmiszerosztás
a Vöröskereszt
teherautójáról.
Budapest, 1956.
(Fortepan/
Nagy Gyula)

a menekültekre vonatkozó személyi adatok összesítésében és a családi üzenetek közvetítésében.²³⁵

Az ENSZ Közgyűlésének a magyarországi szovjet beavatkozást elítélő határozataira válaszként a Kádár-kormány megtiltotta az ENSZ mindenfajta jelenlétét az ország területén. Ezért a világszervezet kénytelen volt az égisze alatt összegyűjtött segélyek Magyarországra szállítását és szétosztását egy másik szervezetre, nevezetesen az országban már október 29. óta jelen lévő Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságára bízni, amely az egyetlen, Magyar országon működési engedéllyel rendelkező nemzetközi szervezet volt. A Kádár-kormánynak, amelynek az 1956. őszi harci cselekmények pusztításai és az azt

²³⁵ ICRC Archives: Conseil de la Présidence du CICR, procès-verbal de la séance du 22 novembre 1956 (matin), JW/RB, no. 227 (1956. november 22.) 390.

követő elhúzódo általános sztrájk miatt szüksége volt a lakosság humanitárius segélyezésére, szintén csupán a VNB-hez fordulhatott mint semleges közvetítőhöz, hogy politikai felhangoktól mentessé tegye a segélyezést. Az 1956. december 4-én a Bizottság elnöke és az ENSZ főtitkára között megkötött szerződésben a VNB magára vállalta az ENSZ által a magyar lakosság számára gyűjtött segély szétosztását. A megállapodás elismerte a svájci központú szervezet teljes függetlenségét, és kikötötte, hogy a szétosztásnak a Vöröskereszt elvei szerint kell végbemennie kizárólag a VNB mint segélyszervezet által.²³⁶ Az ennek nyomán kibontakozó és 1957 októberéig tartó segélyakció volumenére jellemző, hogy a Bizottság 1957. évi tevékenységéről készített összefoglaló jelentés szerint annak pénzben kifejezett értéke mintegy 80 millió svájci frank volt (ami 2009-es árfolyamon számolva hozzávetőleg 350 millió svájci frank vagy dollár értékének felel meg), ami a Nemzetközi Bizottság 1956-os évre számolt teljes költségvetésének huszonnyolcszorosára rúgott. A szállítmányok főként élelmiszereket, ruházatot, gyógyszereket és kórházi felszereléseket tartalmaztak.²³⁷ Ez a segélyművelet a Perret–Bugnion szerzőpáros szerint a Bizottság egyik legfontosabb humanitárius akciója volt a második világháború vége óta, és a legnagyobb méretű, amelyet a szovjet blokkban végrehajtott.²³⁸

A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága segélyezési döntéseinek meghozatala során kiválóan működő információs rendszerére támaszkodhatott. Ennek fontos összetevőjét alkották a genfi központú nemzetközi szervezetek. A VNB 1956. novemberben meghívást kapott az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága által összehívott genfi koordinációs bizottságba, amely a magyar menekültek ausztriai segélyezését volt hivatva összehangolni. Ez a testület információs fórum volt döntési jogkör nélkül.²³⁹ A VNB képviselői ezen rendszeresen részt vettek, és azokról feljegyzésekben számoltak be. A privilegizált partnernek számító UNHCR-rel számos bizalmas értesülést váltottak. 1956. november 8-án a Főbiztosság illetékese telefonon érdeklődött a Bizottságtól, hogy a Nemzetközi Vöröskereszt mit szándékozik tenni a magyar menekültek ügyében.²⁴⁰ November 12-én a menekültügyi szervezet munkatársának újabb telefonhívása során megosztották értesüléseiket a magyar menekültek auszt-

236 Perret–Bugnion, 2009. 66–67. Lásd még Bugnion, 2012. 7–8. A szerződés szövegét lásd Annual Report, 1956. International Committee of the Red Cross. Geneva, 1957. 21–22. Magyarul és franciául megjelent: Vonèche Cardia, 1998. 169–173.

237 Perret–Bugnion, 2009. 70–71, 78.

238 Uo. 78.

239 ICRC Archives: B AG 234 094-001, Jean-Pierre Maunoir, Division exécutive du CICR à Charles Ammann, envoyé du CICR à Vienne, note no. 1, Genève (1956. november 14.). E genfi koordinációs bizottság tevékenységéről lásd Egy globális humanitárius akció hétköznapjai, 2014.

240 ICRC Archives: B AG 234 065, procès-verbal de téléphone de Raymond Gastambide du Haut Commissariat des Nations Unies pour les Réfugiés à Jean-Pierre Maunoir de la Division exécutive du CICR, JPM/HWr, 234(00-65), Genève (1956. november 8.).

riai és jugoszláviai fogadása kapcsán.²⁴¹ 1957 márciusában a Menekültügyi Főbiztos hivatala bizalmasan átadta információit a Magyarországra visszaérkező menekültek aggasztó sorsáról.²⁴² A két intézmény közti munkakapcsolat szorosságára utal, hogy 1957 májusában az UNHCR illetékese a VNB képviselőjének átadta egy olyan feljegyzés tervezetét, amelyben a Főbiztosság összefoglalta bécsi képviselője számára a magyar menekült gyermekek repatriálásával kapcsolatban követendő alapelveket.²⁴³ A kiskorú menekültek ügyével összefüggésben a Bizottság szintén egy genfi központú nemzetközi szervezet, az ENSZ Európai Hivatala Könyvtárától kért felvilágosítást a magyar családjogi törvény rendelkezéseiről.²⁴⁴ A szervezet tájékozódásának fontos forrását jelentette továbbá a nemzeti vöröskereszt-társaságokkal folytatott levelezés is. Így 1956 novemberében a Belgiumi Vöröskereszt arról tudósított, hogy nagyszámú kérelem fut be hozzájuk: belga családok magyar menekült gyermekeket fogadnának be.²⁴⁵ Végül megemlítendő a VNB-nek a svájci külügyminisztériummal (Département politique fédéral) kialakult bizalmas kapcsolata. 1956. decemberben e forrásból értesült az Írországba befogadott magyar menekültek nehéz helyzetéről is.²⁴⁶

A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága 1956. november 4. után nagy lendülettel kezdte hagyományos segélytevékenységét a magyar menekültek irányában: vagyis a központi adatbank és keresőszolgálat létrehozását, a kiskorú menekültek repatriálásának elősegítését és a családgyesítésről folytatandó tárgyalásokat.

241 ICRC Archives: B AG 234 094-001, procès-verbal de téléphone entre Raymond Gastambide du Haut Commissariat des Nations Unies pour les Réfugiés et Jean-Pierre Maunoir de la Division exécutive du CICR, JPM/HWr, 234(00-65), Genève (1956. november 12.).

242 ICRC Archives: B AG 234 094-001, lettre de Jean-Pierre Maunoir, chef de section, Division exécutive du CICR au Département politique fédéral, JPM/HWr, 234 r (00-65), Genève (1957. március 19.).

243 ICRC Archives: B AG 234 094-008, note de Carmen Totsy Mathez, Division exécutive du CICR à Monsieur le Président, Branch office instruction, Unattached youth and adolescents among Hungarian refugees (UNHCR document), Genève (1957. május 22.).

244 ICRC Archives: B AG 234 094-001, Note de J. Wilhelm pour Monsieur Pictet, Demande de Madame Mathez au sujet des enfants hongrois, Genève (1957. március 2.).

245 ICRC Archives: B AG 234 094-001, Lettre de Dronsart, directeur général de la Croix-Rouge de Belgique à Roger Gallopin, directeur exécutif du CICR, SI/ED/MLG, no. 8308, Bruxelles (1956. november 24.).

246 ICRC Archives: B AG 234 094-001, lettre de Roger Gallopin, directeur exécutif du CICR à Jean Guy de Rham, chef de la Division des Organisations internationales, Département politique fédéral, TM/JWt, 234 (72-65), Genève (1956. december 22.).

KÖZPONTI ADATBANK ÉS KERESŐSZOLGÁLAT

A VNB Elnöki Tanácsának 1956. november 22-i ülésén Roger Gallopin, a szervezet korábbi ausztriai küldötte annak a véleményének adott hangot, hogy a menekültek személyi adatainak gyűjtése tekintetében nagy a rendetlenség Ausztriában: nincs semmilyen érvényes nyilvántartás, noha a menekültek szétszórtan helyezkednek el az ország egész területén. Felvetette, hogy a Hadifoglyok Központi Ügynöksége legyen a menekültek személyi adataival kapcsolatos minden intézkedés központi szerve. Javaslatára az Osztrák Vöröskereszt Társaság elnöke, Hans Lauda 1956. november 28-ra konferenciát hívott össze az adatfelvételben érdekelt szervezetek részvételével.²⁴⁷ A megbeszélésen jelen lévők támogatták a Nemzetközi Bizottság küldötte által a genfi központú adatbank létrehozására vonatkozó terveket.²⁴⁸ A VNB végrehajtó részlege (Division exécutive) kezdeményezésére és az Elnöki Tanács jóváhagyásával, a genfi egyezményekben előírt mintát alapul véve a Hadifoglyok Központi Ügynöksége valóban létrehozta a magyar menekültek központi adatbankját (central card index),²⁴⁹ amelyben a P.10.055 számú nyomtatvány kitöltése révén az egyes menekülteket nyilvántartották.²⁵⁰ Úgy

49. kép.
Magyar menekültek
regisztrálása
az osztrák
befogadóállomáson,
1956. (Fortepan/
Kleyer Éva)

247 ICRC Archives: Conseil de la Présidence du CICR, procès-verbal de la séance du 22 novembre 1956 (matin), JW/RB, no. 227 (1956. november 22.) 391–392.

248 ICRC Archives: B AG 234 094-004, Aide-Mémoire for the United Nations High Commissariat for Refugees, Registration of Hungarian refugees, by the International Committee of the Red Cross, Executive Division, TM/GRo 234(00-65), Genève (1956. december 4.).

249 ICRC Archives: Conseil de la Présidence du CICR, procès-verbal de la séance du 29 novembre 1956, RJW, no. 228 (1956. november 29.) 404.

250 ICRC Archives: B AG 234 094-004, note de Carmen Totsy Mathez, Division exécutive du CICR à Nicolas R. Burckhardt, directeur du Service International de Recherches, note no. 324, TM/BT 234(00-65), Genève (1957. március 26.).

tervezték, hogy az űrlapokat maguk a menekültek töltik ki segítő személyek vagy intézmények közreműködésével.²⁵¹

A projekt megvalósításához számos partner aktív támogatására volt szükség. A Menekültügyi Főbiztossággal és az Európai Migráció Kormányközi Bizottságával nyomban konzultáltak. Mindkét szervezet képviselői nagy meglepéssel nyugtázták a kezdeményezést, és felajánlották a segítségüket. Az UNHCR ausztriai ügyekkel megbízott tárgyalója megemlítette, hogy a Főbiztosság maga is végzi a menekültek regisztrációját, és az adatokat Salzburgban gyűjtik.²⁵² Az ICEM munkatársa pedig beszámolt arról, hogy noha kezdetben felvették a magyar menekültek adatait, később azonban az elszállításra várók tömegének megnövekedésével kénytelenek voltak a menekültek nevét tartalmazó listák készítésére szorítkozni.²⁵³ Az ICEM igazgatója, Gregory Esgate 1956. november 28-án felajánlotta, hogy szervezete átadja a mintegy 30 ezer addig készített (nem a VNB-szabvány szerinti) regisztrációs űrlapot. Továbbá vállalta, hogy azután minden általuk továbbszállítandó magyar menekülttel kitöltetik a Nemzetközi Bizottság regisztrációs űrlapját.²⁵⁴ A VNB az osztrák kormányzati szervek közreműködésére is igényt tartott.²⁵⁵

Az osztrák belügyminisztérium az adatfelvétel megkerülhetetlenül fontos résztvevője volt, hiszen a nemzetközi egyezmények szerint az osztrák hatóságok kötelessége volt a területükre érkező menekültek regisztrációja. Tudomásuk szerint az Ausztriába került magyar menekültek 99%-ának adatait rögzítették. A VNB képviselőivel tárgyaló Oskar Helmer belügyminiszter biztonsági okokra hivatkozva nem engedélyezte, hogy a genfi székhelyű szervezet regisztrációt végezzen a befogadóközpontokban és a táborokban. Az osztrák belügyminisztérium hosszú tárgyalások után mindazonáltal beleegyezett abba, hogy a Nemzetközi Bizottság átvezettesse a minisztériumi regisztráció adatait saját űrlapjaira. Ennek érdekében minisztériumi alkalmazottakból álló tízfős csoport szervezését határozták el, amelyet Bécsben felvett munkatársakkal egészítettek ki. E művelet költségeit (bérek, szociális terhek,

251 ICRC Archives: B AG 234 094-004, lettre de Carmen Totsy Mathez, Division exécutive du CICR à Dr. Hans Haug, secrétaire général de la Croix-Rouge suisse, TM/GRo, 234(00-65), Genève (1956. december 3.).

252 ICRC Archives: B AG 234 094-004, procès-verbal d'entretien avec Kelly, Carmen Totsy Mathez et Edouard Jaquet, établi par Mathez, TM/mjv/GRo, 234(00-65), Genève (1956. november 23.).

253 ICRC Archives: B AG 234 094-004, procès-verbal d'entretien avec Miss Wilson du CIME, Carmen Totsy Mathez, Edouard Jaquet et Pierre Jequier, établi par Mathez, TM/GRo, 234(00-65), Genève (1956. november 24., 9 óra).

254 ICRC Archives: B AG 234 094-004, Message du CICR à la Délégation à Vienne pour M. Pfenninger, TM/GRo 234(00-65), Genève (1956. december 12.).

255 ICRC Archives: B AG 234 094-004, note de Carmen Totsy Mathez, Division exécutive du CICR à Nicolas R. Burckhardt, directeur du Service International de Recherches, note no. 324, TM/BT 234(00-65), Genève (1957. március 26.).

helyiségek bérlése) teljes egészében a VNB viselte.²⁵⁶ A munkát három-négy hónap időtartamra tervezték.²⁵⁷ Mivel a Bizottság illetékesei lassúnak ítélték az adatfelvétel tempóját – 1957. január közepén mintegy 20 ezer menekült adatai szerepeltek csupán az adatbázisban –, a gyorsítás mellett döntöttek: a bécsi csoport létszámának növelését határozták el.²⁵⁸ A magyar menekültek regisztrációjával foglalkozó bécsi VNB-iroda 1957. március közepéig működött.²⁵⁹ A többi szervezet által a menekültek egy részéről készített listákat a Bizottság Központi Ügynöksége Genfben egyéni kartotékokra írta át. Az ausztriai fogadóközpontokban, táborokban, ICEM-irodáknban, a városházákon és plébániatemplomokban egyaránt kifüggesztették az úrlapok kitöltésére felhívó plakátokat.²⁶⁰

Az Osztrák Vöröskereszten kívül a többi befogadó ország nemzeti vöröskereszt-társasága is kivette részét az adatgyűjtésből.²⁶¹ A Nemzetközi Bizottság 1956. november 27-én táviratozta nekik az erre vonatkozó kérelmet,²⁶² majd pozitív visszajelzés²⁶³ után postázta a teendőket tartalmazó részletes levelet is.²⁶⁴ 1957. március végéig a megkeresett 27 társaság közül 26 vállalta a közreműködést: egyedül a brit szervezet nem kapta meg ehhez országa hatóságainak hozzájárulását.²⁶⁵ A Nemzetközi Bizottság képviselőjének, Melchior Borsingernek 1957. márciusi, nagy-britanniai tárgyalásai révén végül annyit sikerült elérnie, hogy a VNB úrlapjait kitöltésre átadhatták a magyar mene-

256 ICRC Archives: B AG 234 094-004, Note de dossier, signé par Carmen Totsy Mathez, TM/Ro, 234(00-65), 272(65), Genève (1956. december 12.).

257 ICRC Archives: B AG 234 094-004, Note de dossier, signé par Carmen Totsy Mathez, TM/GRo, 234(00-65), Genève (1956. december 13.).

258 ICRC Archives: B AG 234 094-001, Note de dossier, Rapatriement des réfugiés hongrois y compris les enfants non accompagnés, TM/BT, 234(00-65), Genève (1957. január 16.).

259 ICRC Archives: B AG 234 094-004, note de Pierre Jequier, Direction de l'Agence du CICR à la Délégation du CICR à Vienne, à l'attention de Mme Neukomm, PJ/br, 4530, 234(00-65), 252(055), Genève (1957. március 12.).

260 ICRC Archives: B AG 234 094-004, Aide-Mémoire for the United Nations High Commissariat for Refugees, Registration of Hungarian refugees, by the International Committee of the Red Cross, Executive Division, TM/GRo 234(00-65), Genève (1956. december 4.).

261 ICRC Archives: B AG 234 094-004, note de Carmen Totsy Mathez, Division exécutive du CICR à Nicolas R. Burckhardt, directeur du Service International de Recherches, note no. 324, TM/BT 234(00-65), Genève (1957. március 26.).

262 ICRC Archives: B AG 234 094-004, télégramme, TM/GRo, intercroixrouge A989, 234 (00-65) Genève (1956. november 27.).

263 Lásd például a Francia Vöröskereszt gyors és készsége válaszat: ICRC Archives: B AG 234 094-004, lettre du Président de la Croix-Rouge française au Président du CICR, Relations Extérieures, RM/YP-2153, 234(00-65), Paris (1956. november 28.).

264 ICRC Archives: B AG 234 094-004, note de Carmen Totsy Mathez, Division exécutive du CICR à Nicolas R. Burckhardt, directeur du Service International de Recherches, note no. 324, TM/BT 234(00-65), Genève (1957. március 26.).

265 ICRC Archives: B AG 234 094-004, note de Carmen Totsy Mathez, Division exécutive du CICR à Nicolas R. Burckhardt, directeur du Service International de Recherches, note no. 324, TM/BT 234(00-65), Genève (1957. március 26.).

külteknek, amennyiben azok ezt önként vállalták.²⁶⁶ A Jugoszláviában lévő magyar menekültek kapcsán Olga Miloševićnek, a Jugoszláv Vöröskereszt főtitkárának a Nemzetközi Bizottsághoz 1957. január 19-i dátummal írt levélből tudjuk, hogy szervezete vállalta minden Jugoszláviába érkező magyar menekült regisztrálását és a velük kapcsolatos keresőszolgálat működtetését. Ennek érdekében elhatározták, hogy központi nyilvántartást hoznak létre a Jugoszláv Vöröskereszt Központi Bizottságában. A munka elvégzéséhez a VNB-től kértek kitöltendő űrlapokat, négy űrlapot számolva meneküldenként, amelyekből egyet Genfbe terveztek küldeni.²⁶⁷

Az adatbank és keresőszolgálat felépítéséhez nélkülözhetetlen volt a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságának munkáját korábban is jellemző diszkrécio és az érintettek biztonságának következetes szem előtt tartása. A menekültek és családjaik biztonsága érdekében a VNB csak a Magyarországon kívüli országokból érkező keresési kérelmeket válaszolta meg. A Magyarországról jövőket a keresett menekültek címére továbbították, és rájuk bízták, hogy válaszolnak-e azokra, mivel a normális postaszolgálat működött.²⁶⁸ 1956 decemberében a magyar külügyminisztérium képviselője nyomatékosan kérte a Bizottság bécsi delegátusát, hogy adják át a magyar menekültek adatait tartalmazó dokumentumokat. A VNB azonban tudatta, hogy ennek a felszólításnak nem tesznek eleget, és nem adják át sem a gyermekekre, sem a felnőttekre vonatkozó listákat, befogadják viszont a Magyarországról jövő egyéni keresési kérelmeket, amelyeket a VNB a megkeresendő gyermekekhez továbbít. A Bizottság a magyar hatóságok értésére adta, hogy támogat ugyan minden hasonló levelezést, de csak a családok között a VNB közvetítésével.²⁶⁹ A Nemzetközi Bizottság az együttműködő nemzeti vöröskereszt-társaságokkal és kormányokkal is tudatta, hogy nem adják ki a keresett menekültek címét azok előzetes beleegyezése nélkül.²⁷⁰ Ezt az eljárást alkalmazták hasonló esetekben korábban is.²⁷¹ Ennek világos kinyilvánítását szükségessé tette a Kádár-

266 ICRC Archives: B AG 234 094-004, note de Carmen Totsy Mathez, Division exécutive du CICR à Nicolas R. Burckhardt, directeur du Service International de Recherches, note no. 324, TM/BT 234(00-65), Genève (1957. március 26.).

267 ICRC Archives: B AG 234 094-004, lettre de Dr. Olga Milosevic, secrétaire général de la Croix-Rouge yougoslave à Herbert G. Beckh, Division exécutive du CICR, copie avec annexe, no. 3598/56-bj/vs, Belgrade (1957. január 19.).

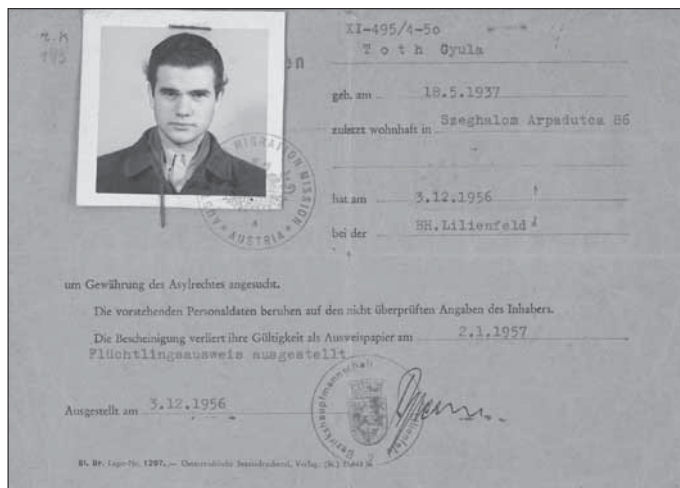
268 ICRC Archives: B AG 234 094-004, note de Carmen Totsy Mathez, Division exécutive du CICR à Nicolas R. Burckhardt, directeur du Service International de Recherches, note no. 324, TM/BT 234(00-65), Genève (1957. március 26.).

269 ICRC Archives: B AG 234 094-001, extrait du procès-verbal de téléphone de William H. Michel et Jean-Pierre Maunoir avec Melchior Borsinger à Vienne, Genève (1956. december 13., 17 óra).

270 Például: ICRC Archives: B AG 234 094-004, lettre de Carmen Totsy Mathez, Division exécutive du CICR à [Gertrude] Dupuis, Service social international, Croix-Rouge italienne, TM/GRo, 234(00-65), Genève (1956. december 3.).

271 ICRC Archives: B AG 234 094-004, note de Carmen Totsy Mathez, Division exécutive du CICR à Nicolas R. Burckhardt, directeur du Service International de Recherches, note no. 324, TM/BT 234(00-65), Genève (1957. március 26.).

50. kép.
Magyar menekült
osztrák hatóságok
által kitöltött
azonosító
kártyája, 1957.
(Museums Victoria)

kormányról a forradalom leverése óta Nyugaton elevenen élő negatív kép. A tömeges magyarországi megtorlások, letartóztatások a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága vezető testületeinek ülésein is szóba kerültek.²⁷² A magyar menekültek adatbankjának védelmére a genfi központban új biztonsági intézkedéseket is életbe léptettek.²⁷³ Ugyancsak a biztonság szempontjának érvényesítését szolgálta, hogy a VNB nem adott ki sajtóközleményt az adatbank és a keresőszolgálat felállításáról, csupán a szervezet folyóirata számolt be a döntésekről, valamint a nemzeti vöröskereszt-társaságokat és a menekültek ügyével foglalkozó önkéntes és kormányzati szervezeteket tájékoztatták közvetlenül.²⁷⁴

1957. március végére a regisztráció Ausztriában gyakorlatilag véget ért. Addig mintegy 110 ezer űrlapot töltöttek ki, és még hozzávetőleg 5000 várt feldolgozásra. Ezeknek a menekülteknek az adatait az osztrák hatóságok rögzítették. Az exodus első, zűrzavaros időszakában Magyarországra visszatérteket és az osztrák–magyar határról azonnal külföldre szállítottakat nem tudták Ausztriában regisztrálni. A Magyarországra később az osztrák hatóságok tudtával hazatértekről sem kapott információt a Nemzetközi Bizottság.²⁷⁵ 1957. március végére a genfi adatbank mintegy 120 ezer tételből állt, ami lehetőséget adott, hogy egyre nagyobb számban válaszolni tudjanak a keresési kérelmekre: ekkoriban napi átlagban 100-120 beadványra tudtak érdemi in-

272 ICRC Archives: Conseil de la Présidence du CICR, procès-verbal de la séance du 1er août 1957 à 9 heures 15, JdP/RRB, no. 258 (1957. augusztus 1.) 785.

273 ICRC Archives: Conseil de la Présidence du CICR, procès-verbal de la séance du 28 mars 1957, JPS/JMM, no. 243 (1957. március 28.) 536.

274 ICRC Archives: B AG 234 094-004, note de Carmen Totsy Mathez, Division exécutive du CICR à Nicolas R. Burckhardt, directeur du Service International de Recherches, note no 324, TM/BT 234(00-65), Genève (1957. március 26.).

275 Uo.

formációt közölni.²⁷⁶ 1958-ra a magyar menekültek keresési ügyei nagyrészt rendeződtek, így jelentősen lecsökkent a Hadifoglyok Központi Ügynöksége Magyar Részlegének (Hungarian Section) tevékenysége. De még így is havi átlagban 500-600 keresési kérelem futott be.²⁷⁷

A családi üzenetek közvetítésében a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága szintén több évtizedes gyakorlattal rendelkezett. 1956. november 13-án a VNB rádiós üzenetszolgálatot létesített, mivel nagyszámú megkeresést kapott olyan menekültektől, akiknek semmilyen hírük nem volt Magyarországon maradt családtagjaikról. A postai kapcsolatok megszakadásának áthidalására a 41,61 méteres rövidhullámon sugárzó Radio Intercroix-Rouge-ban felolvasták azoknak a személyeknek a neveit, akik hírt akartak kapni magyarországi hozzátartozóikról. Azt javasolták ez utóbbiaknak, hogy a Nemzetközi Vöröskereszt üzenetközvetítő úrlapja révén lépjenek kapcsolatba külföldre került szeretteikkel. Magyarországon a Magyar Vöröskeresztől szerezhették be ezeket a nyomtatványokat. A magyar társaságot felkérték, hogy küldje a kitöltött úrlapokat a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságához, hogy azután a genfi szervezet értesítse a kérelmezőket.²⁷⁸ A későbbi tapasztalatok azt mutatták, hogy ez a rádiós közvetítési módszer nem volt hatásos.²⁷⁹ A VNB Műsor-közvetítési Részlege (Broadcasting Section) a szolgáltatás felfüggesztéséig, 1957. január végéig mintegy 27 ezer üzenetet sugárzott Magyarországra a postai összeköttetés szünetelése idején. Ez volt az első alkalom, hogy a Nemzetközi Bizottság a számára kijelölt hullámhosszt felhasználta.²⁸⁰

A kérelmek számának további növekedése nyomán – a rádiós terjesztést kiegészítve – a Hadifoglyok Központi Ügynökségének Magyar Részlege átírta a kérelmeket polgári üzenet (message civil) formanyomtatványokra. A szolgáltatás gyorsítása céljából a VNB küldött ezekből az úrlapokból az egyes érintett nemzeti vöröskereszt-társaságoknak, hogy a kérelmezők közvetlenül kitölthessék azokat.²⁸¹ A Bizottság egy belső feljegyzése szerint a VNB 1957. január 16-ig 4446 Magyarországra továbbítandó levelet és 22 256 civil üzenetet kapott. Mivel egyes leveleket átírtak „message civil” nyomtatványokra, 22 539 üzenetet küldtek Magyarországra 1956. december 14-től rendes postai úton. Addig 690 válaszüzenetet kaptak, és 168 üzenet jött vissza „elköltözött”, „ismeretlen”, „elhunyt”, „pontatlan cím” stb. megjegyzéssel.

276 Uo.

277 Annual Report, 1958, International Committee of the Red Cross. Geneva, 1959. 35.

278 ICRC Archives: B AG 234 094-004, note sur l'action du Comité international de la Croix-Rouge et de l'Agence centrale des prisonniers de guerre en relations avec les événements de Hongrie, RB/HD, 272(65), 234(00-65), Genève (1956. december 5.).

279 ICRC Archives: B AG 234 094-004, Note de dossier, signé par Carmen Totsy Mathez, TM/Ro, 234(00-65), 272(65), Genève (1956. december 12.).

280 Annual Report, 1957, International Committee of the Red Cross. Geneva, 1958. 51, 71–72.

281 ICRC Archives: B AG 234 094-004, note sur l'action du Comité international de la Croix-Rouge et de l'Agence centrale des prisonniers de guerre en relations avec les événements de Hongrie, RB/HD, 272(65), 234(00-65), Genève (1956. december 5.).

A Nemzetközi Bizottság gondosságára utal, hogy tervbe vették ezen üzenetek visszajuttatását a feladókhöz, javasolva nekik, hogy – amennyiben azóta sincs híruk a címzettjükről – töltsenek ki egy keresési nyomtatványt.²⁸² A VNB szükségesnek tartotta, hogy Genfben összpontosítsa a magyar menekültekkel kapcsolatos összes levelezést.²⁸³ A Nemzetközi Bizottság bécsi küldöttségéhez (Hôtel Wandel) számos (1956. december 13-ig több mint ezer) kerülő vagy illegális úton érkező levél jött magyarországi személyektől menekült rokonai számára. Ezek kézbesítésének lehetősége is felmerült.²⁸⁴

RÉSZVÉTEL A MAGYAR MENEKÜLTEK REPATRIÁLÁSÁBAN

Amint fentebb láttuk, a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága hagyományos tevékenységei közé tartozik a hadifoglyok és a menekültek hazasegítése is. A VNB Elnöki Tanácsának jegyzőkönyvéből tudjuk, hogy a magyar kormányzat bécsi követe útján már 1956 novemberében a Nemzetközi Bizottság segítségét kérte a hazatérni szándékozó magyar menekültek repatriálásához. Roger Gallopin, a VNB képviselője óvatos távolságtartással jelezte szervezete készségét, amennyiben a szóban forgó menekültek szabadon kifejezik a hazatérés iránti vágyukat.²⁸⁵ A magyar fél 1957. januárban megismételt kérésére a Bizottság delegátusa közvetlen megbeszéléseket javasolt Bécsben az osztrák és a magyar vöröskereszt-társaság képviselői között, hogy ajánlásokat dolgozzanak ki a két kormány számára. Ez a terv azonban meghiúsult.²⁸⁶ Az osztrák és a magyar hatóságok részleges megállapodásának eredményeként mindazonáltal egy magyar repatriáló bizottság megkezdte tevékenységét Ausztriában.²⁸⁷ A VNB hozzáállását később is az jellemezte, hogy együttműködési hajlandóságát kinyilvánítva, a feladat kényességére tekintettel, igyekezett a háttérben maradni, és a magyar kormányzatra hagyta a kezdeményezést.²⁸⁸ A Bizottság óvatosságát tovább növelték a svájci külügyi adminisztrá-

282 ICRC Archives: B AG 234 094-001, Note de dossier, Rapatriement des réfugiés hongrois y compris les enfants non accompagnés, TM/BT, 234(00-65), Genève (1957. január 16.).

283 ICRC Archives: B AG 234 094-004, Note de dossier, signé par Carmen Totsy Mathez, TM/Ro, 234(00-65), 272(65), Genève (1956. december 12.).

284 ICRC Archives: B AG 234 094-004, Note de dossier, signé par Carmen Totsy Mathez, TM/RGo, 234(00-65), Genève (1956. december 13.).

285 ICRC Archives: Conseil de la Présidence du CICR, procès-verbal de la séance du 22 novembre 1956 (matin), JW/RB, no. 227 (1956. november 22.) 390.

286 ICRC Archives: Conseil de la Présidence du CICR, procès-verbal de la séance du 17 janvier 1957 à 9 h. 15, JdP/, no. 233 (1957. január 17.) 436.

287 Uo. 438–439.

288 ICRC Archives: B AG 234 094-001, lettre de Carmen Totsy Mathez à Ernst Fischer, chef de la délégation du CICR à Budapest, Rapatriement de ressortissants hongrois, TM/AMi, 234 r. (00-65), no. 24, Genève (1957. február 4.).

ciótól és az UNHCR-től a Magyarországra visszatérő menekültekről szóló aggasztó hírek.²⁸⁹

A kísérő nélküli kiskorú magyar menekültek hazatelepítése még bonyolultabb ügynek ígérkezett, mivel esetükben nem csupán szándékaik megítélése okozott nehézséget, kiskorúakról lévén szó, hanem szüleik hollétének és valódi törekvéseinek tisztázása is. A részletesebb dokumentáció érdekében a Bizottság kérte, hogy a kísérő nélküli kiskorúakról külön úrlapokat töltsenek ki. Javasolta továbbá, hogy a nem azonosított kiskorúak esetében érkezésükkor készítsenek róluk fényképet, amelyet küldjenek el a genfi központba, hogy szüleik később szükség esetén felismerhessék őket.²⁹⁰ 1956. december 13-án a Nemzetközi Bizottság és az ENSZ Menekültügyi Főbiztosság illetékesi a hozzájuk forduló osztrák kormány kérésére tárgyaltak, és rögzítették a kiskorúak repatriálásának elveit. Ezek szerint a VNB azon kiskorú menekültek hazatelepítésében kívánt részt venni, akik spontán módon kifejezik hazatérés iránti vágyukat, és a Nemzetközi Bizottság képes meggyőződni arról, hogy a szülők életben vannak, Magyarországon laknak, és szabadon fejtették ki a gyermekük hazatérésére vonatkozó kívánságukat. Ehhez feltételként szabták, hogy a szülők adjanak be a VNB budapesti vagy bécsi küldöttségéhez, vagy a Magyar Vöröskereszthez hivatalos kérvényt minden szükséges igazoló irattal együtt. E kérelem alapján a Nemzetközi Bizottság igyekszik megtalálni a gyermekeket, és tájékoztatja őket arról, hogy a szüleik haza kívánják őket hozatni. A visszatérni nem kívánó gyermekek repatriálásával a VNB nem óhajtott foglalkozni. További alapelveként szerepelt, hogy a Bizottság akkor tekinti a repatriálási kérelmet érvényesnek, ha az a szülői hatalmat gyakorló személyektől származik (a magyar és a svájci jogban is ez mindkét szülőre együttesen vonatkozik). A Nemzetközi Bizottság végül újra kinyilvánította, hogy nem fogja átadni a magyar hatóságoknak a menekültek neveit és címeit tartalmazó listákat, illetve a menekültektől származó személyes információkat.²⁹¹ Súlyos problémát jelentett, hogy míg a VNB támaszkodhatott az osztrák hatóságokra a hazatérésre jelentkezők szabad akaratának megállapítása érdekében, addig a szülők akaratának tisztázására irányuló magyarországi lépések során – éppen a vészterhes belső helyzet miatt – nagyon szüksé-

289 ICRC Archives: B AG 234 094-001, lettre de Jean-Pierre Maunoir, chef de section, Division exécutive du CICR au Département politique fédéral, JPM/HWR, 234 r (00-65), Genève (1957. március 19.).

290 ICRC Archives: B AG 234 094-004, lettre de Carmen Totsy Mathez, Division exécutive du CICR à [Gertrude] Dupuis, Service social international, Croix-Rouge italienne, MT/RRB, 234(00-65), Genève (1956. november 30.). Valamint: ICRC Archives: B AG 234 094-004, lettre de Carmen Totsy Mathez, Division exécutive du CICR à Dr. Hans Haug, secrétaire général de la Croix-Rouge suisse, TM/GRo, 234(00-65), Genève (1956. december 3.). Az Ausztriába család nélkül került kiskorú magyar menekültekről lásd Murber, 2002b.

291 ICRC Archives: B AG 234 094-001, Note de dossier, Rapatriement des enfants hongrois réfugiés en Auriche, signé par Carmen Totsy Mathez, TM/GRo, 234(00-65), Genève (1956. december 14.).

gesnek tűnt a Bizottság közvetlen részvétele.²⁹² Fontos kérdésként merült fel, hogyan ismerhető meg a szülők „szabadon kifejezett” akarata az ő veszélyeztetésük nélkül.²⁹³ Az osztrák hatóságok 1957. január végén kérték a VNB-t, tudakolja meg, hogy mintegy nyolcvan, Ausztriában lévő, kísérő nélküli magyar menekült gyermek szülei valóban Magyarországon élnek-e. Az osztrák hatóságok ugyanis azt tervezték, hogy ha megtalálják e szülőket, a gyermekeket átadják a magyar hatóságoknak.²⁹⁴ Érdekes adalék, hogy az ENSZ Menekült Alap 1957. január 30-i ülésén részt vevő magyar képviselő beszédében szintén a „Nemzetközi Vöröskeresztet” kérte fel, hogy állapítsa meg a menekült gyermekek szüleinek hollétét és szándékait.²⁹⁵

REPATRIÁLÁS ÉS/VAGY CSALÁDEGYESÍTÉS?

A magyar hatóságoknak a kiskorú menekültek hazatelepítésével és a Magyarországon maradt családtagok, főként feleségek és gyermekek legális kivándorlásának engedélyezésével, vagyis a családgyesítéssel kapcsolatos politikájáról készült már részletes tanulmány.²⁹⁶ Az alábbiakban a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságának az ügyben játszott szerepét vesszük nagytitka alá. A VNB és a Magyar Vöröskereszt Társaságot is felhasználó magyar kormányzat közti kapcsolat a vizsgált időszakban két szakaszra osztható: az 1957. februártól decemberig tartó első időszakban a közvetlen tárgyalások, míg az 1958. januártól novemberig tartó második periódusban a két fél közti levelezés volt a meghatározó kommunikációs forma. A megoldandó alapkérdés azonban változatlan maradt: tárgyalható-e egy szinten, egymással kapcsolatba hozva a repatriálás és a családgyesítés? Lássuk először a magyar kormányzat kiinduló álláspontját!

1957. február 15-én a magyar külügy-, belügy- és igazságügyi minisztérium képviselői értekezletet tartottak a kiskorúak repatriálásával kapcsolatos magyar álláspont kialakítása céljából. Úgy döntöttek, hogy nem járulnak hozzá, hogy a VNB vizsgálatokat végezzen Magyarországon az itt élő szülőkre vonatkozóan és a magyar hatóságok megállapításait ellenőrizze. Állásfoglalásuk szerint elvileg nem zárkoznak el az elől, hogy a magyar állampolgárságú kiskorúak külföldre távozott szüleit kövessék, de az osztrák hatóságokat nem ismerik el illetékesnek arra, hogy magyar állampolgárok képviselőiben

292 ICRC Archives: B AG 234 094-001, procès-verbal de téléphone entre Roger Gallopin à Vienne et Jean-Pierre Maunoir, Genève, (JPM)RRB, 234(00-65) (1957. január 11., 17.45).

293 ICRC Archives: Comité international de la Croix-Rouge, procès-verbal de la séance plénière du 7 février 1957 à 14 heures 30, JPS/JMM, no. 2/1957 (1957. február 7.) 15–16.

294 ICRC Archives: B AG 234 094-001, Extrait du rapport du sous-comité de la 4ème session du Comité exécutif de l'UNREF. Art. 92 – Déclaration autrichienne (1957. január 23–28.).

295 ICRC Archives: B AG 234 094-001, Note à Monsieur Gallopin, signé par Carmen Totsy Mathez [Division exécutive], Genève (1957. január 30.).

296 Kecskés D., 2017.

járjanak el, és – ahogyan ezt számtalan alkalommal kifejtették – „a kiutazás engedélyezése kizárólag a magyar hatóságok mérlegelési körébe tartozik, amelyek a kiskorú érdekét tartják szem előtt”. Igyekeztek állásfoglalásukat jogilag is megalapozni: „Nem lehet egy nevezőre hozni a Magyarországon maradt szülő igényét a gyermekéhez azzal az igénnyel, amit a külföldre távozott, gyermeket elhagyó szülő támaszt gyermeke iránt. A magyar családjogi törvény 92. §-a szerint megszűnik a szülői felügyelet, ha a szülő ismeretlen helyen távol van vagy tényleg akadályozva van és a szülői felügyeletet a bíróság is megszüntetheti a kötelességét elhanyagoló szülővel szemben. Ha a gyermek hagyja el a szüleit, ezzel a szülői felügyelet nem szűnik meg. E szerint a Magyarországon maradt szülő igénye jogos a gyermekéhez, viszont a külföldre távozott, gyermekeit elhagyó szülőé jogtalan – ami azonban nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy adott esetben a magyar hatóságok ne járuljanak hozzá az itt maradt gyermek kiutazásához”, szögezte le a tárcaközi értekezlet tárgyalásait összefoglaló feljegyzés.²⁹⁷

A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságát számos menekült kereste meg családegyesítésének előmozdítása ügyében.²⁹⁸ Léopold Boissier elnök 1957. februári bécsi és budapesti látogatása során a tárgyalások egyik fő témája szintén a családegyesítés, illetve a repatriálás volt. Boissier a Bizottság 1957. március 7-i ülésén hangsúlyozta, hogy e nemzetközi kérdésben minden érintett fél – a magyar és az osztrák kormány, az UNHCR és a Jugoszláv Vöröskereszt egyaránt – a VNB-től várja a megoldást.²⁹⁹ A Bizottság vezető testületei-

51. kép.
Léopold Boissier,
a Vöröskereszt
Nemzetközi
Bizottságának
elnöke nélkülözö
lakosok között.
Budapest,
1957. február.
(ICRC Archives)

297 MNL OL XIX-J-1-j, TÜK Vegyes, 1945–1964, 314. doboz, 2. egység. Feljegyzés a disszidált kiskorúak hazatelepítésének kérdésében tartott értekezletről, 00200/2, Budapest (1957. február 15.).

298 ICRC Archives: B AG 234 094-001, Note de dossier, Rapatriement des réfugiés hongrois y compris les enfants non accompagnés, TM/BT, 234(00-65), Genève (1957. január 16.).

299 ICRC Archives: Comité international de la Croix-Rouge, procès-verbal de la séance plénière du 7 mars 1957 à 14 heures 30, JPS/JMM, no. 3/1957 (1957. március 7.) 22.

52. kép.
Léopold Boissier
magyar vezetőkkal
tárgyal.
Budapest,
1957. február.
(ICRC Archives)

ben újra és újra hangsúlyozzák az óvatosság fontosságát. Az Elnöki Tanács február 28-i értekezletén,³⁰⁰ majd a Bizottság teljes ülésén (1957. március 7.) megfigyelhető hosszas tanakodás jól kifejezte a szervezet habozását az ügygel kapcsolatban. A VNB mindazonáltal megkísérelte a lehetetlennek tűnő küldetést, újabb és újabb megoldási javaslatokat igyekezett kidolgozni, és az egyre merevebb álláspontot képviselő magyar tárgyalópartnereket jobb belátásra bírni. Ennek elősegítése céljából Boissier javaslatára 1957. március közepén széles felhatalmazással rendelkező küldött indult Ausztriába, majd Jugoszláviába, s végül Magyarországra, hogy a függő kérdéseket helyben megvitatva mindenki számára elfogadható válaszokat javasoljon. Arthur Guillermet-t, egykori igazságügyi és rendészeti minisztert bízták meg a feladattal.³⁰¹ A csaknem egy hónapig tartó tárgyaló körút azonban – a Bizottság április 4-én tartott teljes ülésének megállapítása szerint – eredménytelennek bizonyult.³⁰² Noha az osztrák hatóságok kevésbé tűntek kategorikusnak, és a jugoszlávok a Magyarországgal kötött jogsegélyegyezmény alapján a magyar törvényeket tekintették irányadónak a menekültek Magyarországon maradt családtagjainak kivándorlása kapcsán, továbbá elfogadták a kiskorúak repatriálásához a szülői kérelmek hitelességét is, a magyar tárgyalók továbbra is hajthatatlanak bizonyultak. A Nemzetközi Bizottságtól azt várták el, hogy a magyar

300 ICRC Archives: Conseil de la Présidence du CICR, procès-verbal de la séance du 28 février 1957 à 9 h. 15, no. 239 (1957. február 28.) 492–493.

301 ICRC Archives: Comité international de la Croix-Rouge, procès-verbal de la séance plénière du 7 mars 1957 à 14 heures 30, JPS/JMM, no. 3/1957 (1957. március 7.) 22.

302 ICRC Archives: Comité international de la Croix-Rouge, procès-verbal de la séance plénière du 4 avril 1957 à 14 heures 30, JRW/HD, no. 4/1957 (1957. április 4.) 44.

hivatalos álláspont helyességéről meggyőzzék a befogadó nyugati országok hatóságait, és adják át a menekültek személyi adatait tartalmazó listákat. Bár Guillermet kivételes és gyorsított eljárást javasolt Magyarországon maradt családtagok mielőbbi kivándorlása érdekében, Genfben kapott instrukcióinak megfelelően nem kötötte össze a családegyesítést a repatriálással, nem beszélt kölcsönösségről, inkább a két kérdés humanitárius aspektusára helyezte a hangsúlyt. A magyar tárgyalópartner azonban kitarított a repatriálást fontosabbnak ítéelő álláspontja mellett. A tárgyalókörút csak megerősítette a VNB vezetőinek kétségeit,³⁰³ akik azt is világosan látták, hogy a Magyar Vöröskereszt viszonylagos autonómiáját elvesztve egyre inkább a kormány befolyása alá kerül.³⁰⁴ A Nemzetközi Bizottság azonban továbbra is a kezdeményezés mellett döntött.

1957 áprilisában Guillermet-t újra Magyarországra küldték. Indulásakor kapott utasításában az elnök azt ajánlotta, hogy ne kötelezze el a VNB-t a családegyesítés ügyében, s ezáltal ne tegye esetleg kockára a szervezet által a szovjet blokkban ekkoriban élvezett viszonylagos toleranciát.³⁰⁵ A Bizottságnak a magyar kormányhoz beterveztett javaslata a repatriálás kontra családegyesítés ügyében két alapfeltételen nyugodott: egyfelől a műveletek kölcsönösségét (a család fő tartózkodási helye szerint), másfelől azok egyéni és önkéntes jellegét hangsúlyozták, valamint azt, hogy a VNB-nek lehetőséget kell adni a feltételek ellenőrzésére.³⁰⁶ A magyar kormány 1957. május 8-i válaszlevele azonban teljes mértékben visszautasította a Bizottság által javasolt elveket. Továbbra is a repatriálásnak adtak elsőbbséget a családegyesítéssel szemben, és nem egyeztek bele abba sem, hogy a szülői kérelmeket ellenőrizze a Nemzetközi Bizottság.³⁰⁷ A VNB ennek hatására úgy döntött, hogy nagyon udvarias levélben jelzi a magyar kormánynak, kivonja magát a repatriálással kapcsolatos tárgyalásokból, és az érintett országok diplomáciai szerveire hagyja a megoldás további keresését. Boissier elnök kudarcnak ítélte a történeteket. Ugyanakkor hangsúlyozta, hogy a siker reménye eleve rendkívül csekély volt. Csupán azt tartotta pozitívumnak, hogy a magyar kormánnyal való kapcsolat továbbra is „nagyon udvarias” maradt.³⁰⁸ Az erőfeszítések felfüggesz-

303 ICRC Archives: Conseil de la Présidence du CICR, procès-verbal de la séance du 18 avril 1957 à 9 h. 15, JRW/HD, no. 245 (1957. április 18.), az ezt követő dokumentum: Rapport de Monsieur A. Guillermet, délégué spécial du CICR, Action en vue du regroupement des familles hongroises dispersées, SP 118, Genève (1957. április 17.) 567–577.

304 ICRC Archives: Comité international de la Croix-Rouge, procès-verbal de la séance plénière du 4 avril 1957 à 14 heures 30, JRW/HD, no. 4/1957 (1957. április 4.) 44.

305 ICRC Archives: Conseil de la Présidence du CICR, procès-verbal de la séance du 25 avril 1957, JRW/MH, no. 246 (1957. április 25.) 596.

306 ICRC Archives: Comité international de la Croix-Rouge, procès-verbal de la séance plénière du 2 mai 1957 à 15 heures, JdP/RB, no. 5/1957 (1957. május 2.) 54–55.

307 ICRC Archives: Conseil de la Présidence du CICR, procès-verbal de la séance du 16 mai 1957 à 9 h. 15, JW/ no. 248 (1957. május 16.) 627–628.

308 ICRC Archives: Comité international de la Croix-Rouge, procès-verbal de la séance plénière du 6 juin 1957 à 14 heures 30, JW/RRB, no. 6/1957 (1957. június 6.) 73.

téséhez bizonyára annak felismerése is hozzájárult, hogy a repatriálás-családegyesítés ügyében a Bizottság nemzetközi mozgástere erősen beszűkült, ahogyan ezt a bécsi VNB-delegációhoz tartozó Melchior Borsinger budapesti és bécsi tárgyalásai is világosan jelezték. Míg Szarka Károly külügyminiszter-helyettes értetlenségét fejezte ki, hogy a Nemzetközi Bizottság miért helyezi a gyermekek repatriálásának és a családegyesítésnek az ügyét egy szintre, addig Hans Reichmann osztrák követ értésére adta, hogy az osztrákok „erősen remélik”, hogy a VNB nem fog úgy visszavonulni az ügytől, hogy nem éri el a repatriálás és a családegyesítés elvének kölcsönösségét.³⁰⁹

1957 nyarán a Magyar Vöröskereszt – a magyar kormányzat ösztönzésére – újra kezdeményezőként lépett föl. Kérte, hogy a szervezet számára a VNB által félretett pénzalapból finanszírozhassák a repatriáló gyermekek utazási költségeit, a Magyarországon belüli utazást is beleértve. A Nemzetközi Bizottság nem zárkózott el ennek teljesítésétől, amennyiben a magyar fél elfogadja, hogy azt a családegyesítéssel kiutazó gyermekek útiköltségére is fel lehessen használni.³¹⁰ A repatriálás és családegyesítés megoldhatatlannak tűnő kérdéskörének megvitatására a VNB Genfben tartandó konferenciát javasolt a Magyar Vöröskereszt és a befogadó országok vöröskereszt-társaságainak részvételével.³¹¹ Erre azonban a magyar tárgyalók kezdeti nyitottsága és a tárgyalási fordulók ellenére végül nem került sor, mivel a befogadó országok Vöröskereszt szervezetei – a Vöröskereszt XIX. Nemzetközi Konferenciája 20. határozatának megfelelően – nem voltak hajlandók különválasztva foglalkozni a repatriálással és a családegyesítéssel. 1958. január végén írt levelében a VNB végül az általános megoldást kereső konferencia helyett az egyes konkrét esetekben való kétoldalú megállapodásokat javasolta az érdekelt kormányok és vöröskereszt-társaságok számára.³¹² Ennek elősegítésére a Bizottság újra felajánlotta, hogy közvetít a konfliktusban álló felek között.³¹³ A VNB, noha a magyar fél kérésére a befogadó országok illetékeseivel nagyszabású

309 ICRC Archives: Conseil de la Présidence du CICR, procès-verbal de la séance du 23 mai 1957 à 9 h. 15, JdP/RRB no. 249 (1957. május 23.) 648–649.

310 ICRC Archives: Conseil de la Présidence du CICR, procès-verbal de la séance du 18 juillet 1957 à 9 h. 15, JW/GH, no. 256 (1957. július 18.) 761.

311 ICRC Archives: Conseil de la Présidence du CICR, procès-verbal de la séance du 1er août 1957 à 9 heures 15, JdP/RRB, no. 258 (1957. augusztus 1.) 785–786.

312 MNL OL P.2130, Magyar Vöröskereszt, Országos Központ, 1922–1999, 23. doboz, 8. tétel, Külügyi Osztály, Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága, CICR, 1958, 101/042. Lettre de Roger Gallopin, directeur exécutif du CICR à József Kárpáti, secrétaire général de la Croix-Rouge hongroise, Genève (1958. január 27.). Lásd még Nineteenth International Conference of the Red Cross, 1958. 155. Resolution XX. Reunion of dispersed families. Idézi: Bugnion, 2009. 704.

313 MNL OL P.2130, Magyar Vöröskereszt, Országos Központ, 1922–1999, 23. doboz, 8. tétel, Külügyi Osztály, Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága, CICR, 1958, 101/042. Feljegyzés a Nemzetközi Vöröskereszt Bizottság küldötteivel, Fischer és Redli urakkal folytatott megbeszélésről, 4/101/10-1/958 (1958. január 31.).

levelezésbe kezdett,³¹⁴ a magyar menekült gyermekek repatriálását és az emigrációban élő szülők gyermekeinek kivándorlását nem tudta és nem is tudhatta érdemben előmozdítani.

A családgyejesítés, repatriálás, keresőszolgálat a Magyar Vöröskereszt Külügyi Osztályának egyik súlyponti tevékenysége volt, mely ügyek intézésében a magyar kormányzat az MVK-nak aktív szerepet szánt.³¹⁵ A külügyi osztály jelentése szerint 1958-ban mintegy kétezer „elszökött fiatal” kérelmét intézték, akik közül 220 tért haza. 2068 kivándorlási kérelem érkezett a Magyar Vöröskereszthez, amelyek között voltak egyes befogadó országok vöröskereszt társaságainak kérelmei és egyéni beadványok egyaránt. Az MVK-nak a kádári hatalmi rendszer döntéshozatalában játszott szerepének jelentőségét jól jellemzi, hogy „gondos környezettanulmány után” csupán 49 esetben kérte a magyar szervezet a Belügyminisztérium Útlevelesztályának közreműködését, amiből 15 esetben engedélyezték a kiutazást...³¹⁶

A SIKER MEGÍTÉLÉSE: VÁLTOZÓ NEMZETKÖZI KÖRNYEZET ÉS AZ ELVEK ÁLLANDÓSÁGA

A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságának az 1956-os magyar menekültekkel kapcsolatos tevékenységére a nemzetközi kontextus, vagyis a nyugati és a szovjet blokk közti hidegháborús szembenállás és az 1953-tól kibontakozó nemzetközi enyhülés, valamint a vöröskereszt mozgalom kinyilvánított elvei egyaránt hatással voltak. Fellépésének sikerességét e tényezők együttes figyelembevételével célszerű értékelni.

A VNB vezető testületei jegyzőkönyveinek tanúsága szerint tisztában voltak a hidegháború hatásával a Magyar Vöröskereszttel fenntartott viszony kapcsán. A kádári Magyarországról élő negatív képre jellemző Boissier elnök 1957. október 3-án, a Bizottság plenáris ülésén mondott megjegyzése a magyar hatóságok által javasolt gyermekváros-építési program kapcsán: „a jelenlegi magyarországi légkörben nehéz elképzelni olyan Pestalozzi-falvakat, amelyek nem a politikai propaganda központjai; értesüléseink szerint a hazatért gyermekeket átnevelő táborokba küldték.”³¹⁷ Az 1956. november és 1957.

314 MNL OL P.2130, Magyar Vöröskereszt, Országos Központ, 1922–1999, 23. doboz, 8. tétel, Külügyi Osztály, Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága, CICR, 1958, 101/042. Roger Gallopin, ügyvezető igazgató levele André François-Poncet-nek, a Francia Vöröskereszt elnökének (másolatban, magyar fordításban), Genf (1958. szeptember 1.).

315 MNL OL P.2130, Magyar Vöröskereszt, Országos Központ, 1922–1999, 7. doboz, 5. tétel, Országos Vezetőség, Ülésjegyzőkönyvek, 1957–1967. Jegyzőkönyv felvéve az 1957. augusztus 23-án tartott Országos Vezetőségi Értekezletről.

316 MNL OL P.2130, Magyar Vöröskereszt, Országos Központ, 1922–1999, 17. doboz, 2. tétel, Jelentések külföldi kapcsolatokról, 1958–1990. Jelentés a Külügyi Osztály 1958-ban végzett munkájáról.

317 ICRC Archives: Comité international de la Croix-Rouge, procès-verbal de la séance plénière du 3 octobre 1957, JW/, no. 10/1957 (1957. október 3.) 178.

május között a Magyar Vöröskereszt élén álló, Killner György vezette ötagú professzori kollégiummal viszont kiváló munkakapcsolat alakult ki. Boissier szerint ez volt „az egyetlen megmaradt nem kommunista szervezet az országban”.³¹⁸ A magyar hatóságok azonban a vezetést leváltva a párt utasításait követő politikai „tömegszervezetté” alakították a sikeres humanitárius tevékenységet folytató intézményt.³¹⁹ Ahogy Kárpáti József főtitkár 1957. június 25-én az Országos Vezetőség ülésén mondott beszédében kifejtette: „Az elmúlt hónapokban a Vöröskeresztben dolgozó kommunisták erőfeszítései többi között arra irányultak, hogy leleplezzék az úgynevezett ‘politikamentesség’ álarca alatt folytatott kártevést, visszaszerezzék a Vöröskereszt tömegszervezet jellegét, hogy népi demokratikus rendszerünk szolgálatában betölthesse hagyományos hivatását.”³²⁰ A magyar kormányzat képviselői a hidegháború szemüvegén át nagy gyanakvással szemlélték a Nemzetközi Bizottság magyarországi munkáját. Belső dokumentumokban azzal vádolták, hogy a forradalom idején folytatott segélyezés során fegyvereket is szállított,³²¹ és a nyugati politikai propaganda eszköze.³²² A magyar titkosszolgálat 1957. februárban objektumdossziét nyitott „a Nemzetközi Vöröskereszt (IKRK) által Magyarországra küldött kapitalista állampolgárok ellenőrzése során keletkezett anyagok gyűjtése céljából”.³²³ A VNB küldötteinek magyar-

318 NARA: RG 469 Records of the U.S. Foreign Assistance Agencies, 1948–1961. Office of the Director. Subject Files Relating Primarily to Hungarian Refugees, 1956–1961. Hungarian Refugee Relief Program Excess Property to Loose – Unfiled Papers, Box 2, ARC ID 3000028, Entry P216. Dossier: Hungarian Refugee Relief ICRC (Hungary). Telegram from the US Representation for International Organization, Geneva to Secretary of State, Washington, Hungarian relief, n° 915 (1957. március 22.).

319 Péteri István, az MSZMP Adminisztratív Osztályának vezetőhelyettese 1958. április 8-án az MVK Országos Vezetősége párttagjai számára ismerteti a Magyar Vöröskeresztre vonatkozó párthatározatot: „Az [MSZMP] KB Titkárság határozata leszögezi, hogy a Vöröskereszt tömegszervezet, amelyet a párt irányít.” Ami „[a]zt jelenti, hogy a Vöröskereszt politikai szervezetté lett, nem karitatív intézmény, nem jótékonyági egyesület, hanem olyan politikai szervezet, amely sajátos eszközeivel neveli tagjait a proletár internacionalizmusra, szocialista humanizmusra, mozgósítja tagjait a béke védelmére, a szocialista társadalom egészségügyi kultúrájáért folytatott harcra”. MNL OL P.2130, Magyar Vöröskereszt, Országos Központ, 1922–1999, 7. doboz, 5. tétel, Országos Vezetőség, Ülésjegyzőkönyvek, 1957–1967. Jegyzőkönyv 1958. április 8-án az országos vezetőségi tagok kommunistái részére megtartott értekezletről, szigorúan bizalmas (1958. április 8.).

320 MNL OL P.2130, Magyar Vöröskereszt, Országos Központ, 1922–1999, 7. doboz, 5. tétel, Országos Vezetőség, Ülésjegyzőkönyvek, 1957–1967. Jegyzőkönyv felvéve az 1957. június 25-én megtartott Országos Vezetőségválasztó Értekezletről, 4. sz. melléklet, Kárpáti elvtárs hozzászólása (1957. június 25.).

321 MNL OL P.2130, Magyar Vöröskereszt, Országos Központ, 1922–1999, 7. doboz, 5. tétel, Országos Vezetőség, Ülésjegyzőkönyvek, 1957–1967. Jegyzőkönyv felvéve az 1957. június 25-én megtartott Országos Vezetőségválasztó Értekezletről (1957. június 25.).

322 MNL OL P.2130, Magyar Vöröskereszt, Országos Központ, 1922–1999, 7. doboz, 5. tétel, Országos Vezetőség, Ülésjegyzőkönyvek, 1957–1967. Jegyzőkönyv felvéve az 1957. augusztus 23-án tartott Országos Vezetőségi Értekezletről.

323 ÁBTLL 3.1.5. O-13400. Nemzetközi Vöröskereszt.

országi látogatásai idejére szükségesnek tekintették, hogy „operatív tervet” készítsenek „a beutazó személy ellenőrzésére”, hiszen „Az a segítőkészség, amely Ernst Fischer [VNB küldött] részéről megnyilvánul – nem az önzetlen emberi megnyilvánulás. Rajta keresztül [...] a nyugati hírszerző szervek akarnek behatolni hazánkba. Így ismét alkalmuk lenne, hogy közvetlenül irányítsák embereiket, vagy szervezzenek nekik megfelelő személyeket hírszerző munkára.”³²⁴

Ugyanakkor amerikai külügyi dokumentumokból tudjuk, hogy a Vörös-kereszt Nemzetközi Bizottsága számtalanszor kinyilvánított semlegessége, pártatlansága ellenére kiváló, rendszeres és bizalmas kapcsolatot ápol a nagy nemzetközi befolyással és óriási gazdasági erőforrásokkal rendelkező amerikai külügyi adminisztrációval, főként az USA bécsi nagykövetségén, budapesti követségén, valamint genfi állandó képviselőtén keresztül. De a VNB küldöttjei időről időre a washingtoni külügyminisztériumba is ellátogattak.³²⁵ 1956. december 28-án a bécsi amerikai nagykövetség Washingtonba küldött egy 11 oldalas jelentést, amelyet a genfi központ tudtával a VNB bécsi vezető delegátusától „mint magánembertől” kaptak, „hogy a magyarországi helyzetről háttéranyaggal szolgáljanak az Egyesült Államok tisztviselőinek”. A jelentés eredetileg a Nemzetközi Bizottság tájékoztatására készült.³²⁶ 1957. január 5-én Roger Gallopin ügyvezető igazgató szintén „magánemberként” a bécsi amerikai nagykövetségnek átadta a VNB ENSZ-nek küldött feljegyzését a magyarországi általános sürgősségi segélyezés szükségleteiről.³²⁷ 1957. január 5-én Georg Rutishauser, a Bizottság bécsi fődlegáltja bizalmasan tájékoztatta az amerikai nagykövetséget, hogy Philippe de Seynes, a magyar segélyezés ügyével megbízott ENSZ-főtítkárhelyettes Budapesten a magyar

324 ÁBTL 3.1.5. O-13399 Magyar Vöröskereszt. Belügyminisztérium, II/2.f. alosztály, szigorúan titkos jelentés, aláírás: Kajtár László ny.fhdgy (1958. február 27.).

325 NARA: RG 469 Records of the U.S. Foreign Assistance Agencies, 1948–1961. Office of the Director. Subject Files Relating Primarily to Hungarian Refugees, 1956–1961. Hungarian Refugee Relief Program Excess Property to Loose - Unfiled Papers, Box 2, ARC ID 3000028, Entry P216. Dossier: Hungarian Refugee Relief ICRC (Hungary). Telegram from Franklin C. Gowen, consul general and U.S. representative to international organizations, Geneva to Secretary of State, Washington, n° 721, official use only, priority (1957. január 23.).

326 NARA: RG 469 Records of the U.S. Foreign Assistance Agencies, 1948–1961. Office of the Director. Subject Files Relating Primarily to Hungarian Refugees, 1956–1961. Hungarian Refugee Relief Program Excess Property to Loose – Unfiled Papers, Box 2, ARC ID 3000028, Entry P216. Dossier: Hungarian Refugee Relief ICRC (Hungary). Airgram from Llewellyn E. Thompson, US ambassador in Vienna to Department of State (International Cooperation Administration), Washington, subject: Internal Report of the International Committee of the Red Cross, TOICA A-154, official use only (1956. december 28.).

327 NARA: RG 469 Records of the U.S. Foreign Assistance Agencies, 1948–1961. Office of the Director. Subject Files Relating Primarily to Hungarian Refugees, 1956–1961. Hungarian Refugee Relief Program Excess Property to Loose – Unfiled Papers, Box 2, ARC ID 3000028, Entry P216. Dossier: Hungarian Refugee Relief ICRC (Hungary). Telegram from Edward T. Wailes, US minister in Budapest to Secretary of State, Washington, n° 575, official use only (1957. január 21.).

53. kép. Roger Gallopin tárgyalása Budapesten, 1957. január. (ICRC Archives)

kormány képviselőivel tárgyal.³²⁸ Két nappal később pedig arról informálták a bécsi amerikai diplomatákat, hogy a FAO vizsgálja vetőmag kölcsönzését Magyarországnak 1957-re.³²⁹ A VNB képviselői a Magyar Vöröskereszttel Bécsben folytatott tárgyalásokról is beszámoltak az amerikai diplomáciai képviselőnek,³³⁰ sőt később – „informális és teljesen bizalmas alapon” – a magyar kormány megbízottaival való megbeszélések jegyzőkönyvét is átadták.³³¹ Ernst Fischer, a VNB magyarországi missziójának vezetője a budapesti ameri-

328 NARA: RG 469 Records of the U.S. Foreign Assistance Agencies, 1948–1961. Office of the Director. Subject Files Relating Primarily to Hungarian Refugees, 1956–1961. Hungarian Refugee Relief Program Excess Property to Loose – Unfiled Papers, Box 2, ARC ID 3000028, Entry P216. Dossier: Hungarian Refugee Relief ICRC (Hungary). Cablegram from Llewellyn E. Thompson, US ambassador in Vienna to Department of State (International Cooperation Administration), Washington, subject: Hungarian relief: ICRC, UN Representatives in Budapest, TOICA 208, confidential, priority (1957. január 5.).

329 NARA: RG 469 Records of the U.S. Foreign Assistance Agencies, 1948–1961. Office of the Director. Subject Files Relating Primarily to Hungarian Refugees, 1956–1961. Hungarian Refugee Relief Program Excess Property to Loose – Unfiled Papers, Box 2, ARC ID 3000028, Entry P216. Dossier: Hungarian Refugee Relief ICRC (Hungary). Cablegram from Llewellyn E. Thompson, US ambassador in Vienna to Department of State (International Cooperation Administration), Washington, subject: Hungarian Peoples' Relief, TOICA 216, official use only (1957. január 7.).

330 NARA: RG 469 Records of the U.S. Foreign Assistance Agencies, 1948–1961. Office of the Director. Subject Files Relating Primarily to Hungarian Refugees, 1956–1961. Hungarian Refugee Relief Program Excess Property to Loose – Unfiled Papers, Box 2, ARC ID 3000028, Entry P216. Dossier: Hungarian Refugee Relief ICRC (Hungary). Cablegram from Llewellyn E. Thompson, US ambassador in Vienna to Department of State (International Cooperation Administration), Washington, TOICA 227, confidential (1957. január 14.).

331 NARA: RG 469 Records of the U.S. Foreign Assistance Agencies, 1948–1961. Office of the Director. Subject Files Relating Primarily to Hungarian Refugees, 1956–1961. Hungarian Refugee Relief Program Excess Property to Loose – Unfiled Papers, Box 2, ARC ID 3000028, Entry P216. Dossier: Hungarian Refugee Relief ICRC (Hungary). Airgram from Llewellyn E. Thompson, US ambassador in Vienna to Department of State (International Cooperation Administration), Washington, subject: Hungarian Peoples Relief: ICRC, TOICA A-216, confidential (1957. március 22.).

kai követséggel részletesen megbeszélte a magyarországi segélyezés ügyét, és beszámolt a Magyar Vöröskereszt helyzetéről is.³³² Az amerikai külügyminisztérium rendszeresen kikérte és nagy súllyal figyelembe vette a Nemzetközi Bizottság véleményét a magyarországi segélyezés ügyeiben.³³³

Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága és a magyar kormányzat, s ennek alárendeltségében a Magyar Vöröskereszt is a folyamatos párbeszédre és a kétoldalú kapcsolatok fenntartására törekedett. A VNB vezető testületeinek ülésein folytatott viták során a magyar szervekkel kialakult munkakapcsolat megőrzése érdekében tudatosan kerültek a konfliktusok élezését. Így például amikor a Nemzetközi Bizottság 1956. december 17-i ülésén Boissier elnök felvetette, hogy Richard Nixon amerikai alelnök közelgő, a magyar menekültekkel összefüggő ausztriai látogatására a Bizottság egyik tagját is kiutazzassák, Paul Ruegger, a Bizottság korábbi elnöke óvatosságra intett: „...ajánlatos óvatosnak lenni a Pravda közelmúltbeli kritikája miatt”, mondta. A többi felszólaló is erre az álláspontra helyezkedett.³³⁴ Szintén az óvatosság volt a fő szempont, amikor az Elnöki Tanács 1957. február 21-i ülésén a Magyarországon akkoriban tömegesen zajló perek kapcsán arra jutottak, hogy a genfi szervezet nem vállalhat jogsegélyszolgálatot az érintettek érdekében, és tevékenysége ezen a téren csomagok osztásában és keresési kérelmek beadásában nyilvánulhat meg csupán. Ezért azután a magyar vádlottak megsegítésének mikéntjéről a Nemzetközi Jogászbizottság (Commission internationale des Juristes) által szervezendő konferencián sem kívánták képviseltetni magukat.³³⁵ A családegyesítési ügyben folytatott tárgyalások kapcsán is állandóan emlegették, hogy a lehető legnagyobb óvatossággal kell eljárni.³³⁶ Igen jellemző, amit Boissier ennek kapcsán a VNB követendő magatartásáról kifejtett: „A Bizottság számára gyakran kevésbé

332 NARA: RG 469 Records of the U.S. Foreign Assistance Agencies, 1948–1961. Office of the Director. Subject Files Relating Primarily to Hungarian Refugees, 1956–1961. Hungarian Refugee Relief Program Excess Property to Loose – Unfiled Papers, Box 2, ARC ID 3000028, Entry P216. Dossier: Hungarian Refugee Relief ICRC (Hungary). Cablegram from Llewellyn E. Thompson, US ambassador in Vienna to Department of State (International Cooperation Administration), Washington, subject: Hungarian peoples relief, TOICA 209, confidential, priority (1957. január 5.).

333 NARA: RG 469 Records of the U.S. Foreign Assistance Agencies, 1948–1961. Office of the Director. Subject Files Relating Primarily to Hungarian Refugees, 1956–1961. Hungarian Refugee Relief Program Excess Property to Loose – Unfiled Papers, Box 2, ARC ID 3000028, Entry P216. Dossier: Hungarian Refugee Relief ICRC (Hungary). Telegram from the Department of State (jointly with International Cooperation Administration), Washington to General Consulate in Geneva (778), Embassy in Vienna (3453) and Legation in Budapest (566), official use only (1957. január 25.?).

334 ICRC Archives: Comité international de la Croix-Rouge, procès-verbal de la séance plénière du 17 décembre 1956 à 14 heures 30, no. 13/1956 (1956. december 17.) 400.

335 ICRC Archives: Conseil de la Présidence du CICR, procès-verbal de la séance du 21 février 1957 à 9 h. 15, JdP, no. 238 (1957. február 21.) 486.

336 ICRC Archives: Comité international de la Croix-Rouge, procès-verbal de la séance plénière du 7 mars 1957 à 14 heures 30, JPS/JMM, no. 3/1957 (1957. március 7.) 22.

fontos az, hogy a közvélemény vagy akár a vöröskereszt-társaságok igazat adjanak neki, ahhoz képest, hogy folytathassa az életek mentését és a keleti országokkal jó kapcsolatokat ápolhasson, amelyeket sikerült helyreállítania.”³³⁷ A magyarországi segélytevékenység lezárásáról folytatott tárgyalásokkal összefüggésben a Nemzetközi Bizottság 1957. július 4-i ülésén Boissier nagy türelmet javasolt a tárgyalásokon majdan részt vevőknek, mivel szerinte „az érintkezések megőrzésének szükségessége ezekkel az országokkal még a tárgyalandó kérdések fontosságát is felülmúlja”.³³⁸ Az Elnöki Tanács 1957. augusztus 1-jei ülésén pedig, amikor felmerült, hogy a szervezet lépjen fel egyes magyarországi letartóztatottak érdekében, Boissier leszögezte: „az erőszak szokásos módszere bizonyos rendszereknek, mely módszerek ellen a VNB még sohasem tiltakozott. [...] a VNB nem az emberiség államügyésze.”³³⁹

A kiskorú magyar menekültek repatriálásának követelését ekkoriban kiváló nemzetközi propagandatémának tartó magyar hatóságok és a Magyar Vöröskereszt vezetői, minden hangsúlyozott kritikájuk ellenére, a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságával „normális” kapcsolatok megőrzésére törekedtek. Az MVK 1957. augusztus 23-án tartott országos vezetőségi értekezletén elhangzott beszámoló szerint a „Nemzetközi Comitéval való kapcsolatunk, viszonyunk, normálisnak mondható, és ennek megtartására törekszünk is”.³⁴⁰ Ez részben a pozitív országimázs kialakításának igényével magyarázható. 1957. augusztusban a belügyminisztérium bizalmas belső folyóiratában a VNB magyarországi jelenlétének titkosszolgálati vonatkozásairól megjelent cikk szerint ugyan „[v]éget kell vetni a felderített ellenséges tevékenységnek. Itt azonban újból figyelembe kell venni az IKRK nemzetközi jellegét, tehát csak olyan intézkedéseket szabad végrehajtani, amelyek nem ártanak népköztársaságunk nemzetközi érdekeinek.”³⁴¹ Ugyancsak a pragmatikus megközelítés érhető tetten Kárpáti József főtitkárnak az MVK 1957. november 25-én tartott elnökségi ülésén elmondott beszédében is: „egy csomó olyan ország van, ahol menekültek vannak, nekünk mindenképpen érdekünk, hogy a komitéval tartsunk rendszeres kapcsolatot és hagyjunk olyan lehetőséget, hogy azokkal az országokkal is kapcsolatunk legyen, amelyekkel nem vagyunk diplomáciai kapcsolatban.”³⁴² 1958 márciusában Kárpáti, a Nemzetközi Bi-

337 ICRC Archives: Conseil de la Présidence du CICR, procès-verbal de la séance du 16 mai 1957 à 9 h. 15, JW/, no. 248 (1957. május 16.) 629.

338 ICRC Archives: Comité international de la Croix-Rouge, procès-verbal de la séance plénière du 4 juillet 1957 à 14 heures 30, no. 7/1957 (1957. július 4.) 91.

339 ICRC Archives: Conseil de la Présidence du CICR, procès-verbal de la séance du 1er août 1957 à 9 heures 15, JdP/RRB, no. 258 (1957. augusztus 1.) 786.

340 MNL OL P.2130, Magyar Vöröskereszt, Országos Központ, 1922–1999, 7. doboz, 5. tétel, Országos Vezetőség, Ülészegyzőkönyvek, 1957–1967. Jegyzőkönyv felvéve az 1957. augusztus 23-án tartott Országos Vezetőségi Értekezletről.

341 ÁBTL 2.1. – A – 3015/1, Philipp, 1957.

342 MNL OL P.2130, Magyar Vöröskereszt, Országos Központ, 1922–1999, 2. doboz, 2. tétel, Vezető testületek, Elnökség ülészegyzőkönyvei, 1957–1962. Jegyzőkönyv 1957. november 25-én megtartott elnökségi ülésről (1957. november 25.).

zottság által nyújtott segítség és „egyéb politikai okok” figyelembevételével, azt javasolta, hogy a korábbi gyakorlattól eltérően a magyar kormány és az MVK adjon anyagi hozzájárulást (3000 svájci frankot) a VNB költségeihez.³⁴³ A külügyminisztérium egyetértett az előterjesztéssel.³⁴⁴ Sőt Péter János első külügyminiszter-helyettes az anyagi hozzájárulásról szóló, Boissier elnöknek címzett, 1958. május 20-i levelében kifejezett elismeréssel szolt a Nemzetközi Bizottság munkájáról.³⁴⁵ Az MVK 1958 augusztusában jóhiszeműségét a pozitívan elbírált családegyesítési ügyek listájának Genfbe küldésével is igyekezett bizonyítani: eszerint addig 182 személy kapott kivándorlási útlevelet, hogy közeli családtagjához mehessen. Az irat hangsúlyozza, hogy a Magyar Vöröskereszt közbenjárt több ilyen ügyben is.³⁴⁶ A Nemzetközi Bizottság és a magyar társaság együttműködött a francia idegenlégióban harcoló azon egykori magyar menekültek hazahozatalában, akik az algériai felkelők fogságába estek,³⁴⁷ valamint a Magyarországon gyermektartásra kötelezett magyar menekültek fizetési kötelezettségeinek ügyében is.³⁴⁸

A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága az 1956-os magyar válság által generált két fő humanitárius szükséghelyzet – a magyarországi lakosság és a magyar menekültek megsegítése – megoldásában egyaránt jelentős szerepet játszott. Tevékenységét egyértelmű nemzetközi elismertség övezte, amely döntő fontosságú a humanitárius szervezet további működéséhez szükséges erőforrások biztosítása szempontjából. A magyar menekültügy legfontosabb aktorai, a nemzetközi szervezetek (az UNHCR, az ICEM, a Vöröskereszt Tár-

343 MNL OL P.2130, Magyar Vöröskereszt, Országos Központ, 1922–1999, 23. doboz, 8. tétel, Külügyi Osztály, Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága, CICR, 1958, 101/042. Kárpáti József, a Magyar Vöröskereszt főtitkára levele Péter Jánoshoz, a külügyminiszter első helyetteséhez, A Komiténak nyújtandó anyagi hozzájárulás (1958. március 29.).

344 MNL OL P.2130, Magyar Vöröskereszt, Országos Központ, 1922–1999, 23. doboz, 8. tétel, Külügyi Osztály, Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága, CICR, 1958, 101/042. Gyulai Ida, a Nemzetközi Szervezetek Főosztálya helyettes vezetőjének levele Kárpáti Józsefhez, a Magyar Vöröskereszt főtitkárához, Anyagi hozzájárulás a Nemzetközi Vöröskereszt Bizottságának, 003141/1958 (1958. május 16.).

345 MNL OL P.2130, Magyar Vöröskereszt, Országos Központ, 1922–1999, 23. doboz, 8. tétel, Külügyi Osztály, Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága, CICR, 1958, 101/042. Lettre de János Péter, premier vice-ministre des Affaires étrangères à Léopold Boissier, président du CICR, 3141/1958 (1958. május 20.).

346 MNL OL P.2130, Magyar Vöröskereszt, Országos Központ, 1922–1999, 23. doboz, 8. tétel, Külügyi Osztály, Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága, CICR, 1958, 101/042. Liste des personnes ayant reçu un passpor d'émigration pour rejoindre leurs proches qui ont quitté, pendant et après la contre-révolution, la Hongrie en destination de pays étrangers, K/101/10/58 (1958. augusztus 5.).

347 MNL OL P.2130, Magyar Vöröskereszt, Országos Központ, 1922–1999, 23. doboz, 8. tétel, Külügyi Osztály, Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága, CICR, 1958, 101/042. Lettre de Roger Gallopin, directeur exécutif du CICR à József Kárpáti, secrétaire général de la Croix-Rouge hongroise, Genève (1958. április 30.).

348 ICRC Archives: B AG 234 094-002, procès-verbal d'entretien avec Mme Werber et Mlle Rivier du Service Social International, établi par J. P. Maunoir, JPM/HWr, 234(00-65), Genève (1958. október 21.).

54. kép.
A keresőszolgálat
Camp Kilmerben
is gyűjti az
információkat:
a keresett személyek
nevei származási
helyükkel együtt
szerepelnek
a táblán.
A menekültek
anonim módon
adhattak róluk
információt,
1956–1957.
(NARA Archives –
OSA Archivum)

aságok Ligája) és a kormányzati résztvevők (az osztrák, a jugoszláv, a magyar és az amerikai kormány) egyaránt igényt tartottak a VNB közreműködésére.³⁴⁹ A „nemzetközi közösség” nagy bizalmát jelzi a Nemzetközi Bizottság felé, hogy a genfi adatbank létrehozása során kormányok és nemzetközi szervezetek egyaránt rá merték bízni a menekültek személyes adatait. Léopold Boissier elnök 1957. februári, ausztriai és magyarországi útja során személyesen is tapasztalta, hogy „a Bizottság erkölcsi tekintélye igen nagy Magyarországon és Ausztriában is”.³⁵⁰ 1957. július 10-én, Genfben Dag Hammarskjöld ENSZ-főtítkár hivatalosan meglátogatta a Nemzetközi Bizottságot, amelynek során megerősítette a Vöröskereszt Világnapján 1957. május 8-án küldött üzenetében kifejtett nagyrabecsülését a szervezet iránt (főként a Magyarországnak szánt ENSZ-segély sikeres célba juttatásáért).³⁵¹ Mely tényezők magyarázzák a VNB sikerét?

A Nemzetközi Bizottság jól használta fel a Vöröskereszt által 1952-ben elfogadott alapszabály VI. paragrafusának 6. pontja által biztosított „humanitárius kezdeményezés jogát” (droit d’initiative humanitaire),³⁵² amikor elhatározta a magyar menekültekre vonatkozó adatbank és keresőszolgálat létrehozását, továbbá javaslatokkal élt a családegyesítések kérdésében. Az évtizedek óta tökéletesített egyszerű, de nagyon gyakorlatias adminisztratív

349 ICRC Archives: Comité international de la Croix-Rouge, procès-verbal de la séance plénière du 7 mars 1957 à 14 heures 30, JPS/JMM, no. 3/1957 (1957. március 7.) 22.

350 ICRC Archives: Comité international de la Croix-Rouge, procès-verbal de la séance plénière du 7 mars 1957 à 14 heures 30, JPS/JMM, no. 3/1957 (1957. március 7.) 29.

351 Annual Report, 1957, International Committee of the Red Cross. Geneva, 1958. 97–99.

352 Perret-Bugnion, 2009. 19–20. Lásd a Függelékben: 2. dokumentum: A Vöröskereszt 1952-ben a Torontóban tartott Nemzetközi Konferenciáján elfogadott Alapszabály, VI. Cikkely, 6. szakasz.

55. kép.
A Vöröskereszt
Nemzetközi
Bizottságának elnöke,
Léopold Boissier (balról)
és a Vöröskereszt
Társaságok Ligája
Kormányzó
Tanácsának elnöke,
John A. MacAulay
átveszi a megosztottan
odaítélt Nobel-békedíjat.
Oslo, 1963. december 10.
(ICRC Archives)

módszerek (például egységes kartotékrendszer, „polgári üzenetek”) következetes alkalmazása jelentősen növelte a Hadifoglyok Központi Ügynöksége munkájának hatékonyságát. Ahogyan a szervezet tevékenységét kezdetektől jellemző diszkréció is: a VNB mindvégig bizalmasan kezelte a tudomására jutott személyes információkat, az áldozatokat és azok családtagjait egyaránt védve.³⁵³ Amint fentebb megfigyelhettük, a Nemzetközi Bizottság szoros és gyümölcsöző együttműködést alakított ki az illetékes kormányokkal és szervezetekkel. A bizalom épülését elősegítette, hogy a VNB nagy tekintélyű intézményként diszkrétan tájékoztatott különféle szervezeteket és kormányokat, főleg a svájci kabinetet a tevékenységi körébe tartozó ügyek állásáról.³⁵⁴

A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságának sikerét szintén elősegítette, hogy a magyar menekültválság megoldásában meghatározó szerepet játszó Vöröskereszt Társaságok Ligájával fenntartott kapcsolatban az együttműködés dominált, noha a korábbi évtizedes kompetenciaharc nyomai a reflexekben még jól felismerhetők.³⁵⁵ Az 1950-es évek közepére konszolidált nemzetközi helyzetű VNB 1956-ban a magyar menekültek kapcsán nyitni tudott a

353 Djurović, 1981. 282.

354 Például a családegyesítéssel kapcsolatban a magyar kormánnyal folytatott tárgyalások kudarcáról. ICRC Archives: Comité international de la Croix-Rouge, procès-verbal de la séance plénière du 6 juin 1957 à 14 heures 30, JW/RRB, no. 6/1957 (1957. június 6.) 73.

355 Például a Liga Titkársága által 1957. július 22–24-én, Bécsben az ausztriai magyar menekültsegélyezés kiértékelése céljából tartott konferenciára meghívott VNB-képviselő arra készült, hogy a háttérben marad, és hagyja, hogy ez a program inkább „Liga-jellegű” legyen, „de természetesen szükség esetén közbe fog lépni, hogy helyretegye a dolgokat”. ICRC Archives: Conseil de la Présidence du CICR, procès-verbal de la séance du 18 juillet 1957 à 9 h. 15, JW/GH, no. 256 (1957. július 18.) 761.

Ligával való közös munkára, ami – a Perret–Bugnion szerzőpáros szerint – felértékelt a két intézmény egymást kiegészítő jellegét. A közeledés folyamatát és a kiengesztelődést mintegy megpecsételte a két szervezet számára a Vöröskereszt megalapításának centenáriuma, 1963-ban egyidejűleg megírt Nobel-békédíj.³⁵⁶ A VNB és a Liga szorosán együttműködött későbbi menekültválságok esetében is. A kialakult munkamegosztás alapján az előbbi főként a háborús övezetekben, a katonailag elfoglalt területeken, és olyan zónákban tevékenykedett, ahonnan a politikai zavarok és az erőszak miatt el kellett menekülnie a lakosságnak. Így az algériai háború idején a Nemzetközi Bizottság Algéria területén nyújtott segítséget a menekülőknél, míg a Liga Marokkóban és Tunéziában támogatta a háború menekültjeit. Később ugyancsak közös feladatvállalásnak lehetünk tanúi 1975-ben a Kambodzsában és Dél-Vietnamban hontalanná vált személyek érdekében, 1979-ben a „boat people”-nek nevezett vietnami menekültcsoport segélyezése során, 1994–1995-től a ruandai válság nyomán és 1995-ben a csecsen háború menekültjeinek támogatásakor.³⁵⁷

Ugyancsak a sikert mozdította elő, hogy a Nemzetközi Bizottság felismerte a nemzetközi enyhülésben rejlő lehetőségeket a szovjet blokkban végzett tevékenységének kiszélesítésére. A VNB 1958. május elsején tartott ülésén, amelynek során megvitatták a Bizottságnak a szovjet blokkal kapcsolatban 1945 óta kifejtett tevékenységéről készített feljegyzést, Boissier hangsúlyozta, „úgy tűnik, hogy a vasfüggöny, ami a VNB-t illeti, feljebb húzódott”. Három példát hozott fel: az 1956-os forradalom leverése utáni magyarországi segélyezést; a Kelet-Németországba küldött három missziót, amelyek politikai foglyokat is őrző börtönöket is meglátogathattak; valamint a Vöröskereszt 1957-ben Újdelhiben tartott Nemzetközi Konferenciáját, amelynek során a Szovjetunió Vöröskereszt és Vörös Félhold Társaságainak Szövetsége visszavonta az 1961-re tervezett következő Nemzetközi Konferencia Moszkvába való meghívását Genf javára, hogy „méltóképpen ünnepelhessék” a szervezet 100. évfordulóját 1963-ban. Az ülésen kialakult általános vélemény szerint a Bizottságnak ki kell használnia „az új légkört”, hogy intenzívebbé tegye és fejlessze a kapcsolatait a szovjet blokk vöröskereszt-társaságaival és kormányaival, és mindent fel kell használnia annak érdekében, hogy tovább erősödjön a VNB iránt megfigyelhető bizalom. Személyes kapcsolatok létesítése és erősítése céljából igyekeztek hosszabb genfi látogatásra hívni a vöröskereszt-társaságok képviselőit.³⁵⁸ Az 1950-es évek második felében már a szovjet blokk számos országa fizetett hozzájárulást a Nemzetközi Bizottság költségvetésébe.³⁵⁹ Az 1957. október–novemberben tartott Nemzetközi Konferen-

356 Perret–Bugnion, 2009. 598–599.

357 Harouel, 1999. 115.

358 ICRC Archives: Comité international de la Croix-Rouge, procès-verbal de la séance plénière du 1er mai 1958 à 14 heures 30, MBB/GH, no. 7/1958 (1958. május 1.) 353, 355–356, 363.

359 Annual Report, 1957, International Committee of the Red Cross. Geneva, 1958. 112–113.

cián nem folytatódtak a szovjet blokk országainak korábbi támadásai a VNB ellen. A politikai foglyokkal kapcsolatos vizsgálatok ügyében mutatott önmérsékletének hatására javult a Bizottság kapcsolata a szocialista országokkal, viszonylagos elfogadottságra tett szert körükben. Pártatlanságát a korábbi megítéléshez képest jobban elismerték, és elfogadták jószolgálatait az 1962. évi kubai rakétaválság legdöntőbb pillanatában is.³⁶⁰

A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságának döntéshozatala során számos, gyakran egymásnak ellentmondó szempontnak, nemzetközi érdeknek kellett a sikeres tevékenység érdekében egyszerre megfelelnie. Folyamatosan mérlegelte döntéseinek hatását a hidegháborús erőterben: rugalmasságot és megértést kellett mutatnia a magyar kormányzat irányában, ugyanakkor szükséges volt, hogy diszkréten tájékoztassa döntéseiről az érintett nyugati kormányokat, és bizalmi kapcsolatot építsen ki az amerikai külügyi adminisztrációval. A hatékony cselekvés és a képviselt univerzalitás érdekében a hidegháborús szembenállás mindkét oldalával a lehetőségig meg kellett őriznie a tárgyalásos viszonyt.

360 Perret–Bugnion, 2009. 597–598. Az ICRC-nek a kubai rakétaválságban játszott szerepéről lásd Fischer, 2001.

ÖSSZEFOGLALÓ KÖVETKEZTETÉSEK

A Vöröskereszt Társaságok Ligája és a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága, történetileg kialakult kompetenciáinak megfelelően, jelentős mértékben részt vett az 1956-os magyar menekültválság megoldásában. A Liga a menekültek közvetlen segélytámogatásával az elsődleges befogadás államaiban, így Ausztriában és részben Jugoszláviában, az elszállításuk során, majd nemzeti vöröskeresztes tagszervezeteik révén a végleges letelepedés államaiba történő befogadás alkalmával egyaránt aktív szerepet vállalt. Ennek során a magyar menekültekkel való foglalkozás a Liga egész korabeli tevékenységének centrumában volt.

A VNB a menekültek adatbankjának, valamint kereső- és üzenetküldő szolgálatának megszervezésével, a repatriálás, különösen a kiskorú menekültek hazatérésének támogatásával és a családegyesítés kényes ügyeivel való foglalkozással hagyományos funkcióit gyakorolta. A menekülő egyének életének ezek a döntő fontosságú területei, melyek e kérdések bizalmas jellegéből fakadóan a nemzetközi közvélemény számára kevésbé voltak ismertek, mindazonáltal a Bizottság Magyarország érdekében kifejtett tevékenységének csupán kis részét képezte. A szervezet energiáinak túlnyomó többségét ugyanis a lakosság érdekében, az ENSZ megbízásából Magyarország területén belül végzett segélyezés kötötte le.

A „magyar népnek” (Hungarian people) az ENSZ Közgyűlés határozatai³⁶¹ által 1956 őszétől kibontakozó megsegítésében ily módon a Nemzetközi Vöröskereszt rendszerének mindhárom eleme – vagyis a Liga, a nemzeti vöröskereszt-társaságok és a Nemzetközi Bizottság – meghatározó módon jelen volt. Az e tevékenységek során bizonyított hatékonyság és ezzel összefüggésben elkönyvelt siker növelte mindkét nemzetközi vöröskeresztes szervezet tekintélyét, erősítve együttműködésük további elmélyülését.

A Liga és a VNB magyar ügyben megfigyelt sikeres fellépéséhez hozzájárult a hidegháborús nemzetközi környezethez és erőviszonyokhoz való érzékeny alkalmazkodás, a tárgyalások során a Vöröskereszt humanitárius elveire hivatkozó rugalmasság és az 1956-os magyar menekültügy megoldásában

361 Lásd az ENSZ Közgyűlés 1956. november 4. és 10. között lezajlott Második Rendkívüli Sürgősségi Ülésszakán november 9-én, a Közgyűlés 571. teljes ülésén elfogadott 1006 (ES-II) határozatot. Megjelent: A forradalom és a magyar kérdés az ENSZ-ben, 1956–1963, 2006. 120.

meghatározó állami szereplőkkel, így az osztrák, a jugoszláv és különösen az amerikai kormányzattal kiépített bizalmi kapcsolat. A sikerhez elengedhetetlenül fontos volt továbbá a kormányközi nemzetközi szervezetek közül főként az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságával (UNHCR) és az Európai Migráció Kormányközi Bizottságával (ICEM) tovább épülő együttműködés.

A Vöröskereszt Társaságok Ligája és a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága intézményes emlékezetében is jelentőségének megfelelő, mély nyomot hagyott az 1956-os magyar humanitárius válság megoldásában való részvétel.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Abplanalp

1995 Abplanalp, Philippe: The International Conferences of the Red Cross as a factor for the development of international humanitarian law and the cohesion of the International Red Cross and Red Crescent Movement. *International Review of the Red Cross*, September–October 1995 (35. évf.), no. 308. 520–549.

A forradalom és a magyar kérdés az ENSZ-ben

2006 *A forradalom és a magyar kérdés az ENSZ-ben, 1956–1963. Tanulmányok, dokumentumok és kronológia*. Szerk. Békés Csaba és Kecskés D. Gusztáv. Budapest, Magyar ENSZ Társaság, 2006.

Annual Report of the ICRC

1957, 1958, 1959 Annual Report of the ICRC, 1956, 1957, 1958 (Geneva, 1957, 1958, 1959).

Barnett

2011 Barnett, Michael: *Empire of Humanity: A History of Humanitarianism*. Ithaca, N.Y., Cornell University Press, 2011.

Boissier

1985 Boissier, Pierre: *From Solferino to Tsushima: History of the International Committee of the Red Cross*. Geneva, Henry Dunant Institute, 1985. (History of the International Committee of the Red Cross, 1).

Borbándi

1989 Borbándi Gyula: *A magyar emigráció életrajza, 1945–1985*, 1. kötet. Budapest, Európa, 1989.

Bugnion

1995 Bugnion, François: De la fin de la Seconde Guerre mondiale à l'aube du troisième millénaire: L'action du Comité international de la Croix-Rouge sous l'empire de la guerre froide et de ses suites: 1945–1995. *International Review of the Red Cross*, Volume 77, Issue 812, April 1995. 232–250.

2004 Bugnion, François: The Standing Commission of the Red Cross and Red Crescent: Its Origins, Role and Prospects for the Future. In: *Making the Voice of Humanity Heard*. Essays on Humanitarian Assistance and International Humanitarian Law in Honour of HRH Princess Margriet of the Netherlands. Ed. by Liesbeth Lijnzaad, Johanna van Sambeek and Bahia Tahzib-Lie. Leiden–Boston, Brill Academic Publishers, 2004. 41–59.

2009 Bugnion, François: The International Conference of the Red Cross and Red Crescent: challenges, key issues and achievements. *International Review of the Red Cross*, Volume 91, Number 876, December 2009. 675–712.

- 2012 Bugnion, François: Le Comité international de la Croix-Rouge et les Nations Unies de 1945 à nos jours: oppositions, complémentarités et partenariats. *Relations internationales*, 2012/4 n° 152. 3–16.
- Cseresnyés
2007 Cseresnyés Ferenc: A nemzetközi menekültjog alkalmazása: Ausztria és az '56-os menekültek. *Múltunk*, 2007. (52. évf.). 1. sz. 169–186.
- Djurović
1981 Djurović, Gradimir: *L'Agence centrale de recherches du Comité international de la Croix-Rouge: activités du CICR en vue du soulagement des souffrances morales des victimes de guerre*. Genève, Institut Henry Dunant, 1981.
- Dunning
1969 Dunning, Henry W.: *Elements for the History of the League of Red Cross Societies*. Geneva, League of Red Cross Societies, 1969.
- Durand
1984 Durand, André: *From Sarajevo to Hiroshima: History of the International Committee of the Red Cross*. Geneva, Henry Dunant Institute, 1984. (History of the International Committee of the Red Cross, 2).
- Egy globális humanitárius akció hétköznapjai
2014 *Egy globális humanitárius akció hétköznapjai. A magyar menekültek segélyezésének szervezésére létrehozott Koordinációs Bizottság összefoglaló jegyzőkönyvei* (Genf, 1956. november 13. – 1957. október 29.). Szerkesztette, a bevezető tanulmányt írta, a jegyzőkönyveket fordította és közli Kecskés D. Gusztáv. Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Történettudományi Intézet, 2014. <http://www.tti.hu/on-line-kiadvanyok/148-on-line-kiadvanyok/1375-egy-globalis-humanitarius-akcio-hetkoznapjai.html> (utolsó letöltés: 2019. május 23.).
- Fischer
2001 Fischer, Thomas: The ICRC and the Cuban missile crisis. *Revue internationale de la Croix-Rouge*, n° 842, juin 2001. 287–309.
- Forsythe
2005 Forsythe, David P.: *The Humanitarians: The International Committee of the Red Cross*. [Cambridge], Cambridge University Press, 2005.
- Gecsényi
2006 Gecsényi Lajos: Humanitárius segítség, politikai aggodalom. Ausztria, 1956. *Historia*, 2006 (28. évf.), 10. sz. 17–20.
- Handbook
2008 *Handbook of the International Red Cross and Red Crescent Movement, International Committee of the Red Cross–International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies*, 2008 (Fourteenth edition, <https://shop.icrc.org/manuel-du-mouvement-international-de-la-croix-rouge-et-du-croissant-rouge-897.html>, utolsó letöltés: 2020. január 22.).
- Harouel
1999 Harouel, Véronique: *Histoire de la Croix-Rouge*. Paris, Presse Universitaire de France, 1999. (Que sais-je?)
- Haug
1993 Haug, Hans in cooperation with Hans-Peter Gasser, François Perret and Jean-Pierre Robert-Tissot: *Humanity for all. The International Red Cross and Red Crescent Movement*. Bern–Stuttgart–Vienna, Haupt, 1993.

Hegedűs

2010 Hegedűs Attila: *Az 1956-os magyar forradalom és Jugoszlávia*. Zenta, Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, 2010.

Holborn

1975 Holborn, Louise W. (with the assistance of Philip and Rita Chartrand): *Refugees: A Problem of Our Time. The Work of the United Nations High Commissioner for Refugees, 1951–1972*, volume I. The Scarecrow Press, Inc., Metuchen, N.J., 1975.

„Hova megyünk bajtársak?”

2016 „Hova megyünk bajtársak?” – „Világnak!”. Szlovénia és az ’56-os magyar menekültek. Szerk. Kovács Attila. Ljubljana–Lendva, Etnikai Kutatóintézet, 2016.

Hungarian Refugee Relief

1957 Hungarian Refugee Relief. Report on the relief measures for Hungarian refugees undertaken by the League and member National Societies in Austria, Yugoslavia and countries of transit and resettlement, October 1956–September 1957. League of Red Cross Societies, Geneva, 1957.

Kecskés D.

2010 Kecskés D. Gusztáv: Egy humanitárius csoda anatómiája – az 1956-os magyar menekültek nyugati befogadása. *Külügyi Szemle*, 2010 (9. évf.) 4. sz. 158–168.

2012 Kecskés D. Gusztáv: Pénzgyűjtés és propaganda: Az ENSZ-intézmények információs tevékenysége az 1956-os magyar menekültválság megoldása érdekében. *Századok*, 2012 (146. évf.) 1. sz. 109–145.

2016a Kecskés D. Gusztáv: A NATO és az 1956-os magyar menekültek. *Világtörténet*, 2016 (38. évf.) 3. sz. 357–372.

2016b Kecskés D. Gusztáv: Az 1956-os magyar menekültek svájci befogadása. *Történelmi Szemle*, 2016 (58. évf.) 1. sz. 85–114.

2017 Kecskés D. Gusztáv: Az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága és a Kádár-kormány közti kapcsolat az 1956-os magyar menekültválság idején. *Történelmi Szemle*, 2017 (59. évf.) 3. sz. 463–490.

2018 Kecskés D. Gusztáv: Menekültszállítás és hidegháború. Az Európai Migráció Kormányközi Bizottsága (ICEM) és az 1956-os magyar menekültek. *Századok*, 2018 (152. évf.) 1. sz. 145–170.

Kovačević

2007 Kovačević, Katarina: A menekültkérdés Jugoszláviában. In: *Évkönyv XIV (2006–2007). Az 1956-os forradalom visszhangja a szovjet tömb országokban*. Szerk. Rainer M. János – Somlai Katalin. Budapest, 1956-os Intézet, 2007. 134–153.

KSH-jelentés az 1956-os disszidálásokról

1991 KSH-jelentés az 1956-os disszidálásokról. Az illegálisan külföldre távozott személyek főbb adatai, 1956. október 23. – 1957. április 30. *Regio*, 1991. 4. sz. 174–211. (Különlenyomat is az 1956-os Intézet kiadásában. Budapest, 1992.)

Loescher

2001 Loescher, Gil: *The UNHCR and the World Politics. A Perilous Path*. Oxford–New York, Oxford University Press, 2001.

Menekültdráma és szolidaritás

2015 Menekültdráma és szolidaritás. Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosának helyettese az 1956-os magyar menekültválság első heteiről. Közli Kecskés D. Gusztáv. *Múltunk*, 2015. (60. évf.) 4. sz. 190–214.

Murber

- 2002a Murber Ibolya: Szülőföldtől a választott hazáig. Az ötvenhatos magyar menekültek migrációja. In: *Diákszimpózium. Előadások az V. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszuson* (Jyväskylä, 2001. augusztus 6–10.). Szerk. Pasztercsák Ágnes, Veera Rautavuoma, Szabó Ágnes. Debrecen–Jyväskylä, 2002. 55–64.
- 2002b Murber Ibolya: Két tűz között. Kiskorúak család nélkül Ausztriában 1956–1957. *ArchivNet. XX. századi történeti források*, 2. évf. (2002) 2. sz. https://archivnet.hu/diplomacia/ket_tuz_kozott.html (utolsó letöltés: 2020. március 20.).
- 2004 Murber Ibolya: Arcok a tömegből. Az ötvenhatos magyar menekültek társadalomstatistikai vizsgálata. In: *Hatalom és kultúra. Az V. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus* (Jyväskylä, 2001. augusztus 6–10.) előadásai. II. Szerk. Jankovics József és Nyerges Judit. Budapest, 2004. 297–303.
- 2006a Murber Ibolya: 1956 és Ausztria. *Limes*, 2006. (18. évf.) 3. sz. 17–32.
- 2006b Murber Ibolya: Az 1956-os magyar események hatása a jugoszláv–magyar kapcsolatok alakulására és a menekültkérdés. *Limes*, 2006. (18. évf.) 3. sz. 71–82.
- 2006–2007 Murber Ibolya: 1956 és Ausztria. In: *Az 1956-os Intézet Evkönyve. XIV. 2006–2007. Az 1956-os forradalom visszhangja a szovjet tömb országában*. Szerk. Rainer M. János, Somlai Katalin. Budapest, 1956-os Intézet, 2007. 91–108.
- 2011 Murber Ibolya: Magyar menekültek Ausztriában 1956 után. In: *Ausztria a 20. században. Az „életképtelen” államtól a „boldogok szigetéig”*. Tanulmányok. Szerk. Németh István, Fiziker Róbert. Budapest, L’Harmattan, 2011. 453–466.
- 2016 Murber Ibolya: Az 1956-os magyar menekültek Ausztriában: menekültlét és integráció. *Múltunk*, 2016 (61. évf.) 3. sz. 123–159.

Murber–Weber

- 2001 Murber Ibolya – Weber, Wolfgang: Heimat-Fremde-Heimat? Deskriptive Aspekte der Migrationsgeschichte ungarischer Flüchtlinge 1956/57 in Vorarlberg. *Montfort. Zeitschrift für Geschichte Vorarlbergs*, 2001. 2. sz. 201–216.

Nineteenth International Conference of the Red Cross

- 1958 Nineteenth International Conference of the Red Cross, New Delhi, October–November 1957, Report. New Delhi, Indian Red Cross, 1958.

Palmieri

- 2015 Palmieri, Daniel: Les principes fondamentaux de la Croix-Rouge: une histoire politique, publikálva: 2015. július 6. <https://www.icrc.org/fr/document/les-principes-fondamentaux-de-la-croix-rouge-une-histoire-politique> (utolsó letöltés: 2020. január 10.).

Perret–Bugnion

- 2009 Perret, Françoise – Bugnion, François: *De Budapest à Saigon. Histoire du Comité international de la Croix-Rouge, 1956–1965*. Genève, CICR, 2009.

Personnaz–Uttheim

- 1989 Personnaz, Damien – Uttheim, Toril: *The League of Red Cross and Red Crescent Societies*. Genève, League of Red Cross and Red Crescent Societies, 1989.

Philipp

- 1957 Philipp Tibor: A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága magyarországi delegációja működéséről, ÁBTL 4.1. A-3015/1 *Elhárítás* (Tanulmányi és módszertani tájékoztató), 1957. augusztus. 44–54.

Pictet

1955 Pictet, Jean: *Les principes de la Croix-Rouge*. Thèse présentée à la Faculté de Droit de l'Université de Genève pour obtenir le grade de docteur en droit, Genève, 1955.

Puskás

1985 Puskás Julianna: Elvándorlások Magyarországról 1945 óta és a magyar diaszpóra néhány jellegzetessége az 1970-es években. In: *Tanulmányok a magyar népi demokrácia negyven évéről*. Szerk. Molnár János, Orbán Sándor és Urbán Károly. Budapest, MSZMP KB Párttörténeti Intézete – MTA Történettudományi Intézete, 1985.

1996 Puskás Julianna: Magyar menekülők, emigránsok – 'DP-k' és '56-osok', 1944–1957. *Aetas*, 1996 (12. évf.) 2–3. sz. 67–102.

Reid–Gilbo

1997 Reid, Daphne A. – Gilbo, Patrick F.: *Beyond conflict. The International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies, 1919–1994*. Geneva, International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies, 1997.

Rey-Schyr

2007 Rey-Schyr, Catherine: *De Yalta à Dien Bien Phu: histoire du Comité international de la Croix-Rouge, 1945-1955*. Genève, CICR, 2007. (Histoire du Comité international de la Croix-Rouge, 3).

Valuch

2001 Valuch Tibor: *Magyarország társadalomtörténete a XX. század második felében*. Budapest, Osiris, 2001.

Vonèche Cardia

1998 Vonèche Cardia, Isabelle: *Magyar október vörös zászló és vörös kereszt között. A Nemzetközi Vöröskereszt Magyarországon 1956-ban*. Budapest, socio-typo, 1998.

FÜGGELÉK

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

- ÁBTL: Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (Budapest)
- AMACC: francia, Archives du ministère des Affaires étrangères, du Commerce extérieur et de la Coopération au développement (Külügyi, Külkereskedelmi és Fejlesztési Együtműködési Minisztérium Levéltára, Brüsszel)
- CICR: francia, Comité international de la Croix-Rouge (Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága)
- CIME: francia, Comité intergouvernemental pour les migrations européennes (Európai Migráció Kormányközi Bizottsága)
- ECSC: angol, European Coal and Steel Community (Európai Szén- és Acélközösség)
- ICA: angol, International Cooperation Administration (Nemzetközi Együtműködési Igazgatóság)
- ICEM: angol, Intergovernmental Committee for European Migration (Európai Migráció Kormányközi Bizottsága)
- ICRC: angol, International Committee of the Red Cross (Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága)
- ICRC Archives: angol, Archives of the International Committee of the Red Cross (Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága Levéltára, Genf)
- IFRC Archives: angol, Archives of the International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (Vöröskereszt és Vörös Félhold Társaságok Nemzetközi Szövetsége Levéltára, Genf)
- IKRK: német, Internationales Komitee vom Roten Kreuz (Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága)
- IRO: International Refugee Organization (Nemzetközi Menekültügyi Szervezet)
- KB: Központi Bizottság
- LRCS: angol, League of Red Cross Societies (Vöröskereszt Társaságok Ligája)
- MNL OL: Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (Budapest)
- MSZMP: Magyar Szocialista Munkáspárt
- MVK: Magyar Vöröskereszt
- NARA: angol, National Archives and Records Administration (Nemzeti Levéltár és Nyilvántartási Igazgatóság, Washington)
- NATO: angol, North Atlantic Treaty Organization [Észak-atlanti Szerződés Szervezete]
- NDK: Német Demokratikus Köztársaság
- NSZK: Németországi Szövetségi Köztársaság
- SACRF: francia, Service des archives de la Croix-Rouge française (Francia Vöröskereszt Levéltári Szolgálat, Párizs)
- TÜK: titkos ügykezelés

UNHCR: angol, United Nations High Commissioner for Refugees (Egyesült Nemzetek Menekültügyi Főbiztosa)

UNREF: angol, United Nations Refugee Fund (Egyesült Nemzetek Menekült Alapja)

USA: angol, United States of America (Amerikai Egyesült Államok)

VNB: Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága

WHO: angol, World Health Organization (Egészségügyi Világszervezet)

YMCA: angol, Young Men's Christian Association (Fiatal Férfiak Keresztény Egyesülete)

DOKUMENTUMOK

1. dokumentum

A polgári lakosság háború idején való védelmére vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt nemzetközi egyezmény (IV. genfi egyezmény)

Forrás: www.mvksomogy.hu › dokumentumok.

Részletek

Alulírottak, a polgári lakosság háború idején való védelméről szóló Egyezmény kidolgozása céljából 1949. április 21-től augusztus 12-ig, Genfben tartott diplomáciai Értekezleten képviselt Kormányok Meghatalmazottai a következőkben állapodtak meg:

[...]

25. Cikkely

Valamely összeütköző Fél területén vagy az általa megszállott területen tartózkodó valamennyi személy jogosult szigorúan személyes jellegű értesítéseket küldeni családtagjaiknak, azoknak tartózkodási helyére való tekintet nélkül, illetve jogosultak ilyen értesítések kézhezvételére. Ezt a levelezést gyorsan és indokolatlan késedelem nélkül kell továbbítani. Ha a körülmények következtében a családi levelezés továbbítása rendes postai úton nehézzé vagy lehetetlenné válik, az összeütköző Felek semleges közvetítőhöz fordulnak, hogy azzal megállapítsák azokat az eszközöket, amelyekkel kötelezettségeik végrehajtása a legjobb feltételek mellett biztosítható, nevezetesen a nemzeti vöröskereszt (vörös félhold, vörös oroszlán és nap) egyesületek segítségével.

Ha az összeütköző Felek a családi levelezés megszorítását tartják szükségesnek, huszonöt szabadon választott szót tartalmazó típuslapok használatának előírásánál és a levelek számának havi egyre való korlátozásánál szigorúbb korlátozásokat nem hozhatnak.

26. Cikkely

Mindegyik összeütköző Fél tartozik megkönnyíteni, hogy a háború folytán szétszóródott családtagok az egymással való érintkezés újrafelvétele és – ha lehetséges – egyesülésük céljából kutatásokat eszközöljenek. Különösen támogatja azoknak a szervezeteknek a működését, amelyek ezt a feladatot ellát-

ják, feltéve, hogy elfogadta azokat, és azok alkalmazkodnak az általa megállapított biztonsági rendszabályokhoz.

[...]

105. Cikkely

A fogva tartó Hatalom, mielőtt védett személyeket felügyelet alá vett (internált), tájékoztatja azt a Hatalmat, amelynek a felügyelet alatt tartott személyek (internáltak) állampolgárai vagy egyébként a fennhatósága alá tartoznak, valamint a Védőhatalmat a jelen fejezet rendelkezéseinek végrehajtása céljából kiadott szabályokról. A fogva tartó Hatalom hasonlóképpen közli velük ezen szabályok módosításait is.

106. Cikkely

Minden felügyelet alatt tartott személynek (internálnak) lehetővé kell tenni a felügyelet alá vételkor (internálásakor), illetve a felügyelet alá helyezési (internálási) helyre való érkezéstől számított egy héten belül, a más felügyeleti (internálási) helyre, avagy kórházba történt átszállítás esetén is az érkezéstől számított legkésőbb egy héten belül, hogy egyrészt közvetlenül a családjának, másrészt a 140. Cikkelyben említett Központi Irodának egy, lehetőleg a jelen Egyezményhez csatolt minta szerint készült internálási levelezőlapot küldjön, amelyben tájékoztatja őket felügyelet alá vételéről (internálásáról), címéről és egészségi állapotáról. Az említett levelezőlapokat a lehető legnagyobb gyorsasággal kell továbbítani és azoknak továbbítása semmiképpen nem késleltethető.

107. Cikkely

A felügyelet alatt tartott személyek (internáltak) jogosultak leveleket és levelezőlapokat küldeni és kapni. Ha a fogva tartó Hatalom szükségesnek tartja a valamennyi felügyelet alatt tartott személy (internált) által feladható levelek és levelezőlapok számának korlátozását, legalább havonként két, lehetőleg a jelen Egyezményhez csatolt minta szerint készült levél és négy levelezőlap elküldését engedélyezni kell. A felügyelet alatt tartott személyekhez (internáltakhoz) címzett levelek korlátozását csak az a Hatalom határozhatja el, amelynek ezek állampolgárai vagy egyébként a fennhatósága alá tartoznak, esetleg a fogva tartó Hatalom kérésére. Ezeket a leveleket és levelezőlapokat észszerű határidőn belül kell továbbítani; nem késleltethetők és nem tarthatók vissza fegyelmi okokból.

Azok a felügyelet alatt tartott személyek (internáltak), akik már régóta nem kaptak hírt a családjukról, vagy akik rendes úton képtelenek hírt adni magukról, vagy hírt kapni hazulról, valamint azok, akiket jelentős távolság választ el családjuktól, a rendelkezésükre álló pénznemben fizetendő távirati díjak kiegyenlítése ellenében jogosultak táviratokat küldeni. A felügyelet alatt tartott személyt (internáltat) ez a kedvezmény elismert sürgősség esetén is megilleti.

A felügyelet alatt tartott személyek (internáltak) általában anyanyelvükön leveleznek. Az összeütköző Felek megengedhetik a levelezést más nyelven is.

108. Cikkely

A felügyelet alatt tartott személyek (internáltak) akár posta útján, akár bármi más úton egyéni és együttes küldeményeket kaphatnak, amelyek különösen élelmiszereket, ruhaneműket, gyógyszereket, könyveket és vallási, tanulmányi, valamint szórakozási szükségleteik kielégítésére szolgáló tárgyakat tartalmazhatnak. Ezek a küldemények semmiképpen sem mentesíthetik a fogva tartó Hatalmat a jelen Egyezmény alapján terhelő kötelezettségei alól.

Ha e küldemények mennyiségének korlátozása katonai jellegű okokból válik szükségessé, úgy arról a Védőhatalmat, a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságát és a felügyelet alatt tartott személyeket segítő minden más szervezetet, amely e küldemények továbbításával van megbízva, megfelelően értesíteni kell.

Az érdekelt Hatalmak – ha erre lehetőség van – külön megállapodásokban szabályozzák az egyéni és az együttes küldemények elküldésének módját, ami azonban semmi esetre sem késleltetheti a felügyelet alatt tartott személyeknek (internáltaknak) küldött segélycsomagok átvételét. Az élelmiszer- és ruházati csomagok nem tartalmazhatnak könyveket. Az orvosi segélyellátmányokat általában együttes csomagokban kell küldeni.

109. Cikkely

Ha az érdekelt Hatalmak között az együttes segélycsomagok átvétele és szétosztása tekintetében külön megállapodás nem jön létre, az együttes segélyezést illetően a jelen Egyezményhez csatolt szabályzatot kell alkalmazni.

A fent említett külön megállapodások semmi esetre sem korlátozhatják a felügyelet alatt tartott személyek (internáltak) bizottságainak a segélycsomagok birtokbavételére, azoknak szétosztására és azokról a címzettek érdekében rendelkezésre való jogát.

Ezek a megállapodások nem korlátozhatják azokat a jogokat sem, amelyek a Védőhatalom, a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága vagy a felügyelet alatt tartott személyeket (internáltakat) segítő minden más szervezet azon képviselőit megilletik, akiknek feladata az együttes küldemények továbbítása és a címzettek közötti szétosztásának ellenőrzése.

110. Cikkely

A felügyelet alatt tartott személyeknek (internáltaknak) szánt összes segélyküldemények mentesek mindennemű behozatali vám- és egyéb illetékfizetés, valamint a vám alól. A felügyelet alatt tartott személyeknek (internáltaknak) szánt vagy általuk posta útján akár közvetlenül, akár a 136. Cikkelyben említett tájékoztató irodák, akár a 140. Cikkelyben említett Központi Tájékoztató Iroda közvetítésével küldött minden küldemény, ideértve a más országokból származó segélyt tartalmazó postacsomagok, valamint a pénzküldemények is, minden postai díj alól mentesek, mind a feladási és rendeltetési, mind a közbeeső országokban. Ebből a célból különösen az 1947. évi Egyetemes Postaegyezményben és az Egyetemes Posta Egyesületre vonatkozó megállapodásokban a táborok-

ban vagy polgári börtönökben fogva tartott ellenséges állampolgárságú polgári egyének javára megállapított mentességek ezentúl kiterjednek a jelen Egyezmény védelme alatt álló felügyelet alatt tartott egyéb személyekre (internáltakra) is. Azok az országok, amelyek ezeknek a megállapodásoknak nem részesei, a mentességeket ugyanolyan feltételek mellett engedélyezni kötelesek.

A felügyelet alatt tartott személyeknek (internáltaknak) szánt oly segélyküldemények szállítási költségei, amelyek súlyuknál fogva vagy bármi más okból nem szállíthatók posta útján, a fogva tartó Hatalmat terhelik az ellenőrzése alatt álló összes területen. Az Egyezményben részes többi Hatalom a szállítási költségeket saját területén maga viseli.

E küldemények szállításából eredő azon költségek, amelyek nem esnek az előző bekezdések rendelkezése alá, a feladót terhelik.

A Magas Szerződő Felek törekedni fognak a felügyelet alatt tartott személyek (internáltak) által vagy részükre feladott táviratok díjának lehetőség szerinti csökkentésére.

111. Cikkely

Abban az esetben, ha az érdekelt Hatalmakat a katonai műveletek megakadályozzák a küldemények szállítása tekintetében a 106., 107., 108. és 113. Cikkelyek értelmében őket terhelő kötelezettségek teljesítésében, az érdekelt Védőhatalmak, a Vörös kereszt Nemzetközi Bizottsága és bármely más, az összeütköző Hatalmak részéről engedélyezett szervezet vállalkozhat ezen küldemények szállításának megfelelő eszközökkel (vasúti kocsikkal, tehergépkocsikkal, hajókkal vagy repülőgépekkel stb.) való lebonyolítására. A Magas Szerződő Felek ebből a célból törekedni fognak arra, hogy ezeket a szállítási eszközöket részükre megszerezzék és azok forgalmát engedélyezzék, különösen a szükséges mentesség biztosítása útján.

E szállítási eszközök egyszersmind felhasználhatók:

- a. a 140. Cikkelyben említett Központi Tájékoztató Iroda és a 136. Cikkelyben említett nemzeti irodák közötti levelezés, jegyzékek és jelentések továbbítására;
- b. a felügyelet alatt tartott személyekre (internáltakra) vonatkozó azon levelek és jelentések továbbítására, amelyeket a Védőhatalmak, a Vörös kereszt Nemzetközi Bizottsága vagy a felügyelet alatt tartott személyeket (internáltakat) segítő bármely más szervezet küld meg akár a saját megbízottainak, akár az összeütköző Feleknek.

A jelen rendelkezések egyik összeütköző Felet sem korlátozhatják az előnyösebbnek látszó egyéb szállítási módok megszervezésében és a kölcsönös megállapodások szerinti feltételek mellett menlevelek kiállításában.

Ezen szállítási eszközök felhasználása folytán felmerült költségek – külön megállapodás hiányában – arányosan terhelik azokat az összeütköző Feleket, amelyek állampolgárai javára a szállítások történtek.

112. Cikkely

A felügyelet alatt tartott személyeknek (internáltaknak) címzett vagy az általa feladott levelek ellenőrzését (cenzúrázását) a lehető legrövidebb idő alatt kell lebonyolítani.

A felügyelet alatt tartott személyeknek (internáltaknak) szánt küldemények ellenőrzését nem szabad oly körülmények között végezni, amely az élelmiszereket megromlás veszélyének teszi ki. Az ellenőrzést a címzettnek vagy az általa meghatalmazott felügyelet alatt tartott (internált) társának jelenlétében kell foganatosítani. Az egyéni vagy együttes küldeményeknek a felügyelet alatt tartott személyek (internáltak) részére való átadása semmi esetre sem késleltethető az ellenőrzéssel (cenzúrázással) járó nehézségek címén.

Az összeütköző Felek részéről katonai vagy politikai okokból elrendelt bármely levelezési tilalom csak ideiglenes jellegű lehet, és csak a lehető legrövidebb ideig tarthat.

113. Cikkely

A fogva tartó Hatalmak a Védőhatalom vagy a 140. Cikkelyben említett Központi Iroda közvetítésével vagy egyéb kívánt módon minden tekintetben elősegítik a felügyelet alatt tartott személyeknek (internáltaknak) szánt vagy tőlük származó végrendeletek és meghatalmazások, és bármely más iratok továbbítását.

A fogva tartó Hatalmak minden esetben segíteni tartoznak a felügyelet alatt tartott személyeket (internáltakat) ezen okiratok kiállításában és kellő formában való hitelesítésében, különösen abban, hogy jogász véleményét kérhessék ki.

[...]

136. Cikkely

Mindegyik összeütköző Fél köteles az ellenségeskedések kezdetétől fogva és mindenfajta megszállás esetében hivatalos Tájékoztató Irodát felállítani, amelynek feladata a hatalmában levő védett személyekre vonatkozó információk átvétele és továbbítása.

Mindegyik összeütköző Fél a lehető legrövidebb idő alatt a Tájékoztató Iroda rendelkezésére bocsátja valamennyi két hétnél régebben őrizetbe vett, kényszertartózkodó helyre küldött vagy felügyelet alatt tartott (internált) személlyel kapcsolatban tett intézkedéseire vonatkozó adatokat. Ezenkívül utasítja különböző érdekelt szerveit, hogy ezeknek a védett személyeknek a helyzetében bekövetkezett változásokra, úgymint átszállításukra, szabadon bocsátásukra, hazaszállításukra, szökésükre, kórházban való elhelyezésükre, valamint a születésekre és az elhalálásokra vonatkozó adatokat sürgősen közölgjék az Irodával.

137. Cikkely

A nemzeti Tájékoztató Iroda egyfelől a Védőhatalmak, másfelől a 140. Cikkelyben említett Központi Iroda közvetítésével a védett személyekre vonatkozó adatokat a leggyorsabb úton sürgősen közli a Hatalommal, amelynek a fent említett személyek állampolgárai, vagy amelynek területén tartózkodó helyük van. Az irodák ugyancsak válaszolnak a védett személyek ügyében hozzájuk intézett megkeresésekre.

A Tájékoztató Irodák a védett személyekre vonatkozó adatokat továbbítják, kivéve ha a továbbítás az érdekelt személyt vagy családját hátrányosan érintené. Azonban ebben az esetben sem tagadhatják meg a felvilágosítást a Központi Irodával szemben, amely e körülményekről való tájékoztatás esetén megteszi a 140. Cikkelyben jelzett szükséges óvintézkedéseket. Az Iroda írásbeli közléseit aláírással vagy pecséttel kell ellátni.

138. Cikkely

A nemzeti Tájékoztató Iroda által kapott és általa továbbított felvilágosításoknak lehetővé kell tenniük a védett személy személyazonosságának pontos megállapítását és családjának gyors értesítését. Minden személyre nézve tartalmazniuk kell legalább az illető családi nevét, utónevét, születésének helyét és pontos idejét, állampolgárságát, utolsó tartózkodó helyét, különös ismertetőjeleit, apjának utónevét és anyjának leánykori nevét, a vele szemben fogantatott intézkedések időpontját, természetét és fogantatásának helyét, a címét, ahová levelei címezhetők, végül annak a személynek nevét és címét, akit értesíteni kell.

A súlyos beteg vagy súlyosan sérült felügyelet alatt tartott személyek (internáltak) egészségi állapotára vonatkozó értesítéseket ugyancsak rendszeresen és ha lehetséges, hetenként kell továbbítani.

139. Cikkely

A Tájékoztató Iroda feladatát képezi ezenkívül az is, hogy összegyűjtse és az érdekeltekhez közvetlenül vagy a Központi Iroda útján továbbítsa a 136. Cikkelyben meghatározott védett személyek által, különösen hazaszállításuk, szabadon bocsátásuk vagy szökésük alkalmával, illetve elhalálozásukkor hátrahagyott összes személyes értéktárgyakat. Ezeket a tárgyakat az Iroda lepecsételt csomagokban küldi meg, amelyekhez csatolni kell azoknak a személyeknek a személyazonosságát pontosan megállapítható nyilatkozatokat, akiknek tulajdonában voltak ezek a tárgyak, továbbá a csomagok teljes leltárát. Az ilyen természetű értéktárgyak átvételéről és elküldéséről részletes jegyzéket kell vezetni.

140. Cikkely

A védett személyek, különösen a felügyelet alatt tartott személyek (internáltak) ügyeivel foglalkozó Központi Tájékoztató Irodát semleges országban kell felállítani. A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága, ha szükségesnek látja,

javasolja az érdekelt Hatalmaknak az ilyen Iroda felállítását, amely azonos lehet a hadifoglyokkal való bánásmód tárgyában 1949. augusztus 12-én kötött genfi egyezmény 123. Cikkelyében említett Irodával.

Ennek az Irodának feladata a 136. Cikkelyben meghatározott jellegű minden hivatalos vagy magánúton beszerezhető felvilágosítás összegyűjtése, és ezeknek a lehető leggyorsabb eljuttatása ahhoz az országhoz, amelyből az érdekeltek származnak, vagy ahol tartózkodó helyük volt, kivéve, ha a felvilágosítás közlése azokra a személyekre nézve, akikre vonatkoznak, vagy családjukra nézve, hátrányos lehet. Az Iroda számára az összeütköző Felek részéről a közlések foganatosítása érdekében minden segítséget meg kell adni.

Kívánatos, hogy a Magas Szerződő Felek és különösen azok, amelyeknek állampolgárai élvezik a Központi Iroda szolgálatait, az Irodát a szükséges pénzügyi támogatásban részesítsék.

Az előző rendelkezéseket nem lehet úgy értelmezni, mintha korlátozni kívánának a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságának és a 142. Cikkelyben meghatározott segélyegyesületeknek emberbaráti tevékenységét.

141. Cikkely

A nemzeti Tájékoztató Irodák és a Központi Tájékoztató Iroda a postai szállítás tekintetében díjmentességet, valamint a 110. Cikkelyben meghatározott mentességeket és lehetőség szerint a távirati díj alóli mentességet vagy legalábbis jelentős díjmérséklést élveznek.

142. Cikkely

A fogva tartó Hatalmak saját biztonságuk vagy bármely más észszerű igény biztosítása érdekében elengedhetetlen intézkedések fenntartása mellett biztosítani kötelesek a vallási szervezetek, a segélyegyesületek vagy a védett személyeket segítő bármely más szervezet és megfelelően meghatalmazott küldötteik részére, hogy a védett személyeket látogathassák, közöttük segélyeket, bárhonnan eredő nevelési, szórakoztatási vagy vallási célra szolgáló anyagot szétosszanak, vagy hogy segítsék őket a felügyeleti (internálási) helyen belüli szabadidejük megszervezésében. Az előbb említett egyesületek vagy szervezetek akár a fogva tartó Hatalom területén, akár más országokban létesíthetők, illetve nemzetközi jellegűek is lehetnek.

A felügyelet alatt tartó Hatalom korlátozhatja azoknak az egyesületeknek vagy szervezeteknek a számát, amelyeknek küldötteit területén és ellenőrzése mellett tevékenység folytatására jogosítja fel, feltéve, hogy ez a korlátozás nem akadályozza meg az összes védett személyek részére nyújtandó hathatós és elegendő támogatást.

A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságának különleges helyzetét ezen a téren mindenkor el kell ismerni, és tiszteletben kell tartani.

[...]

2. dokumentum

A Vöröskereszt 1952-ben, Torontóban tartott Nemzetközi Konferenciáján elfogadott Alapszabálya (Statutes) (angol nyelvről magyarra fordította a szerző)

Forrás: XVIIIth International Red Cross Conference, Toronto, July–August 1952. Proceedings. Part V: Statutes of the International Red Cross and Rules of Procedure of the International Conference of the Red Cross. (English text as approved by the Drafting Sub-Committee of the Standing Commission of the International Red Cross). 161–164.

A Nemzetközi Vöröskereszt Alapszabálya
(A Vöröskereszt XVIII. Nemzetközi Konferenciája fogadta el.)

I. Cikkely

1. A Nemzetközi Vöröskereszt magában foglal a jelen Alapszabály VI. Cikkelyével összhangban elismert minden nemzeti vöröskereszt-társaságot, a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságát és a Vöröskereszt Társaságok Ligáját.
2. A Nemzetközi Vöröskereszt legfelső tanácskozó testülete a Nemzetközi Konferencia. A Vöröskereszt Nemzetközi Konferenciája magában foglalja a megfelelően elismert nemzeti vöröskereszt, vörös félhold, vörös oroszlán és vörös nap társaságok küldöttségeit, a genfi egyezményekben részes államok küldöttségeit, valamint a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága és a Vöröskereszt Társaságok Ligája küldöttségeit.³⁶²
3. A Nemzetközi Konferenciát, a jelen Alapszabály rendelkezéseire is figyelemmel, a saját Eljárási Szabályzata alapján vezetik le.

II. Cikkely

1. A Nemzetközi Konferencia hatáskörébe tartozik ezen Alapszabály kerekein belül döntéseket hozni, ajánlásokat tenni és kívánságait kifejezni.
2. A Konferencia feladata, hogy biztosítsa az egységet a nemzeti társaságok, a Nemzetközi Bizottság és a Liga munkájában.
3. Megbízást adhat a Nemzetközi Bizottságnak és a Ligának, valamint javaslatokat tehet a Vöröskereszttel kapcsolatos humanitárius egyezményekre és más nemzetközi egyezményekre vonatkozóan.

362 Az eredeti dokumentumban szereplő lábjegyzet (A „Vöröskereszt Nemzetközi Konferenciája”, a „nemzeti vöröskereszt, vörös félhold, vörös oroszlán és vörös nap társaságok”, a „Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága” és a „Vöröskereszt Társaságok Ligája” elnevezések a rövidítés érdekében „Nemzetközi Konferencia” [vagy „Konferencia”], „nemzeti társaságok”, „Nemzetközi Bizottság” és a „Liga” kifejezésekkel lesznek helyettesítve).

4. Egyedül illetékes a jelen Alapszabály és Eljárási Szabályzat felülvizsgálására és értelmezésére, és hogy végső döntést hozzon a X. Cikkelyben hivatkozott véleménykülönbségekkel kapcsolatban.
5. Nem foglalkozhat politikai kérdésekkel, és nem is szolgálhat politikai vita fórumaként.
6. Nem módosíthatja sem a Nemzetközi Bizottság, sem a Liga Alapszabályát. Hasonlóképpen, a Nemzetközi Bizottság és a Liga sem hozhat olyan határozatokat, amelyek ellentétesek a Nemzetközi Vöröskereszt Alapszabályával vagy a Konferencia határozataival, sem olyan döntést, amely ellentétes a közöttük megkötött és a Konferencia által jóváhagyott megállapodásokkal.
7. A Konferencia megválasztja elnökét.

III. Cikkely

1. A Nemzetközi Konferencia rendszerint négyévente ülésezik. Az ülést egy nemzeti társaság központi bizottsága, a Nemzetközi Bizottság vagy a Liga hívja össze az előző Konferencia erre a célra adott megbízása alapján vagy a IX. Cikkelyben leírt Állandó Bizottság. Általános szabályként valamely Nemzeti Társaság, a Nemzetközi Bizottság vagy a Liga által a Konferencia során a Konferencia következő ülészakának megrendezésére tett felajánlásokat, amennyire lehetséges, kedvezően bírálják el.
2. Rendkívüli intézkedésként, az Állandó Bizottság, a Nemzetközi Bizottság, a Liga vagy a megfelelően elismert nemzeti társaságok legalább egyharmadának kérelmére a Konferencia dátuma előbbre hozható.

IV. Cikkely

1. Minden Nemzetközi Konferencia során ülésezik a Küldöttek Tanácsa (Council of Delegates) és a Liga Kormányzó Tanácsa (Board of Governors).
2. A Küldöttek Tanácsa magában foglalja a megfelelően elismert nemzeti társaságok küldöttjeit, a Nemzetközi Bizottság küldöttjeit és a Liga küldöttjeit. A Küldöttek Tanácsa megválasztja elnökét.
3. A Küldöttek Tanácsának feladatai a következők:
 - a. a Konferencia megnyitása előtt összeül abból a célból, hogy személyeket javasoljon az elnök, az alelnök, a főtítkár és a főtítkár-helyettes posztjainak betöltésére; ezeket a javaslatokat a Konferenciához nyújtják be,
 - b. meghatározza a Konferenciához benyújtott, vitára bocsátandó kérdések és javaslatok sorrendjét,
 - c. véleményt nyilvánít, és, ha szükséges, döntést hoz olyan kérdésekről és javaslatokról, amelyekre vonatkozóan a Konferencia vagy az Állandó Bizottság megbízást ad.
4. Az Alapszabályt és a Kormányzó Tanácsban részt vevő hatalmakat rögzíti a Liga Alapszabálya. A Kormányzó Tanács ezenkívül véleményt nyilvánít,

és szükség esetén döntéseket hoz azokról a kérdésekről és javaslatokról, amelyekre vonatkozóan a Konferenciától vagy az Állandó Bizottságtól felkérést kap.

5. A Konferencia elnöke, a Küldöttek Tanácsának elnöke és a Kormányzó Tanács elnöke rendszerint három különböző személy.

V. Cikkely

1. Amikor a Kormányzó Tanács két Nemzetközi Konferencia közti időszakban összeül, azzal azonos időben és helyen a Küldöttek Tanácsa is összeül, amennyiben a megfelelően elismert nemzeti vöröskereszt-társaságok egyharmada, vagy a Nemzetközi Bizottság, vagy a Liga vagy az Állandó Bizottság ezt kéri.
2. A Küldöttek Tanácsa ilyen ülésen véleményt nyilváníthat, és, amennyiben szükséges, döntéseket hozhat olyan kérdésekről és javaslatokról, amelyekre vonatkozóan a nemzeti társaságok, az Állandó Bizottság, a Nemzetközi Bizottság vagy a Liga megbízást ad.
3. Amikor a Küldöttek Tanácsa vagy a Kormányzó Tanács a Nemzetközi Konferencia ülészakán kívül tart ülést, nem hoz végleges döntést semmilyen olyan kérdésben, amely a jelen Alapszabály szerint a Konferencia kizárólagos hatáskörébe tartozik, sem olyan döntést, ami ellentétes lenne ez utóbbi [testület] határozataival, vagy olyan kérdésekről, amelyeket a Konferencia már rendezett vagy egy következő Konferencia napirendje számára tart fenn.

VI. Cikkely

1. A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága független intézmény, amelyet saját alapszabálya irányít, és tagjait kooptációval svájci állampolgárok közül választják.
2. Örökdi a Vöröskereszt alapvető és állandó alapelvei felett, amelyek a következők: pártatlanság, bármiféle faji, politikai, vallási vagy gazdasági megfontolásoktól független fellépés, a Vöröskereszt egyetemessége és a nemzeti vöröskereszt-társaságok egyenlősége.
3. Az összes vonatkozó adat összegyűjtése után bejelenti minden újonnan létrehozott vagy újjáalakított nemzeti vöröskereszt-társaság elismerését, amely megfelel az elismerés hatályos feltételeinek.
4. Vállalja a genfi egyezmények értelmében rá háruló feladatokat, ezen egyezmények pontos betartására törekszik, és jegyzőkönyvezi a humanitárius egyezmények vélelmezett megsértésével kapcsolatos panaszokat.
5. Semleges intézményként működik, amely humanitárius tevékenységét különösen háború, polgárháború vagy belső harc idején fejt ki, és minden alkalommal arra törekszik, hogy az ilyen konfliktusok és azok közvetlen következményei által sújtott katonai és polgári áldozatok védelemben és segítségben részesüljenek. Hozzájárul az orvosi személyzet és az orvosi felszerelés előkészítéséhez és fejlesztéséhez, a Vöröskereszt

szervezeteivel, a fegyveres erők orvosi szolgálataival és más illetékes hatóságokkal együttműködve.

6. Minden olyan humanitárius kezdeményezést megtesz, amely sajátosan semleges és független intézményként és közvetítőként a szerepéhez tartozik, és megvizsgál minden olyan kérdést, amellyel ilyen intézménynek foglalkoznia kell.
7. A genfi egyezmények folyamatos fejlesztésén és terjesztésén munkálkodik.
8. Elfogadja a Vöröskereszt Nemzetközi Konferenciája által adott megbízásokat.
9. A jelen Alapszabály keretein belül, és a VII. Cikkely rendelkezéseit is figyelembe véve, szoros kapcsolatot tart fenn a nemzeti vöröskereszt-társaságokkal. Fenntartja a kapcsolatokat a kormányzati hatóságokkal, és minden olyan nemzeti vagy nemzetközi intézménnyel is, amelynek segítségét hasznosnak ítéli.

VII. Cikkely

1. A Vöröskereszt Társaságok Ligája a nemzeti Vöröskereszt, Vörös Félhold, Vörös Oroszlán és [Vörös] Nap társaságok nemzetközi szövetsége. Saját Alapszabálya szerint jár el.
2. A Liga célja a jelen Alapszabály keretein belül és a VI. Cikkely rendelkezéseit is figyelembe véve, hogy ösztönözze és segítse elő a nemzeti társaságok humanitárius fellépését, és vállalja az ezen egyesületek szövetségeként rá háruló felelősségeket.
3. Ebből a célból a Liga feladatai a következők:
 - a. állandó összekötő, együttműködési és tanulmányozó szervként lép fel a nemzeti vöröskereszt-társaságok között, és együttműködik azokkal;
 - b. ösztönzi és támogatja, hogy minden országban független és megfelelően elismert nemzeti vöröskereszt-társaság jöjjön létre és fejlődjön;
 - c. hivatalosan képviseli a tagtársaságokat nemzetközi téren a Kormányzó Tanács által elfogadott határozatokkal kapcsolatos kérdésekben, valamint őrzi az integritásukat, és védelmezi érdekeiket;
 - d. elfogadja a Vöröskereszt Nemzetközi Konferenciája által adott megbízásokat.

VIII. Cikkely

1. A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága és a Vöröskereszt Társaságok Ligája kapcsolatot tart fenn egymással a tevékenységeik lehető legnagyobb mértékű összehangolása és az átfedések elkerülése érdekében.
2. Legalább havonta egy alkalommal ülést tartanak a Nemzetközi Bizottság és a Liga képviselői, hogy biztosítsák ezt a kapcsolatot, amelyet ezentúl a Nemzetközi Bizottságnak a Ligához akkreditált képviselője és a Ligának a Nemzetközi Bizottsághoz akkreditált képviselője szavatol a két szervezet alapszabályának megfelelően.

IX. Cikkely

1. Az Állandó Bizottságnak kilenc tagja van, nevezetesen:
 - a. öt tagot személyes minőségükben a Vöröskereszt Nemzetközi Konferenciája választ, akik a következő Konferencia zárásáig viselik hivatalukat; az esetlegesen megüresedett helyeket az Állandó Bizottság új tag szintén személyes minőségében való kinevezésével tölti be;
 - b. a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságának két képviselője, akik közül az egyik elvileg [a Nemzetközi Bizottság] elnöke;
 - c. a Vöröskereszt Társaságok Ligájának két képviselője, akik közül az egyik elvileg a Kormányzó Tanács elnöke.
2. A Bizottság tanácsadói minőségben és legalább egy évvel a Nemzetközi Konferencia megnyílása előtt meghívja üléseire annak a nemzeti társaságnak a képviselőjét, amely a Konferencia vendéglátója lesz.
3. Ha egy megválasztott tag nem tud részt venni az Állandó Bizottság ülésén, kinevezheti helyettesítőjét.

X. Cikkely

1. Az Állandó Bizottság a Konferencia vendéglátó szervezetével együttműködve elkészíti az ideiglenes programot és a napirendet, továbbá intézkedéseket tesz a következő Nemzetközi Konferencia [megrendezése] érdekében. Kijelöli a Konferencia időpontját vagy kiválasztja ülésének helyszínét, ha erről a korábbi Konferencia még nem döntött, vagy ha rendkívüli körülmények azt megkövetelik.
2. A Konferencia ülései közötti időszakban és a Konferencia által hozott bármilyen végleges döntésnek megfelelően az Állandó Bizottság rendezi a jelen Alapszabály értelmezésével és alkalmazásával kapcsolatban esetlegesen felmerülő véleménykülönbségeket, valamint azokat a Nemzetközi Bizottság vagy a Liga által benyújtott kérdéseket, amelyek a két szervezet közti nézeteltérésekből fakadhatnak.
3. Az Állandó Bizottság feladata a Konferencia ülései között is a Nemzetközi Bizottság és a Liga erőfeszítéseinek egyeztetése és összehangolása. Ezt a célt szem előtt tartva ülésein megvizsgál minden olyan kérdést, amelyek a Vöröskereszt számára általános érdekűek, és mindkét intézmény tevékenységét érintik.
4. Ebben az összefüggésben, és ha szükséges, a Konferencia végleges döntésére is figyelemmel, az Állandó Bizottság megtesz minden olyan intézkedést, amelyet a körülmények megkövetelnek. A Nemzetközi Vöröskereszt különféle testületeinek a saját területükön való függetlenségét és kezdeményezési képességét azonban továbbra is szigorúan meg kell őrizni.

XI. Cikkely

1. Az Állandó Bizottság székhelye Genfben van.
2. Általános szabályként a székhelyén rendes ülésen évente kétszer ülésezik. Ha rendkívüli körülmények megkövetelik, az ülés az elnök által kiválasztott és tagjainak többsége által jóváhagyott más helyen is összeülhet.
3. Rendkívüli ülésre is összeülhet, ha az elnöke összehívja, vagy három tagja kérelmezi.
4. A határozatképességhez öt tagra van szükség. Minden döntést a jelen lévő tagok többségi szavazatával hoznak meg.
5. Az Állandó Bizottság tagjai közül az egyik konferenciától a következőig tartó időszakra elnököt és alelnököt választ. Az elnök kinevezheti a megválasztott tagok egyikét, aki segít neki és a Bizottság titkáráként tevékenykedik.

XII. Cikkely

1. Az Állandó Bizottság elnöke, a Nemzetközi Bizottság elnöke és a Liga Kormányzó Tanácsának elnöke, vagy ezek hiányában az általuk előzetesen kinevezett képviselők szabadon konzultálhatnak egymással, vagy vészhelyzetben összeülhetnek, hogy megtegyék a szükséges intézkedéseket.
2. Általános szabályként a három elnök az Állandó Bizottság féléves ülései között egyszer ülésezik, és emellett bármikor, amikor egyikük ezt kéri, hogy megvizsgálják azokat a kérdéseket, amelyek tudomásukra jutottak, vagy amelyeket megvitattak a Nemzetközi Bizottság és a Liga közti időszakos üléseken.
3. Az elnökök az Állandó Bizottság következő ülésén jelentést nyújtanak be az esetlegesen meghozott intézkedésekről.

XIII. Cikkely

1. A Nemzetközi Konferencia Eljárási Szabályzatát, a jelen Alapszabálynak megfelelően, a Konferencia jelen lévő és szavazó tagjainak kétharmados többségével, a Nemzetközi Bizottság és a Liga véleményének ismeretében kell elfogadni.
2. Az Alapszabály felülvizsgálatára irányuló minden javaslatot azonban napirendre kell tűzni, és annak szövegét legalább hat hónappal korábban el kell küldeni a nemzeti társaságoknak, a Nemzetközi Bizottságnak és a Ligának.

XIV. Cikkely

1. A jelen Alapszabály 1952. szeptember 1-én lép hatályba.
2. Ezek felváltják a XIII. Nemzetközi Konferencia által elfogadott Alapszabályt. A jelen Alapszabállyal ellentétes korábbi rendelkezések hatályukat veszítik.

3. dokumentum

A Magyar Vöröskereszt által a Külügyminisztérium számára készített dokumentum a kiskorúak repatriálásának nehézségeiről

Forrás: MNL OL XIX-J-1-j, TÜK Vegyes, 1945–1964, 314. doboz. 2. egység. (1960. május 30.)

A Magyarországról elszökött fiatalok hazatérése körül támasztott nehézségek

Nagyon nagy azoknak az országoknak a száma, ahol súlyos problémák merültek fel az elszökött magyar fiatalok hazatérésének akadályozása folytán. Kiragadott példákon keresztül megmutatjuk azt, hogy az általános ellenséges propaganda kedvezőtlen és megfélemlítő hatásán túl, egyes szervek és hivatalos hatóságok a legkülönbözőbb országokban milyen módon lépnek fel, hogy a Magyarországra való hazatérést megakadályozzák.

N. S.³⁶³ 1944-es születésű fiatal fiú Argentínában van. Szülei hazakérlik Magyarországra. A család, akinél a fiú tartózkodik, szintén hazakészül és minden előkészület megtörtént a fiatal fiú hazajövetelének elősegítése érdekében. Több mint fél éve húzódik azonban az argentin hatóságok döntése a kiutazási engedély megadására. A szülők a budapesti Argentin Követség közbenjárását is kérték, azonban a legkülönbözőbb ürüggyekkel odázzák el az engedély kiadását.

R. M. esetében megmutatkozik az a ferde felfogás, hogy szinte még gyermekkorban lévő fiatalokra is a „politikai menekült” fogalmat erőltetik rá. Az 1946 decemberében született kislányt édesapja az anyja tudtán kívül vitte ki Svédországba. Az apa erkölcsi magatartása folytán börtönbe került és az anyja természetesen követeli, hogy a 13 éves gyermek-lányt küldjék haza. Hazaküldés helyett a különböző svéd hatóságok hivatalos kéréseinkre azt a választ adták, hogy a leányka édesapja maga és leánya részére menedéket kért, tehát helyesnek tartják, hogy a gyermeket svéd család gyámsága alá helyezték. Megjegyzendő, hogy maga az apa is azt a kívánságát fejezte ki, hogy leánya térjen haza édesanyjához, ahol megfelelő környezetben és nevelésben lesz majd része.

V. I. 1950-ben született, apja vitte ki magával a gyermeket az Egyesült Államokba. Az apa öngyilkos lett. A kislány már ezt megelőzőleg különböző családoknál volt elhelyezve, miután az apa nem tudott kellően gondoskodni róla. A leányka édesanyja kitűnően rendezett körülmények között él Magyarországon és jogosan követeli, hogy kislányát – akit tudtán és akaratán kívül vitt el az apa – az amerikai szervek hazajuttassák. A kislányt a környezete ijesztgeti a hazatéréstől, az Amerikai Vöröskeresztnél megindított akció még nem vezetett eredményre, mert az amerikai hatóságok azzal vannak elfoglalva,

363 A dokumentumban említett neveknek csak a monogramját közöljük.

hogy a 10 éves kislány jogi helyzetét megállapítsák, ahelyett, hogy a gyermeket haladéktalanul visszajuttatnák édesanyjához. Az ügyben a Magyar Vöröskereszt kénytelen volt a Menekültügyi Főbiztos közbenjárását is kérni.

Az osztrák szervek feladata lett volna, hogy a fiatalkorú szökevényeket, de különösen a még szinte gyermekeket hazájukból való elmenetelük után visszairányítsák. Köztudomású azonban, hogy a gyermekek ezreit engedték szerte a világba, sokszor a szülők írásbeli akaratnyilvánítása ellenére, csak éppen a hazatérést nem segítették elő.

Sz. M. 1943-ban született leánya már Ausztriában rájött gyermekes meg gondolatlanságára és haza akart jönni. Ez a Magyar Vöröskereszt birtokában lévő levelekből kitűnik. Erőfeszítései azonban nem jártak eredménnyel, és amikor Új-Zélandon élő nagybátyja erről tudomást szerzett, a különböző lágerekben hányódó fiatal lányt kivitte magához. A kislány azóta is csak hazavágyódik, olyannyira, hogy szervezetét idegbaj támadta meg. Most az új-zélandi rokonok tesznek lépéseket a gyermek hazaküldése érdekében. Az új-zélandi nagybácsi a Magyar Vöröskereszthez intézett levelében világosan megírja: „Miután a gyereket Ausztriából nem engedték haza, mint nagybátyja intézkedtem, hogy hozzák ide hozzám.” Ez az irányzat most is uralkodni látszik Ausztriában. A 11 éves kis S. M. kislány ügyében a magyar hatóságok eddig nem tudtak eredményt elérni, mert, mint ahogy az apa írja, az osztrák hatóságok a hazaszállításnál a gyermek akaratát veszik tekintetbe. A kislányt Ausztriában élő rokonsága befolyása alatt tartja és ijesztgeti, viszont az apa tiltakozik az ellen, hogy ebben a kérdésben egy 11 éves gyermek megtévesztett akarata lehessen a döntő, miután ebben a korban egy gyermek önálló elhatározásra még nem alkalmas. A joggyakorlat egy gyermek véleményét semmilyen vonatkozásban sem fogadja el, mint mérvadót.

A gyermekvédő szervek, intézetek felügyelete alatt lévő, ott, vagy általuk elhelyezett fiatalok hazajuttatását ezek a szervek féltékenyen igyekeznek gátolni. A Magyarországon élő hozzátartozók kapcsolatai ezekkel a fiatalokkal feltűnően nehézkesek és ezeket szinte csak a gyermekvédelmi szervezet útján lehet megközelíteni. Kirívó példa erre Sz. F. 1943-ban született fiú esete, akit a gyermekvédelmi szervezet helyezett el egy gazdálkodó családnál, és hosszú időn keresztül a Kanadai Vöröskereszt is, mint a többi hasonló esetben, csak a gyermekvédelmi szerveken keresztül tudott vele érintkezésbe lépni. A fiú meg-megújuló hazatérési kívánsága és előkészületei ellenére a család visszatartja és ún. „gyermekvédelmi” szervek minden lehetőt megtesznek, hogy a fiút hazatérésétől eltántorítsák. A Menekültügyi Főbiztos 1960. április 14-i levelében ezt írja: „A kanadai hatóságok felajánlották, hogy kapcsolatban maradnak vele, hogy biztosítsák a szociális helyzetét és különösen, hogy segítségére legyenek akkor, ha majd elhagyva a tanyát állást fog keresni.”

L. I. 1942-ben született fiú Ausztráliában szalézi internátusban van. Édesanyjához írt leveleiből látjuk, hogy szeretne hazajönni. Azt írta, már ő fordult emiatt „a Svájci Vöröskereszthez” (a Nemzetközi Vöröskeresztre gondol). Felhívtuk a gyermek helyzetére a Vöröskereszt Társaságok Ligájának figyel-

mét és támogatását kértük. Az Ausztrál Vöröskereszt úgy tájékoztatta a Ligát, hogy a fiú soha nem óhajtott hazajönni, ami nem felel meg a tényeknek. Az ügy még nem zárult le. A Magyar Vöröskereszt továbbra is foglalkozik a gyermek sorsának rendezésével, csak megemlítendő, hogy az intézetekből a fiatalok hazajutása rendkívül nehezen oldható meg, és a fenti esetben még további nehézséget jelent az ausztrál szervek teljes közönye.

H. L. 1943-as születésű fiú is Ausztráliából készül hazajönni. Hazatérési iratai régen rendben vannak már, édesanyja Magyarországról megküldte részére a szükséges hajó- és vonatjegyet. Hosszadalmas előkészületek után már hónapok óta minden készen áll arra, hogy a fiú hazaindulhasson. Mégis megdöbbenő, hogy az Ausztrál Vöröskereszt közlése szerint a hajós társaság, illetve a hivatalos szervek képtelenek voltak valakit találni, aki a hajóúton a fiatal fiúért a szabályok értelmében a felelősséget vállalja. Már több ízben kellett H. L.-nak a hajók indulását elhalasztani és még mindig keresik, aki vállalná érte a felelősséget. Mintegy másfél év után „rájöttek arra a gondolatra”, hogyha az anya nyilatkozatot tesz, miszerint nem tart igényt ilyen felelősre fia hazajövetelénél, akkor a fiú elindulhat. Természetesen, az anya, aki a ma már 17. évében lévő fiú utazásával kapcsolatban különösebb aggodalmakat nem támaszt, a nyilatkozatot azonnal megadta, most már csak az a kérdés, ennyi idő után milyen újabb probléma fog felmerülni.

Nem csak a hazajövetel terén merülnek fel nehézségek az idegenbe került fiatalok előtt, hanem sokszor olyan helyzetben és körülmények között vannak, hogy a szülők elveszítik őket szem elől, nem tudják a kapcsolatot fenntartani. Kényszerhelyzetből kifolyólag sokszor változtatják lakhelyüket. Előadódtak olyan esetek, hogy Ausztriából a fiatalok egyszerűen eltűntek. B. Z. például, aki 1945. szeptember 20-án született és az utolsó fix-nyom Ausztria volt, onnan állítólag a fiú Franciaországba került. A Magyar Vöröskereszt már ott is kerestette, de eredménytelenül, és most a Menekültügyi Főbiztosság útján személyleírás alapján keresteti.

Sz. A. 1942. október 12-én született, eltűnt Ausztriából, nyomait vagy tíz országban kereste a Magyar Vöröskereszt, többek között Belgiumban is. Mindenhol negatív válasz érkezett. A fiú ebben az évben életjelt adott magáról Canadából és megírta, hogy most került oda, 1957-től pedig Belgiumban volt. Mi lehet az oka annak, hogy a belga hatóságok nem tudtak tájékoztatást adni erről a fiatal fiúról és állítólag nem volt nyoma annak, hogy évekig Belgiumban élt.

A hányatott életű fiatalok számára az egyetlen helyes megoldás, hogy visszatérjenek hazájukba, családjukhoz, munkájukhoz, tanulmányukhoz. A Magyarországra hazatért fiatalok döntő többsége könnyen illeszkedik be ismét az otthoni környezetbe, a magyar társadalom egyengeti a fiatalok további útját, munkába állásukat, tanulmányaik folytatását. Elenyészően csekély azon fiatalok száma, akik a Magyar Vöröskereszt valamilyen irányú támogatására szorúlnak. Akiknek mégis szükségük van ilyen segítségre, legtöbbször külföldi tartózkodásuk alatt szerzett betegségek, elsősorban idegbaj,

gyógyítása miatt keresik fel. Így törődött a Magyar Vöröskereszt V. E-lel, aki súlyos idegbajjal került haza Kanadából, vagy K. I.-nel, aki ideg-összeroppánással s a kint született kisgyermekével jött meg Franciaországból. De sokan vannak hozzájuk hasonlók. Sokkal nagyobb azoknak a száma, akiknek már nincs szükségük támogatásra, mégis a hála és a ragaszkodás elhozza őket a Magyar Vöröskereszthez.

V. J. 1941-es születésű és L. 1945-ös születésű fiúk Ausztriából jöttek haza. Az idősebb asztalosnak készül, a kisebbik még iskolás. M. T. 1945-ös születésű kislány, aki szüleivel volt kint Ausztráliában, ma már nem mosodában csavarja a ruhát, mint tennie kellett 12 éves korában Ausztráliában, hanem újból boldog gyermekkorát éli és szorgalmas kisiskolás.

S. P. 1940-es születésű fiú Argentínából jött haza és mint finommechanikai tanuló dolgozik régi munkahelyén. K. P. Ausztriában volt, s ma otthon egyetemi hallgató. K. J. 1940-es születésű fiú Svédországból tért haza, s ma autószerelő tanuló. S. L. 1940-es születésű fiú Hollandiából tért haza, ahol sörgyárban dolgozott és súlyos szemsérülést szenvedett. Magyarországon postai tisztviselő lett és műszaki tanulmányait folytatja. K. S. egy nagy áruház ügyes és talpraesett elárúsítója, akit mindenki kedvel. B. L. 1944-es születésű fiú csak nemrég érkezett haza Nyugat-Németországból, de már kész a terve, autó- és motorszerelő lesz, az állami gazdaságban, ahol édesapja traktoros. Nem ritkán lehet olvasni a külföldi sajtókban [Sic!] azokról a bűncselekményekről, melyeknek magyar fiatalok részesei vagy elkövetői és talán nincs olyan külföldi befogadó ország, melynek bírósága ne lett volna kénytelen kisebb vagy nagyobb bűncselekményt elkövető magyar fiattal foglalkozni. Az otthontól, hazától távol élő gyökértelen fiatalok könnyen válnak a könnyű erkölcsű vagy bűnös környezet prédájává. Nem vitás, hogy azon fiatalok java része, akik ma különböző országok börtöneiben ülnek kiszabott büntetésüket, nem jutottak volna idáig, ha itthon vannak vagy hazajutnak. A Menekültügyi év feladatául a menekültek jogi és szociális társadalmi megsegítését tűzték ki. A befogadó országok megkülönböztetés nélkül a magyar disszidens fiatalokat is menekülteknek kategorizálják. Ez a meghatározás nem tekinthető szabatosnak, mert Magyarország ma is fiainak és leányainak tartja azokat a fiatalokat, akik a hazát, valóban hazájuknak érzik még és haza akarnak jönni. A különböző külföldi hatóságok és szervek akkor nyújtják a legnagyobb segítséget ezeknek a fiataloknak, ha hazatérésüket igyekeznek előmozdítani. Az immár negyedik éve idegenben és általában hazájukkal nem barátságos környezetben élő fiatalokat rémhírekkel, irányított, tudatosan rosszakaratú sajtóhírekkel, egyéb publicisztikai eszközökkel riasztják el a hazajöveteltől. És még jó, hogy sokszor úgy túllőnek a célon, hogy azt már maguk a fiatalok sem hiszik el és csak azért is hazajönnek. Természetesen csak a józanabb, értelmesebb, világosabban látóról pereg le az ijesztgetés és sok fiattal riasztottak már el a propaganda eszközéül szegődött hitvány tollbajnokok a hazatérés útjáról és viselhetik a lelkiismeretükön azoknak a szerencsétlenségeknek, bűnöknek az ódiúmat, ami elmaradhatott volna és elmaradhatna, ha a fiatalok hazatérnek családjuk körébe.

Nem menekültekről, hanem megtévedt fiatalokról van szó, akiket a befogadó országokban is minden szervnek és hatóságnak támogatni kellene, hogy megtalálják a hazavezető utat.

A Magyar Vöröskereszt a Vöröskereszt Szervezetek családgyesítési tevékenységén belül foglalkozik a disszidensek Magyarországon hagyott hozzátartozóinak és elsősorban kiskorú gyermekeinek kiutazási ügyeivel.

Ezekkel az ügyekkel kapcsolatban szomorú tapasztalataink vannak. Azok a szülők, akik most kérik gyermekeik kiengedését, 4 évvel ezelőtt nem egy esetben felelőtlenül sorsukra hagyták őket. Annak idején a határ menti erdőkben számos síró, összefagyott gyermeket találtak, akiket szüleik a maguk könnyebb elszökése érdekében elhagytak. Sok gyermeket bezártak a szülők az árván hagyott lakásba és a környéketes szomszédok vették magukhoz – néha csak napok múltán – s vitték el őket rokonokhoz vagy gyermekotthonba. Mások, akiket talán lelkiismeretesebbeknek lehetne nevezni, rokonaikra, vagy még inkább idős, beteges, szerény jövedelmű nagyszülőkre bízta kislányukat vagy kisfiukat. Ezek a szülők, amikor elhagyták otthonukat csak magukra gondoltak, nem gondoltak arra, mi lesz gyermekük sorsa, aki az ő szeretetükre, támogatásukra van utalva.

A Magyar Vöröskereszt e körülmények ellenére támogatja a szétszakadt családok egyesítésének ügyét, és ebben csakis a kiskorúak érdekeit tartja figyelem előtt.

Amikor egy-egy külföldi vöröskeresztes szervezet, a külföldön élő szülők vagy magyarországi hozzátartozók felkérnek bennünket, hogy nyújtsunk segítséget egy-egy ügyben, mindig készséggel teszünk eleget a kérésnek. Megvizsgáljuk a gyermek körülményeit: szociális, egészségügyi, lakás- és egyéb szempontokat figyelembe véve teszi meg a Magyar Vöröskereszt azokat a lépéseket, amelyeket az adott esetben a legcélravezetőbbnek talál. A gyámügyi hatóságok jól ismerik a gyermekek helyzetét, családi körülményeit, az elment szülők anyagi viszonyait, és ők hivatottak a gyermekek gyámjának kinevezésére és a gyermekek sorsa felől dönteni.

Előfordul olyan eset is, hogy a gyámhatóság, sőt maguk a magyarországi hozzátartozók sem találják alkalmasnak a gyermeküket elhagyott szülőket arra, hogy maguk neveljék gyermekeiket. Sokan nem törődtek gyermekükkel azok kiskorától kezdve s a nagyszülőkre vagy más rokonokra bízta őket. Nem egy esetben sem azelőtt, sem most nem nyújtanak a gyermek neveléséhez anyagi segítséget. Mások állami gondozásba adták gyermeküket, bár meglett volna a lehetőségük ahhoz, hogy maguk gondoskodjanak róla. Többek között ez volt a helyzet N. E. angliai disszidens két állami gondozott kisfiával is, akik jelenleg a legjobb körülmények között élnek egy családnál, amely ragaszkodik a gyermekekhez és a legmegfelelőbb körülményeket biztosítja a nevelésükhöz. Természetes, hogy sem a nevelőszülők, sem a gyámhatóság nem járult hozzá a két gyermeknek felelőtlen anyja utáni távozásához. Ugyancsak hasonló a helyzet többek között K. K. 9 éves és M. S. 5 éves gyermekek-

nél, akiket nagyszülei nem engednek ki szüleikhez, mert nem látják biztosítottak a gyermekek jövőjét a szülőknél.

Vannak azonban más szülők is, akik ugyancsak meggondolatlanok voltak, amikor gyermeküket itt hagyták, de cselekedetük háttérben különböző problémák voltak: betegség, lakáshiány vagy családi viszály. E problémákat távozással vélték megoldani. Ezek az emberek azóta már sokszor megbánták meggondolatlan lépésüket, de új életet alapítottak külföldön, amelyet jelenleg nem kívánnak felborítani. Egyetlen vágyuk, hogy meggondolatlanul elhagyott gyermeküket maguk mellett tudják és biztosíthassák annak rendes nevelését és ellátását. Természetes, hogy ezek a családok más elbírálás alá kerülnek.

Éppen e meggondolásokból kiindulva a Magyar Vöröskereszt a lehető leggondosabban vizsgálja meg ezeket az eseteket és nem csak a kiskorú otthoni körülményeit veszi alapul, hanem a gyámhatósággal közösen a szülők családi életét is.

A Magyar Vöröskereszt ily módon számos család egyesítését segítette elő. Így utazhatott el szüleikhez az 5 éves kis B. Gy. Svédországba, a 7 éves Sz. J. Norvégiába, a 14 éves P. E. Svájcba, a P. testvérek Ausztriába, a 7 éves T. G. Nyugat-Németországba, a 7 éves M. E. vagy 6 éves K. J. Kanadába, a B. testvérek Argentínába, de még sokáig sorolhatnánk. A Magyar Vöröskereszt az illető ország vöröskeresztjeit értesíti a gyermekek odautazásáról és a Nemzetközi Vöröskereszt Bizottságának [Sic!] viszont nem egy sok száz nevet tartalmazó listát adott át azokról, akik Magyarországról elszökött hozzátartozóikhoz elutazhatnak.

Budapest, 1960. május 30.

4. dokumentum

R. A.³⁶⁴ *családegyesítési ügye – két kapcsolódó irat*

Forrás: MNL OL P.2130, Magyar Vöröskereszt, Országos Központ, 1922–1999, 233. doboz, 118. tétel, iktatott iratok 1959–1960.

A)

B. F.-né levele a „Nemzetközi Vöröskereszt Vezetőségéhez”, 850/110/41/59, aktaszám: IV.2358 (Budapest, 1959. február 3.).

Nemzetközi Vöröskereszt Vezetőségéhez

Egy aggódó édesanya és nagymama fordul Önökhöz segítségért.

R. A. 5 éves unokám gondozója és ellátója vagyok. Már több ízben megkíséreltem az útlevél kérelmet fenn nevezett unokám részére sajnos eredménytelenül mindegyikre elutasító választ kaptam.

Jelenleg most is az útlevélosztályon van egy új kérelmem 850-ért okmánybélyeggel ellátva amire a mai napig választ nem kaptam.

Leányom aki Svájcba él az első házassága nem sikerült férje elhagyta, majd 2 évi külön élés után elváltak. Válás után megismerkedett egy svájci állampolgár gépkocsivezetővel, aki feleségül vette.

Leányom a gyermekhez ragaszkodik és nem dobta el mert szereti a gyermekét csak annak idején a bizonytalanságba nem vitte magával most már megvan a rendes otthona gyermekének tudja biztosítani a rendes [olvashatatlan szó].

Mint nagymama aki naponta foglalkozom a gyermekkel látom azt a gyermek hátrányára van az anyai szeretet hiánya.

Négy gyermek anyja és 5 unokának a nagymamája vagyok egy fiam aki Oroszlánba mint vajúr dolgozik 3 gyermek apja a felesége TBC beteg egyik unokám jelenleg is Farkasgyepü iskolaszanatóriumba van kezelés alatt már 4 hónapja. Unokám édesanyját időközönként szanatóriumba utalják betegségéből kifolyólag 5-6 hónapra két kisebb unokám Intézetbe van elhelyezve addig míg édesanyjuk gyógykezelés alatt van.

Mint legközelebbi hozzátartozójuk nem tudok a segítségükre lenni még meglátogatni sem tudom unokáimat mivel vidékre vannak kihelyezve.

Olyan körülmények között vagyok sem fiamon és családján nem tudok segíteni egészségi szempontból tekintettel kell lennem a hozzátartozóimra.

Egy kétségbe esett Anya és nagymama kéri Önöket abban segítsenek hozzá fenn nevezett unokám az édesanyjához kijusson Sveiczba [Svájcba].

364 A dokumentumokat eredeti helyesírással adjuk közre, a benne említett neveknek csak a monogramját közöljük.

Négy család boldogságáról és nyugalmáról függ az Önök határozata.
Szíveskedjenek levelem meghallgatásában segítségemre lenni és támogatni kérésem.

Budapest, 1959. II. 3-án

Tisztelettel
B. F.-né

B)

Környezettanulmány R. A. ügyében, 72/959.

Magyar Vöröskereszt Külügyi Osztálya

[...]

Tárgy: R. A. környezése

Hivatkozással 850/110/41/1959/BM számú levelükre, amelyben R. A. 5 éves kislány környezettanulmányát kéri, az alábbiakat közöljük:

A gyermek nagyanyjánál, B. F.-nénél [...] lakik. Kétszobás összkomfortos jól berendezett szép napos lakásuk van.

B. F. Belügy Minisztériumi dolgozó 1800.-Ft fizetéssel, feleségével, fiával és R. A. 5 éves unokájával lakik a lakásban.

B. F. leánya, R. R.-né szül. B. E., miután férjétől elvált, 1956-ban külföldre távozott és ott rövid időn belül férjhez ment. Kislányát Édesanyja gondozására bízta.

Férje külföldi állampolgár és ezért nem tud és nem is akar hazajönni. Kislánya R. A. további gondozását, nevelését és kiutazásának költségeit hajlandó fedezni és erről már hivatalos írást is küldött.

A gyermek Édesapja, R. R. (térképzési rajzoló) [...] gondoskodik kislányáról.

V. M.-nének, aki a fenti környezést, mint a kerület házegészségőre végezte, az a meglátása, hogy R. R. nem helyesli kislánya külföldre küldését és az a javaslata, hogy az apát is meg kellene hallgatni ebben az ügyben.

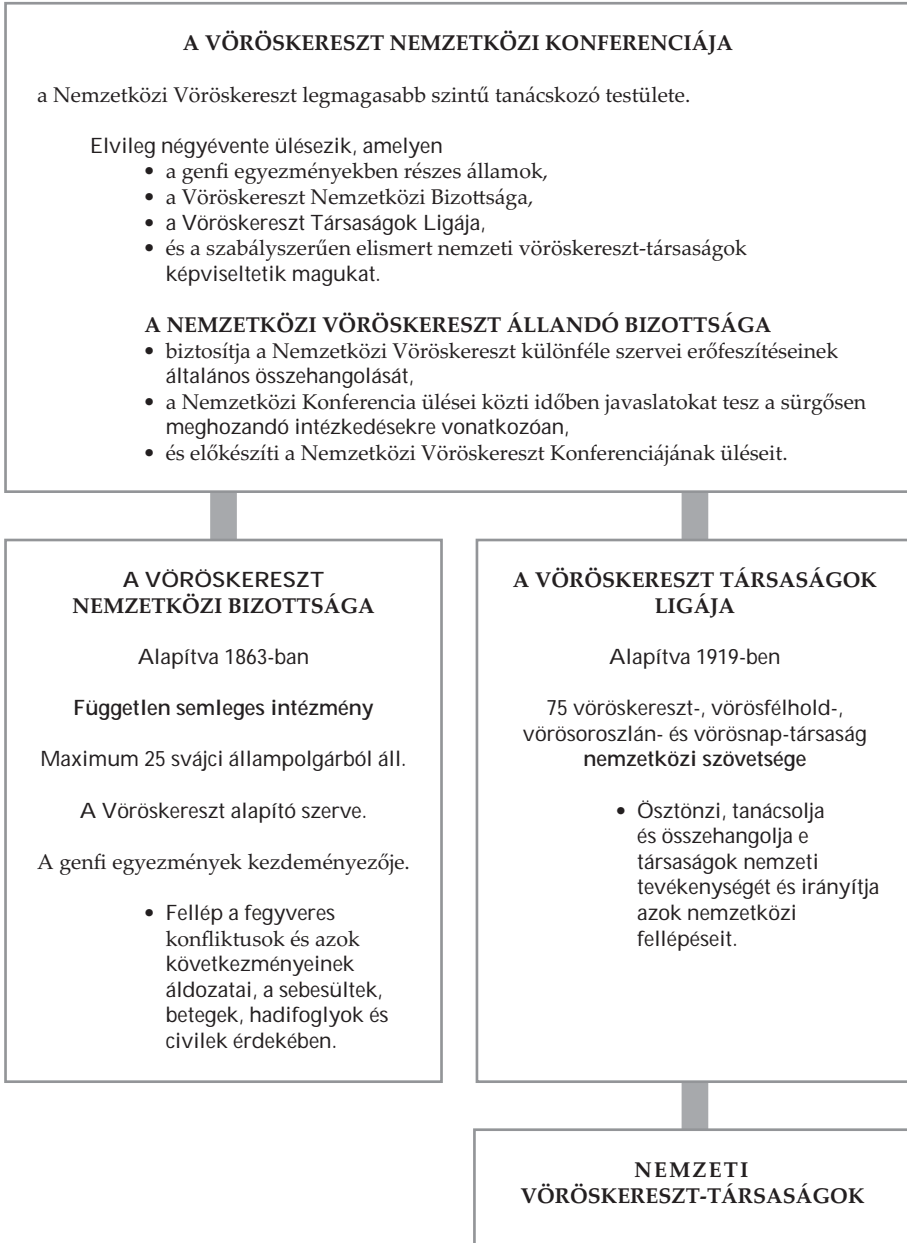
Elvtársi üdvözlettel,

F. S.-né ker. titkár

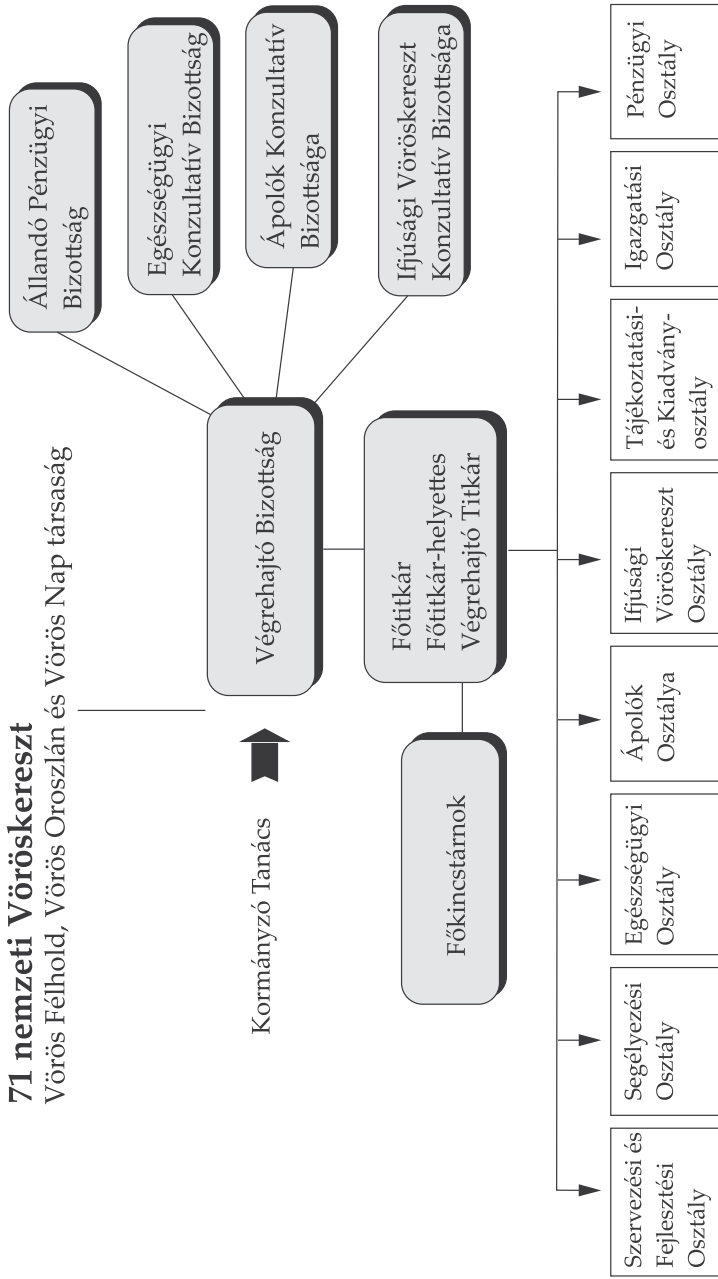
ÁBRÁK

1. ábra. A Nemzetközi Vöröskereszt felépítése 1956-ban

Forrás: La vie et bonté. Organe officiel de la Croix-Rouge française, avril 1957, mensuel n° 83.
(Francia nyelvről fordította a szerző.)

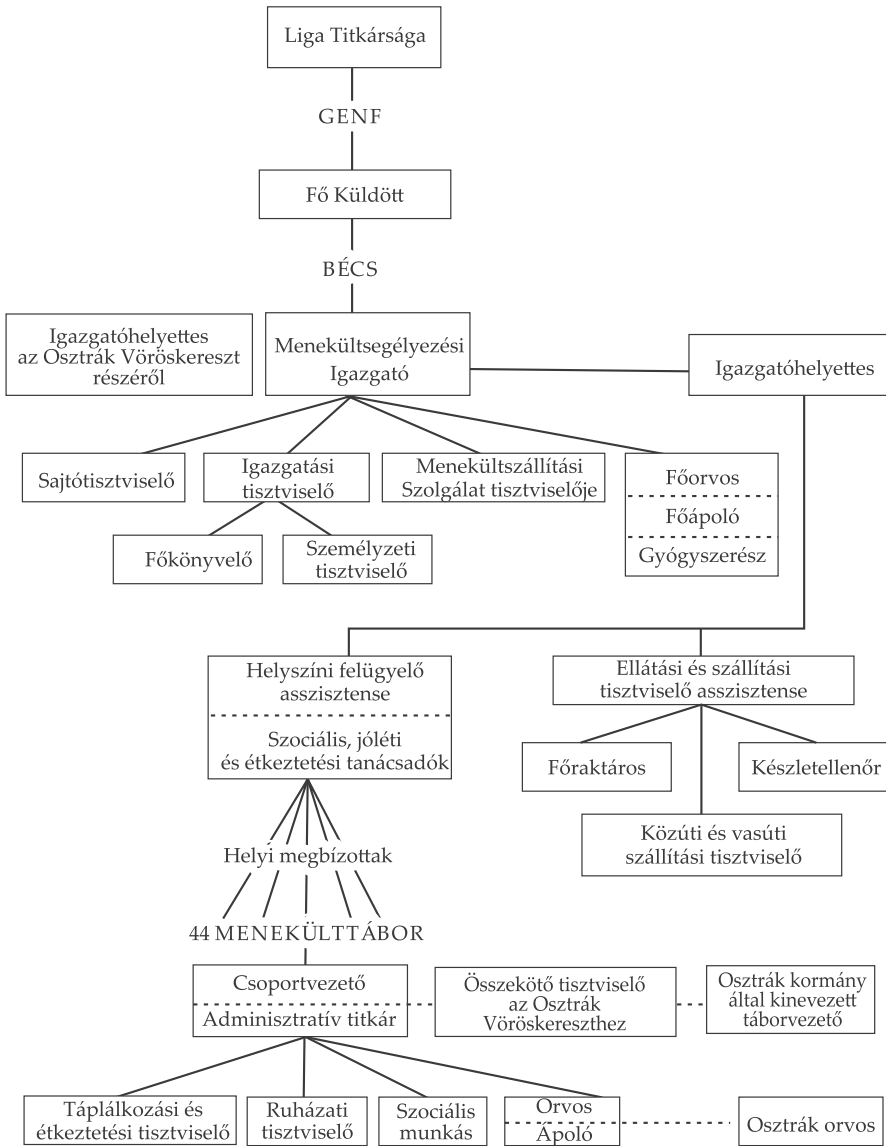

2. ábra. A Vöröskereszt Társaságok Ligájának felépítése

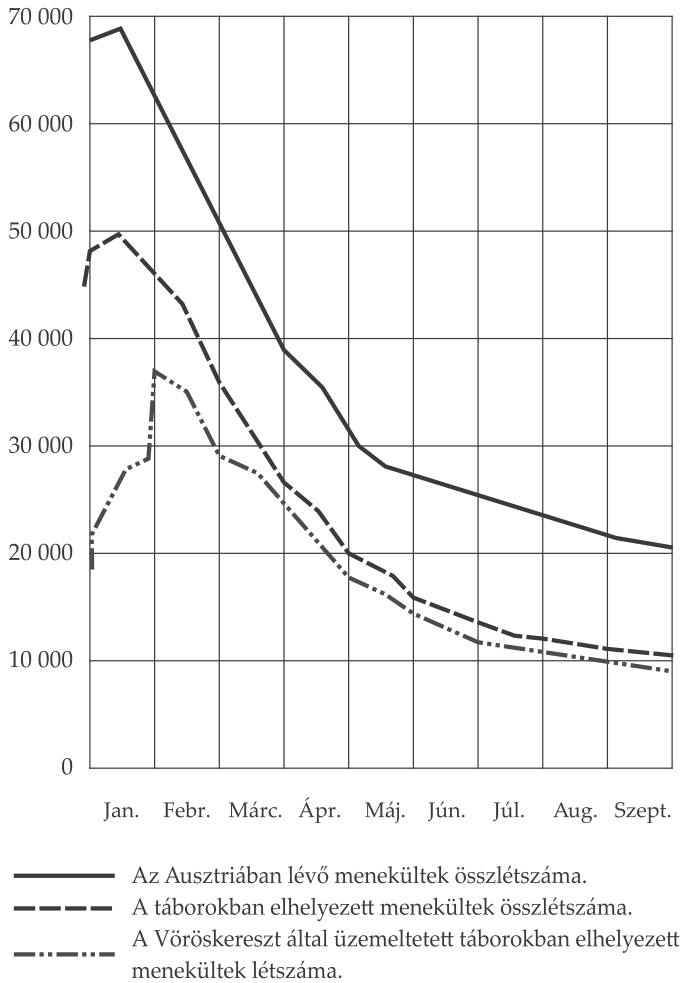
Forrás: La Ligue des sociétés de la Croix-Rouge: sa fondation – son programme – l'action de son secretariat (1953) (francia nyelvű brossúra).
(Francia nyelvről fordította a szerző).

3. ábra. A Vöröskereszt Társaságok Ligája 1956–1957-es ausztriai segélyakciójának szervezeti felépítése

Forrás: *Hungarian Refugee Relief*, 1957. 27. (Angol nyelvről fordította a szerző.)

4. ábra. A magyar menekültek elszállásolása Ausztriában,
1957. január–szeptember

Forrás: *Hungarian Refugee Relief*, 1957. 21.

TÁBLÁZATOK, ADATSOROK

1. táblázat. A magyar menekültek kivándorlása, letelepedése és hazatérése

a) Magyar menekültek Jugoszláviában

A menekültek mozgása	1958. január 31-i összesítő adatok
Regisztrált érkezések	19 857
Regisztrált kivándorlások	16 374
Hivatalos hazatelepedés	2 773
Menekültek Jugoszláviában	
....helyileg integrálódott	634
....táborokban és központokban	0
....„hiányzók”	76

Kivándorlás Jugoszláviából célország szerint

Célország	Összes 1958. január 31-én
A) Európai országok	
Ausztria	381
Belgium	2 372
Dánia	212
Finnország	1
Franciaország	2 455
NSZK	1131
Görögország	1
Olaszország	170
Luxemburg	4
Hollandia	80
Norvégia	344
Svédország	1 295
Svájc	744
Egyesült Királyság	287
Részösszeg	9 477
B) Nem európai országok	
Argentína	15
Ausztrália	1 500
Brazília	568
Kanada	1 765
Chile	5
Kuba	6
Irak	1

HUMANITÁRIUS AKCIÓ GLOBÁLIS MÉRTEKBEK

Célország	Összes 1958. január 31-én
Izrael	167
Új-Zéland	70
Dél-afrikai Unió	6
Törökország	2
USA	2 509
Uruguay	3
Latin-Amerika – célállomás ismeretlen	280
Részösszeg	6 897
Összesen	16 374

b) Magyar menekültek Ausztriában

I. A menekült népesség mozgása	
	Összes 1958. január 31-én
Érkezések Magyarországról	178 950 ^a
Érkezések más országokból	1 100
Természetes növekedés (születések mínusz halálozások)	200
Kivándorlások	153 900
Hazatelepülések	7 350 ^b
Ausztriában maradók	19 000
II. Kivándorlások célország szerint	
A) Európai országok	
Belgium	3 420
Dánia	1 175
Franciaország	10 230
NSZK	14 270
Izland	50
Írország	540
Olaszország	3 850
Luxemburg	225
Hollandia	3 555
Norvégia	1 160
Portugália	4
Spanyolország	19
Svédország	5 455
Svájc	11 965
Egyesült Királyság	20 605
Részösszeg	76 500

FÜGGELEK

II. Kivándorlások célország szerint	
B) Nem európai országok	
Argentína	905
Ausztrália	9 425
Brazília	985
Kanada	24 535
Chile	280
Kolumbia	215
Costa Rica	15
Kuba	5
Ciprus	2
Dominikai Köztársaság	580 ^c
Ecuador	1
Izrael	1 895
Új-Zéland	960
Nicaragua	4
Paraguay	7
Rhodesia	40
Dél-afrikai Unió	1 310
Törökország	505 ^d
USA	35 125
Uruguay	35
Venezuela	585
Részösszeg	77 400
Összesen	153 900

Megjegyzés: az összesítő összegekben látható eltérések a kerekítés miatt vannak.

^a Beleértve a becsült 16 800 nem regisztrált érkezést.

^b Beleértve a becsült 1300 nem regisztrált hazatérést.

^c További kb. 120 menekültből álló csoport visszatért Ausztriába a Dominikai Köztársaságból.

^d 1957. december folyamán 125 menekült tért vissza Törökországból Ausztriába.

Forrás: Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának 1958. január 31-i összesítő adatai.

Megjelent: *A forradalom és a magyar kérdés az ENSZ-ben, 1956–1963*, 2006. 185–187.

2. táblázat. Az egyes nemzeti vöröskereszt-társaságok segítő csoportjai által üzemeltetett menekülttáborok Ausztriában

Tartomány és tábor	Befogadóképesség	A vöröskeresztes csoport állampolgársága	Működési időszak
Burgenland			
Eisenstadt	1000	osztrák	február-július
Kaisersteinbruch	4000	német	december-június
		osztrák	július-augusztus
Karintia			
Annabichl	500	osztrák	december-június
Feffernitz	800	amerikai	február-június
Karawankenhof	700	osztrák	december-április
St. Martin	650	kanadai	február-május
Alsó-Ausztria			
Altkettenhof	1000	holland	február-június
Bad Neuhaus	500	norvég	március-július
Hirtenberg	1200	finn	március-május
Hyrtl'sches Waisenhaus	1500	német	január-június
		angol	július-szeptember
Judenau	1000	holland	december-június
Klosterneuburg	1000	dán	január-szeptember
Korneuburg	500	svéd	január-szeptember
		finn	május-június
Schloss Liechtenstein	500	angol	december-június
Spratzern	3000	dán	december-április
		finn	június-augusztus
Stockerau	1000	német	január-szeptember
Traiskirchen	3500	svéd	december-szeptember
Wiener Neustadt 1.	1000	kanadai	december-június
Wiener Neustadt 2.	1000	finn	december-június
Wöllersdorf	1000	angol	december-augusztus
Felső-Ausztria			
Bad Kreuzen	1000	norvég	december-július
Ebelsberg	250	német	február-május
Enns	750	svéd	február-június
Haid	1400	svájci	február-június
		osztrák	július-szeptember
Jägermayer	330	osztrák	február-március

FÜGGELEK

Tartomány és tábor	Befogadóképesség	A vöröskeresztes csoport állampolgársága	Működési időszak
Niedernhart	370	osztrák	február-július
Ried	2500	francia	december-június
Stadl-Paura	1000	monacói	február
		dán	március-május
Steyr	1150	dán	február-április
		kanadai	május-június
		osztrák	július-szeptember
Wels	1000	osztrák	január-július
Salzburg			
Siezenheim	4500	amerikai	
Stájerország			
Eisenerz	500	német	március-június
Judenberg	500	angol	március-május
Kapfenberg 1 és 3	800	dán	március-szeptember
Kapfenberg 2	600	dán	március-szeptember
Trofaiach	600	osztrák	március-szeptember
Tirol			
Imst	1000	amerikai	január-május
Solbad Hall	1000	amerikai	január-június
Wörgl	800	amerikai	január-április
Bécs			
Albrechtskaserne	2000	német	március-szeptember
Brigittaspital	500	kanadai	január-szeptember
Kagranerkaserne	3500	svájci	április-szeptember
Kaiser-Ebersdorf	1500	francia	január-szeptember
Rothschildspital	1000	svájci	január-április

Forrás: *Hungarian Refugee Relief, 1957. 17-18.*

3. táblázat. A Vöröskereszt Társaságok Ligája által a magyar menekültek segélyezésére kapott készpénzadományok (USA-dollárban) 1957. október 31-ig

Vöröskereszt Társaság	Adományok		Ifjúsági Vöröskereszt-felhívás Ausztria számára	Összesen
	Ausztriának	Jugoszláviának		
Amerikai Egyesült Államok	2 156 824	226 046	60 000	2 442 870
Ausztrália	37 124	1 138	3 636	41 898
Belgium	36 121	–	4 673	40 794
Burma	213	–	–	213
Ceylon	212	–	–	212
Dánia	14 509	5 140	–	19 649
Dél-afrikai Unió	2 848	–	–	2 848
Dél-Korea	22 034	–	–	22 034
Dél-Vietnam	545	–	–	545
Ecuador	389	209	–	598
Egyesült Királyság	147 585	30 314	–	177 899
Etiópia	404	–	–	404
Franciaország	58 411	–	4 673	63 084
Fülöp-szigetek	10 587	–	–	10 587
Haiti	100	–	–	100
Hollandia	–	59 688	4 673	64 361
India	1 066	1 069	–	2 135
Irán	13 053	–	–	13 053
Kanada	139 746	103 252	18 218	261 216
Kolumbia	250	–	–	250
Libanon	156	–	451	607
Luxemburg	10 280	1 017	2 336	13 633
Mexikó	2 000	–	–	2 000
Monaco	5 948	–	2 771	8 719
NSZK	118 966	2 040	12 205	133 211
Norvégia	2 868	–	5 000	7 868
Olaszország	–	–	2 804	2 804
Pakisztán	526	–	–	526
Portugália	28 330	–	–	28 330
Salvador	4 834	–	–	4 834
San Marino	217	218	–	435
Svájc	–	–	2 336	2 336

FÜGGELÉK

Vöröskereszt Társaság	Adományok		Ifjúsági Vöröskereszt- felhívás Ausztria számára	Összesen
	Ausztriának	Jugoszláviának		
Svédország	88 100	–	5 116	93 216
Thaiföld	3 527	–	341	3 868
Törökország	–	–	935	935
Új-Zéland	102 832	778	3 194	106 804
	3 010 605	430 909	133 362	3 574 879
ENSZ Menekültügyi Főbiztossága	479 862	–	–	479 862
Magánforrások	100 573	–	–	100 573
Egyéb források	141 433	–	2 502	143 935
Összesen	3 732 473	430 909	135 864	4 299 246

Forrás: *Hungarian Refugee Relief*, 1957. 73.

4. táblázat. Összefoglaló táblázat a Vöröskereszt Társaságok Ligájához a magyar menekültek segélyezésére küldött hozzájárulásokról (USA-dollárban)

Vöröskereszt Társaság	Ellátmányok		Készpénz	Összesen
	Ausztriának	Jugoszláviának		
Amerikai Egyesült Államok	237 900	15 454	2 443 870	2 696 224
Argentína	62 100	39 150	–	101 250
Ausztrália	1 400	–	41 898	43 298
Ausztria	1 300 000	38 830	–	1 338 830
Belgium	120 580	–	40 794	161 374
Brazília	11 854	–	–	11 854
Burma	–	–	213	213
Ceylon	–	–	212	212
Chile	425	–	–	425
Dánia	514 019	45 093	19 649	578 761
Dél-afrikai Unió	–	–	2 848	2 848
Dél-Korea	14 708	–	22 034	36 742
Ecuador	–	389	598	987
Egyesült Királyság	360 108	179 200	177 899	717 207
Etiópia	–	–	404	404
Finnország	492 200	100 000	–	592 200
Franciaország	45 843	4 594	63 084	113 521
Fülöp-szigetek	–	–	10 587	10 587
Görögország	6 205	–	–	6 205
Guatemala	1 800	–	–	1 800
Haiti	–	164	100	264
Hollandia	483 837	16 602	64 361	564 800
India	840	–	2 135	2 975
Indonézia	994	–	–	994
Irán	–	–	13 053	13 053
Írország	28 944	–	–	28 944
Izland	22 000	–	–	22 000
Jugoszlávia				
Kanada	461 890	13 439	261 216	736 545
Kolumbia	7 000	–	250	7 250
Libanon	–	–	607	607
Liechtenstein	3 000	–	–	3 000
Luxemburg	100	–	13 633	13 733

FÜGGELEK

Vöröskereszt Társaság	Ellátmányok		Készpénz	Összesen
	Ausztriának	Jugoszláviának		
Mexikó	–	–	2 000	2 000
Monaco	230	–	8 719	8 949
NSZK	1 853 398	12 544	133 211	1 999 153
Nicaragua	2 000	–	–	2 000
Norvégia	1 050 000	283 000	7 868	1 340 868
Olaszország	363 600	4 480	2 804	370 884
Pakisztán	–	–	526	526
Portugália	85 164	–	28 330	113 494
Salvador	–	–	4 834	4 834
San Marino	–	–	435	435
Spanyolország	130 605	–	–	130 605
Svájc	627 546	20 240	2 336	650 122
Svédország	1 107 300	323 994	93 216	1 524 510
Thaiföld	–	–	3 868	3 868
Törökország	700	–	935	1 635
Új-Zéland	–	–	106 804	106 804
Uruguay	3 500	–	–	3 500
Venezuela	37 000	–	–	37 000
Vietnam	–	–	545	545
	9 438 790	1 097 173	3 574 876	14 110 839
ICA	3 232 890	320 063	–	3 552 953
ECSC	10 000	–	–	10 000
ENSZ Menekültügyi Főbiztossága	78 549	–	479 862	558 411
Magánforrások	8 500	2 600	100 573	111 673
Egyéb források	–	–	143 935	143 935
Összesen	12 118 729	2 069 836	4 299 246	18 487 811

Megjegyzés: Ez az összesítés nem foglalja magában a vöröskereszt-társaságok által a Liga számára rendelkezésre bocsátott mintegy 650 fős személyzet munkájának értékét, amelyet a helyszínen 700 000 USA-dollárra becsültek.

Forrás: *Hungarian Refugee Relief*, 1957. 75–76.

5. táblázat. A Vöröskereszt Társaságok Ligája számára a magyar menekültek ausztriai segélyezésére küldött ellátmányok (USA-dollárban)

Vöröskereszt Társaság	Élelmiszer	Textiliák	Orvosi ellátmány	Egyéb	Teljes tonnatartalom	Becsült érték USA-dollárban
	tonnában					
Amerikai Egyesült Államok	175,3	14,8	9,3	60	259,4	237 900
Argentína	71	51	–	0,6	122,6	62 100
Ausztrália	–	7,5	–	–	7,5	1 400
Ausztria	300	776	31	117	1 224	1 300 000
Belgium	130	10	6	32	178	120 580
Brazília	–	1,4	1,3	–	2,7	11 854
Chile	0,1	0,2	0,1	–	0,4	425
Dánia	800	5	–	20	825	514 019
Dél-Korea	–	3	–	–	3	14 708
Egyesült Királyság	470	23,5	21	200,5	715	360 108
Finnország	310,3	40,4	13,5	98	462,2	492 200
Franciaország	29,3	3,4	0,1	2	34,8	45 843
Görögország	9,1	–	0,3	–	9,4	6 205
Guatemala	–	0,7	–	–	0,7	1 800
Hollandia	904,6	25,8	1	473,2	1 404,6	483 837
India	–	–	–	1,1	1,1	840
Indonézia	–	–	–	2,2	2,2	994
Írország	10	–	–	–	11	28 944
Izland	10	1,8	12,5	–	24,3	22 000
Kanada	14,1	64,8	6,1	16,5	101,5	461 890
Kolumbia	7	–	–	–	7	7 000
Liechtenstein	1	3	–	–	4	3 000
Luxemburg	–	–	–	0,1	0,1	100
Monaco	0,1	0,4	0,1	–	0,6	230
NSZK	1 413,7	381,6	13	265,9	2 074,2	1 853 398
Nicaragua	2,7	–	–	–	2,7	2 000
Norvégia	520	60	45	–	625	1 050 000
Olaszország	450	–	3	58,1	511,1	363 600
Portugália	95	5	2	–	102	85 164
Spanyolország	33,6	8,1	4,3	–	46	130 605
Svájc	848,1	282,6	3,8	49,1	1 183,6	627 546

FÜGGELEK

Vöröskereszt Társaság	Élelmiszer	Textíliák	Orvosi ellátmány	Egyéb	Teljes tonnatartalom	Becsült érték USA- dollarban
	tonnában					
Svédország	444	227	33,3	85	789,3	1 107 300
Törökország	–	1	–	–	1	700
Uruguay	4,9	2	0,3	0,2	74	3 500
Venezuela	44	–	0,5	–	44,5	37 000
	7 097,9	2 000	208,5	1 481,5	10 787,9	9 438 790
ICA	7 606	350	–	150	8 106	3 232 890
ECSC	–	–	–	1 000	1 000	10 000
ENSZ Menekültügyi Főbiztossága	140	13	–	–	153	78 549
Magánforrások	–	–	–	17	17	8 500
Jugoszláviába továbbított ellátmány	(910)	(101)	(10)	(54)	(1 075)	(650 000)
Összesen	13 933,9	2 262	198,5	2 594,5	18 988,9	12 118 729

Forrás: *Hungarian Refugee Relief*, 1957. 30.

6. táblázat. A Vöröskereszt Társaságok Ligája számára a magyar menekültek jugoszláviai segélyezésére küldött ellátmányok (USA-dollárban)

Vöröskereszt Társaság	Élelmiszer	Textiliák	Orvosi ellátmány	Egyéb	Teljes tonnatartalom	Becsült érték USA-dollárban
	tonnában					
Amerikai Egyesült Államok	1,5	–	0,5	3,5	5,5	15 454
Argentína	–	37	–	–	37	39 150
Ausztria	–	50	–	–	50	38 830
Dánia	115	–	–	–	115	45 093
Ecuador	–	–	–	0,2	0,2	389
Egyesült Királyság	112	4	38	121	275	179 200
Finnország	25,2	–	–	40	65,2	100 000
Franciaország	10	–	–	0,2	10,2	4 594
Haiti	0,1	–	–	–	0,1	164
Hollandia	25,8	2	–	0,5	28,3	16 602
Kanada	–	2,6	–	1,3	3,9	13 439
NSZK	–	50,7	3,6	–	54,3	12 544
Norvégia	225	5	15	5	250	283 000
Olaszország	–	1,1	–	–	1,1	4 480
Svájc	17,7	2,8	–	6,6	27,1	20 240
Svédország	188	30	30	24	272	323 994
ICA	1 266	–	–	–	1 266	320 063
Magánforrások (Genf)	0,3	0,5	–	–	0,8	2 600
Ausztriából továbbított ellátmány	910	101	10	54	1 075	650 000
Összesen	2 896,6	286,7	97,1	256,3	3 536,7	2 069 836

Forrás: *Hungarian Refugee Relief*, 1957. 53.

7. táblázat. A Vöröskereszt Társaságok Ligájának kiadásai a magyar menekültek segélyezése kapcsán (USA dollárban) 1957. október 31-ig

1. Segélyakció Ausztriában	
Működési kiadások	
a) A Bécsi Iroda kiadásai	
Friss étel	741 857
Ruházat	143 582
Egészségügyi és orvosi ellátás	58 761
Szociális jóléti kiadások	106 443
A menekültek levelezése	36 770
Tábori felszerelések	234 343
Raktározás	141 010
Szállítás	316 555
Tábori munka	369 606
Egyéb kiadások	21 518
Összesen	2 170 445
b) A Liga genfi Segélyezési Osztályának kiadásai nagy mennyiségű beszerzések céljából	251 416
Adminisztratív kiadások	
a) A Bécsi Iroda kiadásai	
Személyzet és utazás	101 372
Postaköltség, telefon és telex	12 387
Irodaszerek	42 682
Egyéb költségek	28 715
Összesen	185 156
b) A Liga genfi Titkárságának költségei	33 028
Összesen	2 640 045
2. Ifjúsági Vöröskereszt projektek Ausztriában	
Karácsonyi ruhaprogram	88 216
100 db varrógép és 47 db mosógép	19 171
Ruha és felszerelés magyar gyermekotthonoknak	15 788
A Liga genfi Segélyezési Osztálya által vásárolt szabadidős ellátmányok	5 454
Összesen	128 629
3. Segélyakció Jugoszláviában	
A Liga genfi Segélyezési Osztályának kiadásai nagy mennyiségű beszerzések céljából	52 953
Jugoszláviában vásárolt friss étel	281 699
A Jugoszláv Vöröskereszt adminisztratív költségei	19 640
A Liga belgrádi Képviselőtének költségei	8 887
A Liga genfi Titkárságának költségei	2 906
Összesen	366 085
Összesen	3 134 759

Forrás: *Hungarian Refugee Relief*, 1957. 74.

**8. táblázat. Egyhetes menü a magyar menekültek számára
a Vöröskereszt Társaságok Ligája által fenntartott táborkból
(részlet egy 21 napos menüből)**

Napok	Reggeli	Ebéd	Vacsora
Vasárnap	Citromos tea Lekváros kifli	Marhahúsleves Sült marhahús mártással Cékla	Sajt, zsír, szardínia, kompót
Hétfő	Tejes tea Vajas kifli	Zöldségleves Sós marhahús Zöldborsó Friss gyümölcs	Húsos tészta Savanyúság Tejescávé
Kedd	Forró csokoládé Lekváros kifli	Friss marhagulyás Rizs Kompót	Bableves Sajt, hagyma Csokoládé
Szerda	Tejes tea Vajas kifli	Paradicsomleves Sonkás tészta Fehérkáposzta-saláta	Paprikás szalonna Babsaláta Cukrászsütemény
Csütörtök	Tejescávé Vajas kifli	Zöldborsóleves Friss sárgarépa Mákos tészta	Fűszeres kolbász Burgonyasaláta Friss gyümölcs Tejes tea
Péntek	Forró csokoládé Vajas kifli	Borjúszelet Paradicsomszós Burgonya	Tejberizs mazsolával és fahéjjal Zsír, citromos tea Csokoládé
Szombat	Tejescávé Vajas kifli	Krumplileves Konzerv marhahúspörkölt Friss répa Makaróni Friss gyümölcs	Löncshús Hagyma Cukrászsütemény Malátaital

Forrás: *Hungarian Refugee Relief*, 1957. 36. (Angol nyelvről fordította a szerző.)

FÜGGELÉK

9. táblázat. A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága családegyesítési tevékenységéről, 1951–1956*

Év	Kedvezményezettek (felnőttek és gyermekek)		Az eljárás kiindulóországa	Az eljárás célországa
1956	Görögök	54	Románia	Ausztrália
1955		157	Lengyelország, Románia	Ausztrália, Görögország
1954		3 927**	Bulgária, Csehszlovákia, Magyarország, Jugoszlávia, Lengyelország	Görögország
1953		4 611	Jugoszlávia, Románia	Görögország
1952		153	Jugoszlávia	Görögország
1951		364	Jugoszlávia	Ausztrália, Görögország
	Összesítés 1956. december 31-én	9 266		
1956	Népi németek	24 879	Ausztria, Csehszlovákia, Német Demokratikus Köztársaság, Magyarország, Jugoszlávia, Lengyelország, Románia, Szovjetunió	Argentína, Ausztrália, Ausztria, Belgium, Kanada, Franciaország, Német Demokratikus Köztársaság, Német- országi Szövetségi Köztársaság, Svájc, Egyesült Királyság, Amerikai Egyesült Államok, Venezuela
1955		15 024		
1954		12 040		
1953		12 981		
1952		7 240		
1951		61 434		
	Összesítés 1956. december 31-én	133 598		
1956	Jugoszlávok	900***	Jelentések Ausztriában, Németországban és Olaszországban kezdett vizsgálatokról	Jugoszlávia
1955				
1954				
	Összesítés 1956. december 31-én	900		

* Az egyiptomi és magyarországi menekültekkel kapcsolatos adatok itt nem szerepelnek.

** 165 fő egykori katonai személyzetet beleértve.

*** A VNB vizsgálatot folytatott 1209 esettel kapcsolatban; 1955-ben jelentést küldött a Jugoszláv Vöröskeresztnek több mint 800 esetről.

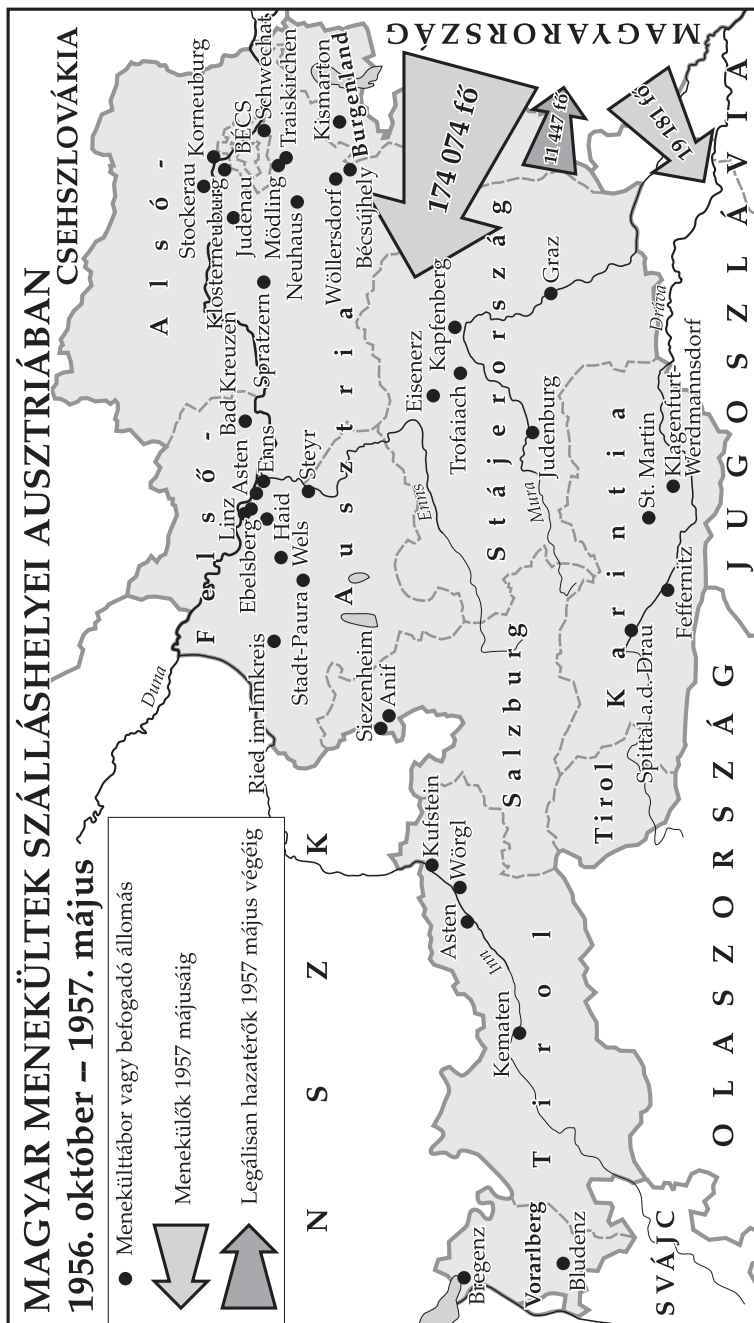
Forrás: *Annual Report*, 1956. 40.

**10. táblázat. A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága
1957. évi segélytevékenységének összefoglalása**

[Ország]	[Segélyezett személyek kategóriái]	Érték (svájci frank)
Algéria	internáltak, fogvatartottak	12 995
	kitelepített polgári lakosság	28 532
Ausztria	polgári lakosság és hadirokkantak	2 942
Bulgária	polgári lakosság és hadirokkantak	2 014
Ciprus	politikai foglyok	10 000
Csehszlovákia	hadirokkantak	190
	polgári lakosság	1 111
Egyiptom	polgári lakosság, menekültek	99 000
Görögország	politikai foglyok és internáltak	210 000
Indonézia	hontalan személyek	30 000
Japán	koreai internáltak	59 451
Jordánia	polgári lakosság	6 900
Lengyelország	hadirokkantak és hazatelepült személyek	8 009
	polgári lakosság	1 554
Magyarország	polgári lakosság	69 107 450
Marokkó	algériai menekültek	560 375
	sebesültek és betegek	21 535
NSZK	hadirokkantak és „népi németek”	8 449
Nepál	polgári lakosság	3 572
Olaszország	internáltak	3 562
	fiatal vak személyek	27 635
Spanyolország	polgári lakosság	5 149
Tunézia	algériai menekültek	261 585
Más országok	menekültek, hontalan személyek stb.	1 091 931
Összesítve 1957. december 31-én		71 563 941

Forrás: *Annual Report*, 1957. 41.

TÉRKÉPEK

Forrás: Gecsenyi, 2006. 20. (A térképet készítette: Nagy Béla.)

Forrás: „Hova megyünk bajtársak?“, 2006. 42. (A térképet készítette: Nagy Béla.)

SUMMARY

HUMANITARIAN ACTION ON A GLOBAL SCALE

The International Red Cross and the 1956 Hungarian Refugees

The story of the refugees who flooded out of Hungary following the Soviet suppression of the 1956 revolution and the coordinated international charity operation launched to receive them is an outstanding chapter in the history of migration. The operation was an exceptional success for international refugee care, with the “family” of United Nations bodies playing a decisive role. The efforts of another family of non-governmental organizations, the International Red Cross Movement, was equally significant. These organizations provided for a mass of about 200,000 refugees (a very large number even on the European scale), transported them to the admitting countries, and helped them to integrate there.

This little monograph – using archival documents of the League of the Red Cross Societies and the International Committee of the Red Cross (both based in Geneva) and of the French Red Cross Society, foreign policy documents of the American, Belgian and Hungarian governments, papers from the Hungarian Red Cross, and the international literature – presents the movement’s humanitarian activity for Hungarian refugees, its decision-making processes, its involvement in international humanitarian action, the lessons learned for the institutional system and the significance of the case in the history of the organization. The international archival material is sufficiently abundant and wide-ranging to permit a nuanced analysis of Red Cross refugee aid and the humanitarian ideas behind it, and of the Cold War propaganda struggle between the Western and Soviet blocs. This should be a significant contribution to meeting the growing international scholarly interest in the international humanitarian movement and the history of migration.

The roles played by the League of Red Cross Societies and the International Committee of the Red Cross in addressing the 1956 Hungarian refugee crisis stemmed from their historically established competences. The League was active in providing direct assistance to refugees in the first asylum countries (in Austria and to some extent in Yugoslavia), then in moving the refugees from there, and, through its national Red Cross member societies, in the final resettlement. Dealing with Hungarian refugees was at the centre of the League’s activities throughout the period.

The ICRC performed its traditional functions of setting up a database of refugees, providing a tracing and messaging service, supporting repatriation, especially the return of minor refugees, and dealing with the sensitive issues

of family reunification. These areas of refugee life, little known to the international public because of their confidential nature, were a crucial but nevertheless small part of the Committee's activities concerning the Hungarian people. Most of the organisation's capacities were dedicated to providing assistance within Hungary on behalf of the UN.

In this way, all three elements of the International Red Cross system, namely the League, the National Red Cross Societies and the International Committee, were decisively involved in the assistance for the "Hungarian people" initiated by UN General Assembly resolutions passed in the fall of 1956. The effectiveness and successful achievements of both the League and the ICRC in these activities increased their prestige and thereby further reinforced their co-operation.

The success of the League and the ICRC in the Hungarian crisis was facilitated by sensitive adaptation to the international environment and power relations of the Cold War, flexibility in applying the Red Cross humanitarian principles, and a relationship of trust with state actors, especially the Austrian, Yugoslav and – above all – American governments, who were decisive in the settlement of the Hungarian refugee crisis. Co-operation with inter-governmental organizations, in particular the UN High Commissioner for Refugees (UNHCR) and the Intergovernmental Committee for European Migration (ICEM), was also essential to their success.

Participation in resolving the 1956 Hungarian humanitarian crisis, an episode of great international importance, has left a deep trace in the institutional memory of the League of Red Cross Societies and the International Committee of the Red Cross.

SZEMÉLYNÉVMUTATÓ

A

Abplanalp, Philippe 109
Ammann, Charles 80
Apor Péter 7

B

Barnett, Michael 35, 63–64, 109
Barry 65
Beckh, Herbert G. 85
Beer, Henrik 26, 35, 63
Békés Csaba 109
Bensi, Fabrizio 7
Boissier, Léopold 25, 91–93, 95–96, 99, 100–104
Boissier, Pierre 16, 109
Borbándi Gyula 21, 109
Borsinger, Melchior 84–85, 94
Brouwer, P. J. 27
Bugnion, François 17, 69, 74–75, 77–78, 80, 94, 102, 104–105, 109, 110, 112
Burckhardt, Nicolas R. 82–86

C, Cs

Candolfi, Alessio 7
Casardi, A. 20
Chartrand, Philip 111
Chartrand, Rita 111
Cseresnyés Ferenc 25, 110

D

Davison, Henry Pomeroy 16, 17
Deák Nóra 7
de Rham, Jean Guy 81
de Rougé, Bonabes 32–33, 52, 61, 65–66
de Seynes, Philippe 97
Djurović, Gradimir 69–72, 103, 110

Dronsart 81

Dunant, Jean Henri 15
Dunning, Henry W. 11, 18–19, 51, 62–63, 110
Dupuis, Gertrude 85, 89
Durand, André 17, 110

E

Eisenhower, Dwight D. 75
Esgate, Gregory 83

F

Fái Boris 59
Fischer, Ernst 88, 94, 97–98
Fischer, Thomas 105, 110
Fiziker Róbert 112
Forsythe, David P. 75, 78, 110
François-Poncet, André 56, 95

G, Gy

Gallopain, Roger 78, 81–82, 88, 90, 94–95, 97–98, 101
Gasser, Hans-Peter 110
Gastambide, Raymond 80–81
Gecsényi Lajos 110, 161
Gilbo, Patrick F. 11, 17–19, 56, 61, 113
Gowen, Franklin C. 53, 97
Graf, Ferdinand 31
Gruenther, Alfred 33
Guillermet, Arthur 92–93
Gyulai Ida 101

H

Hammarskjöld, Dag 102
Hantchef, Z. S. 34, 50, 52, 56
Harouel, Véronique 11, 16, 17, 69, 70, 71, 72, 74, 104, 110

Haug, Hans 11, 16–17, 83, 89, 110
 Hegedűs Attila 50, 111
 Hegedűs Gyula 7
 Helmer, Oskar 83
 Holborn, Louise W. 22, 111
 Hollister, John 53
 Horváth Sándor 7

I

Illés Sándor 7

J

Jankovics József 112
 Jaquet, Edouard 83
 Jequier, Pierre 83–84

K

Kádár János 9, 20, 79, 85, 95
 Kajtár László 97
 Kárpáti József 60, 94, 96, 100–101
 Kecskés D. Gusztáv 7, 21–24, 56, 59, 90,
 109, 110–111
 Kelly, John 83
 Killner György 96
 Kleyer Éva 21, 28, 30, 41, 82
 Kocsis Gabriella 7
 Kovačević, Katarina 50, 111
 Kovács Attila 11

L

Lauda, Hans 32, 82
 Lijnzaad, Liesbeth 109
 Lindt, August Rudolph 33–34, 65–66
 Loescher, Gil 21–22, 111

M

MacAulay, John A. 103
 Marcy, Oliver M. 51
 Máté Zsolt 7
 Mathez, Carmen Totsy 81–90
 Maunoir, Jean-Pierre 80–81, 85, 89–90, 101
 Meyre, Camille 7
 Michel, William H. 85
 Milošević, Olga 50, 52, 85
 Mitchell, Grant 7
 Molnár János 113
 Murber Ibolya 7, 20, 25, 27, 31, 42, 44, 50,
 89, 112,

N, Ny

Nagy András 7
 Nagy Béla 161, 162
 Nagy Gyula 26, 79
 Nansen, Fridtjof 64
 Németh István 112
 Neukomm (Mme) 84
 Niessen, James P. 7
 Nixon, Richard 99
 Nobel, Alfred Bernhard 104
 Nyerges Judit 112

O

Orbán Sándor 113

P

Page, C. F. 65
 Palasik Mária 7
 Palmieri, Daniel 35, 112
 Pasztercsák Ágnes 112
 Perret, Françoise 74–75, 77–78, 80, 102,
 104–105, 110, 112
 Personnaz, Damien 11, 19, 66, 112
 Pestalozzi, Johann Heinrich 95
 Péteri István 96
 Péter János 101
 Pfenninger 83
 Philipp Tibor 100, 112
 Pictet, Jean 35, 81, 113
 Puskás Julianna 20–21, 113

R

Rainer M. János 111–112
 Rautavuoma, Veera 112
 Redli, Marcus 94
 Reichmann, Hans 94
 Reid, Daphne A. 11, 17–19, 56, 61, 113
 Rey-Schyr, Catherine 13, 71–72, 74–76,
 78, 113
 Rivier (Mlle) 101
 Robert-Tissot, Jean-Pierre 110
 Ruegger, Paul 75–77, 99
 Rutishauser, Georg 97

S, Sz

Sandström, Emil 25, 34
 Schaeffer, Raymond T. 35, 65

SZEMÉLYNÉVMUTATÓ

Scheibner Tamás 7
Schmidt-Schweizer, Andreas 7
Somlai Katalin 7, 111–112
Stefanović, Svetislav 52
Szabó Ágnes 112
Szarka Károly 94
Sztálin, Jozsif Visszarionovics 76–77

T

Tahzib-Lie, Bahia 109
Thompson, Llewellyn 32, 39, 50, 64, 97–99
Truman, Harry S. 75

U

Urbán Károly 113
Utheim, Toril 11, 19, 66, 112

V

Valuch Tibor 20, 113
van Sambeek, Johanna 109
Vonèche Cardia, Isabelle 25, 80, 113

W

Wailes, Edward T. 97
Weber, Wolfgang 25, 112
Werber (Mme) 101
Wilhelm, J. 81
Willimann, Louis 51, 53
Wilson, Helen 83
Wilson, Thomas Woodrow 17

HELYNÉVMUTATÓ

A, Á

Abesszínia 70
Afrika 17
Albrechtskaserne 149
Algéria 104, 160
Alsó-Ausztria 148
Altkettenhof 148
Amerikai Egyesült Államok, USA 9, 12–13, 16, 20–21, 34, 36–40, 45, 47, 50–51, 53, 56–58, 64–66, 75–76, 97–98, 102, 105, 108, 132, 146–150, 152, 154, 156, 159, 163
Annabichl 148
Argentína 132, 135, 137, 145, 147, 152, 154, 156, 159
Athén 62
Ausztrália 21, 52, 56, 74, 133–135, 145, 147, 150, 152, 154, 159
Ausztria 5, 9, 12, 20–22, 25–30, 32–37, 39–41, 43–44, 47, 51–53, 61–66, 78, 80, 82–84, 86, 88–90, 92, 94, 102, 107–108, 133–135, 137, 143–149, 152, 154, 156–157, 159–161, 163
Ázsia 17

B

Bad Kreuzen 44, 148
Bad Neuhaus 148
Balkán 69
Bécs 12–13, 25–26, 32, 35–40, 44, 50, 56, 61, 63, 65, 83–84, 88, 91, 97–98, 103, 143, 149, 157
Bela Crkva 52–53
Belgium 9, 12, 26, 47, 57, 62, 81, 134, 145–146, 150, 152, 154, 159, 163
Belgrád 12, 50–53, 69, 85

Berlin 69
Bern 76
Bonegilla 56
Borneó 56
Brazília 145, 147, 152, 154
Brigittaspital 149
Brüsszel 12
Budapest 13, 25, 79, 88–89, 91–92, 94, 97–98, 132, 137–139
Bulgária 74, 159–160
Burgenland 27, 30, 148
Burma 78, 150, 152

C, Cs

Camp Kilmer 54, 57–58, 102
Ceylon 150, 152
Charleston 55
Chile 58, 145, 147, 152, 154
Ciprus 56, 147, 160
Costa Rica 78, 147
Csecsenföld 104
Csehszlovákia 60, 159–160

D

Dánia 26, 58, 145–146, 148–150, 152, 154, 156
Dél-Afrikai Unió 40, 56, 58, 146–147, 150, 152
Dél-Korea 150, 152, 154
Dél-Vietnam 104, 150
Dominikai Köztársaság 147

E, É

Ebelsberg 148
Ecka 52
Ecuador 52, 147, 150, 152, 156
Egyiptom 159–160

Eisenerz 149

Eisenstadt 42–46, 49, 148

Enns 148

Észak-Korea 75

Etiópia 150, 152

F

Feffernitz 148

Felső-Ausztria 148

Finnország 26, 36, 145, 148, 152, 154, 156

Franciaország 9, 12, 16, 19, 21, 26, 36, 40, 48, 69–70, 75, 134–135, 145–146, 149–150, 152, 154, 156, 159

Fülöp-szigetek 150, 152

G

Genf 6, 9, 11–13, 15, 17, 25, 29, 32, 34, 39–40, 48, 50, 52–53, 59, 62, 64, 66, 70–71, 74–77, 80–82, 84–85, 87–89, 93–94, 97, 99, 101–102, 104, 119, 125–126, 128–129, 131, 141, 143, 156–157, 163

Görögország 22, 71–74, 78, 145, 152, 154, 159, 160

Graz 27

Guatemala 78, 152, 154

H

Hága 17

Haid 41, 148

Haiti 150, 152, 156

Hirtenberg 148

Hollandia 26, 62, 135, 145–146, 148, 150, 152, 154, 156

Hyrtl'sches Waisenhaus 148

I, Í

Imst 149

India 19, 47, 150, 152, 154

Indokína 19, 78

Indonézia 78, 152, 154, 160

Irak 19, 145

Irán 150, 152

Írország 81, 146, 152, 154

Izland 58, 146, 152, 154

Izrael 75, 78, 146–147

J

Jägermayer 148

Jamaica 67

Japán 16, 40, 75, 160

Jeruzsálem 19

Jordánia 160

Judenau 27, 148

Judenberg 149

Jugoszlávia 5, 12, 20, 25, 34, 50–53, 64, 66, 72–74, 77, 85, 91–92, 102, 107–108, 145, 152, 155–157, 159, 163

K

Kagranerkaserne 149

Kaiser-Ebersdorf 48, 149

Kaisersteinbruck 148

Kambodzsa 104

Kanada 20, 26, 36, 40, 42, 44, 55, 60, 133–135, 137, 145, 147–150, 152, 154, 156, 159

Kapfenberg 149

Karawankenhof 148

Karintia 148

Kasmír 78

Kelet-Európa 72, 74, 77, 100

Kelet-Közép-Európa 73–74

Kína, Kínai Népköztársaság 19, 75, 77–78

Kínai Köztársaság 77

Klosterneuburg 148

Kolumbia 147, 150, 152, 154

Korea 65, 78

Korneuburg 148

Közel-Kelet 34, 65

Kuba 105, 145, 147

L

Latin-Amerika 280

Lengyelország 59, 72, 159–160

Libanon 19, 150, 152

Liechtenstein 26, 152, 154

Luxemburg 145–146, 150, 152, 154

M

Magyarország 7, 9, 13, 20, 25, 59, 72–73, 78–79, 85–89, 91–95, 98–100, 102, 107, 132–137, 146, 159–160, 163–164

HELYNÉVMUTATÓ

- Marokkó 104, 160
 Matzleinsdorf 38
 Melbourne 56
 Mexikó 150, 153
 Monaco 149–150, 153–154
 Mosontarcsa 30
 Moszkva 76–77, 104
- N**
- Nagy-Britannia, Egyesült Királyság 16,
 20, 26, 36, 44, 47, 52–53, 56, 62, 75, 84,
 136, 145–146, 148–150, 152, 154, 156,
 159
 Német Demokratikus Köztársaság 19, 74,
 104, 159
 Németország 71, 75
 Németországi Szövetségi Köztársaság
 19–20, 22, 26, 38, 44, 52, 58, 135, 137,
 145–146, 148–150, 153–154, 156, 159,
 160
 Nepál 160
 New Jersey 57
 Nicaragua 147, 153–154
 Niedernhart 149
 Norvégia 26, 44–45, 52, 137, 145–146, 148,
 150, 153–154, 156
- O**
- Olaszország 16, 22, 26, 40, 145–146, 150,
 153–154, 156, 160
 Ontario 55
 Oslo 18, 62, 103
- P**
- Pakisztán 19, 150, 153
 Palesztina 19, 61, 65, 78
 Paraguay 78, 147
 Párizs 12, 16, 69
 Passau 23
 Pfalz 58
 Poroszország 69, 70
 Portugália 26, 146, 150, 153–154
- R**
- Rajna-vidék 58
 Reid 48, 149
 Rhodesia 147
 Románia 72, 159
- Rothschildspital 149
 Ruanda 104
- S, Sz**
- Salamon-szigetek 67
 Salvador 150, 153
 Salzburg 83, 149
 San Marino 150, 153
 Schloss Liechtenstein 49, 148
 Siesenheim 149
 Singapore 56
 Solbad Hall 149
 Spa 57
 Spanyolország 70, 146, 153–154, 160
 Spratzern 148
 Stadl-Paura 149
 Stájerország 149
 Steyr 149
 St. Martin 148
 Stockerau 148
 Stockholm 75
 Svájc 17, 21–22, 26, 36, 40, 56–58, 75–76,
 80–81, 88–89, 103, 128, 133, 137–
 138, 145–146, 148–150, 153–154,
 156, 159
 Svédország 26, 35–36, 47, 51–52, 60, 63,
 132, 135, 137, 145–146, 148, 151, 153,
 155–156
 Szíria 19
 Szovjetunió 9, 17, 59–60, 72–73, 75–76, 80,
 93, 104–105, 159
 Szváziföld 67
- T**
- Tajvan 77
 Thaiföld 151, 153
 Tirol 149
 Toronto 6, 74–75, 77, 102, 126
 Törökország 40, 60, 146–147, 151, 153,
 155
 Traiskirchen 27–28, 46, 148
 Trofaiach 149
 Tunézia 104, 160
- U, Ú**
- Újdelhi 60–63, 65, 77, 104
 Új-Zéland 133, 146–147, 151, 153
 Uruguay 146–147, 153, 155

V

Venezuela 40, 147, 153, 155, 159

Vietnam 104, 153

W

Washington 12–13, 32, 34, 53, 75, 97

Wels 149

Wiener Neustadt 148

Wöllersdorf 148

Wörgl 149

